

דו"ח העוני האלטרנטיבי

2015

ישראל

חם' 13

לתת LATET

חייבים לנצח את העוני

תוכן עניינים

14

התרחיש הטוב
ערן וינטרוב

12

השבט של אף אחד
זייל דרמון

6

מתודולוגיה

5

מהות ומטרות
הדו"ח

4

ארגון לתת

45

תעסוקה

37

חינוך והשכלה

23

אי ביטחון תזונתי

16

עיקרי הנתונים

79

האחריות
לטיפול בעוני

69

יוקר המחיה
ואיכות החיים

61

דיור

53

בראות

138

תודה

134

עמותות שותפות

115

עלות העוני בישראל
והתשואה על צמצומו

93

מדד העוני הרב
ממדי - 2015

ארגון לתת

ייעוד

ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי, נוסד במטרה לפעול לצמצום העוני למען יצירת חברה צודקת וטובה יותר, על ידי: סיוע לאוכלוסיות במצוקה

תחומי פעילות

ארגון לתת יוזם ומפעיל תכניות בתחומים שונים: **'לתת ביטחון תזונתי'** - לתת פועל מזה תשע עשרה שנים כארגון גג מוביל, משפיע ומרכזי, נהנה מתמיכה רחבה של החברה האזרחית בישראל, משתף פעולה עם רשת של 180 עמותות סיוע הפועלות ב-105 יישובים בכל הארץ ובכל המגזרים, ויחד תומך ומעניק סיוע שוטף וקבוע ל-60,000 משפחות באי-ביטחון תזונתי חמור. **'נוער לתת'** - ארגון הנוער של לתת, שמטרתו חינוך להתנדבות, פיתוח מנהיגות ויזמות חברתית. **'לתת סיוע לחיים'** - תכנית הוליסטית להענקת סיוע פיזי וחברתי

על בסיס אוניברסלי, הנעת החברה האזרחית לערבות הדדית ונתינה והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי.

ויצירת רשת תמיכה אישית לניצולי שואה נזקקים. **'לתת בעיר'** - מיזם עירוני חדשני ופורץ דרך, לפתרון בעיית אי הביטחון התזונתי. **'לתת עתיד'** - עמותת בת מיסודו של ארגון לתת - פיתוח יזמות עסקית זעירה לנשים במטרה לסייע להן להיחלץ מעוני ולהגיע לעצמאות כלכלית. בנוסף, יוזם לתת פעולות שמטרתן העלאת המודעות החברתית והובלת שינוי בסדר העדיפויות הלאומי, וביניהן פרסום **'דו"ח העוני האלטרנטיבי'**.

מהות ומטרת הדו"ח

זוהי המהדורה ה-13 במספר של דו"ח העוני האלטרנטיבי, המשקפת את המגמות העדכניות ביותר בנושא עוני ואי ביטחון תזונתי בישראל 2015, כפי שמכירים אותן בארגון לתת, הפועל בשיתוף פעולה עם 180 עמותות מקומיות וארגוני סיוע בכל הארץ.

הדו"ח מהווה כלי אלטרנטיבי להבנה של תופעת העוני. להבדיל מדו"חות סטטיסטיים רשמיים, הוא משקף את הפן האנושי של העוני, באמצעות ראייה רחבה וניתוח מעמיק של מגמות, לצד מתן ביטוי לקולם של האנשים נתמכי הסיוע והעמותות התומכות בהם.

במהדורה לשנת 2014 כלל הדו"ח לראשונה את מדד העוני האלטרנטיבי הרב ממדי שהציג את עומק העוני ומאפייניו, באמצעות ניתוח מידת המחסור של אדם ביחס לצרכי הקיום הבסיסיים ביותר. **מדד העוני הרב ממדי לשנת 2015** בוצע לאחר קיום שיח והתייעצות עם ועדת מומחים*. כמו כן, נערך סקר תיקוף מקיף שכלל 90 משיבים, כולם אנשי סגל במוסדות אקדמיים: מחלקות לכלכלה, עבודה סוציאלית, מדיניות ציבורית, משפטים, פילוסופיה וסוציולוגיה.

במהדורה הנוכחית, מובא מחקר, ראשון מסוגו בישראל, בנושא: **עלות העוני בישראל והתשובה על צמצום**. מטרת מחקר ה-Social Return On Investment על העוני, היא לנתח את עלות העוני כיום ולבחון את היעילות הכלכלית של הטיפול בסימפטומים של העוני ואובדן ההכנסה למשק, למול העלות האלטרנטיבית של טיפול מערכתי ויישום תוכנית כוללת לצמצום העוני. הטיפול בעוני ובפערים חברתיים נתפס כעניין ערכי-מוסרי, המשקף סדר עדיפויות לאומי. מחקר ה-SROI בוחן את העלויות וההשלכות הכלכליות הישירות והעקיפות, על החברה והכלכלה הישראלית, ללא התייחסות לתפיסות אידיאולוגיות.

ארגון לתת מפרסם את דו"ח העוני האלטרנטיבי, על מנת לחשוף את החברה הישראלית באופן ישיר ואותנטי למשמעות האנושית של החיים בעוני. החברה מכירה בדרך כלל את העוני מרחוק, בעיקר דרך התקשורת, תפיסות רווחות או דעות קדומות. הדו"ח נועד לשתף את הציבור בגורמים לעוני, במאפייניו ובחסמים הקשים להיחלץ ממנו, הנובעים בעיקר ממדיניות המנטרלת את היכולת של האנשים החיים בעוני לעשות זאת. כמו כן, מבקש הדו"ח לשמש אמצעי לחץ על מקבלי ההחלטות בממשלה ובכנסת לממש את תפקידם ואחריותם לרווחת אזרחי המדינה ולפעול באופן יסודי ועקבי לפתרון בעיית העוני והפערים החברתיים.

אנו בארגון לתת סבורים, כי חובתה של ממשלת ישראל, להציב את הטיפול בבעיית העוני והפערים החברתיים בראש סדר העדיפויות הלאומי, לרבות תקצוב המשאבים הנדרשים ויישום תוכנית ממשלתית חוצה משרדי ממשלה, במטרה להגיע למחצית שיעורי העוני במדינות המפותחות בתוך עשר שנים.

*ועדת המומחים: ד"ר דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון ונתנאלה ברקלי - המוסד לביטוח לאומי; ד"ר דאוד ניהאיה - מומחית לבריאות הציבור ואי שוויון בבריאות - אוני' בן גוריון; ד"ר מילכה דונחין - ביה"ס לבריאות הציבור, האוניברסיטה העברית ורדסה; פרופ' מנחם מוניקנדס - חוקר עוני בבית הספר לעבודה סוציאלית, אוני' בן גוריון; פרופ' מיכל קרומר נבו - ראש המרכז הישראלי למחקר איכותי של האדם והחברה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב; עו"ד גיל גן-מור - מפתח תחום הזכות לדיור באגודה לזכויות האזרח; ח'אולה ריחאני - מנהלת העמותה להעצמה כלכלית לנשים; אורלי סטוצ'ינר כהן - מנהלת תוכניות רווחה, ידידות טורנטו.

מחקר ואבחון שיווקי
רותם
Market Analysis & Research

מתודולוגיה

דו"ח העוני האלטרנטיבי הינו מסמך ייחודי, המתייחס למרכיביו השונים של העוני בחברה הישראלית וממחיש באמצעות אלה, תמונת מצב מקיפה של העוני והפערים החברתיים בישראל של שנת 2015.

הדו"ח מבוסס על אינטגרציה בין ממצאים שנאספו באמצעות ארבעה מחקרים ושאלונים: המחקר הראשון עוסק בניתוח מאפיינים ודרכי התמודדות בחייהם של **אנשים החיים בעוני**. המחקר השני נעשה בקרב **עמותות הסיוע** הפועלות בשיתוף עם ארגון לתת, והוא נועד לבחון את מגמות העוני, הצרכים והתהליכים המתחוללים בשטח. השאלון השלישי בוצע בקרב **הציבור הרחב** ומטרתו לבחון את תפיסת הציבור כלפי העוני והפערים החברתיים בישראל והשאלון הנוסף, מהווה כלי למדידת העוני ועומקו בקרב הציבור הרחב - **מדד עוני רב מימדי**.

פרופיל האנשים החיים בעוני

מחקר נתמכי הסיוע נערך השנה באמצעות סקר פנים אל פנים, בקרב 707 נתמכים המקבלים סיוע מעמותות המזון. הראיון נעשה במילוי עצמי על ידי המרואיינים ובמקרה הצורך באמצעות עזרה של נציג ארגון לתת.

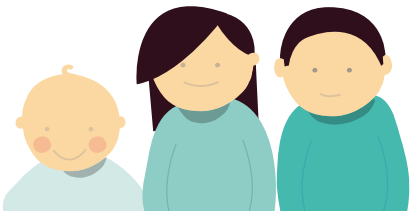
טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 3.8% בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

כל המחקרים נערכו במהלך החודשים יולי- נובמבר 2015. הכנת השאלונים, איסוף הנתונים, בדיקת הממצאים וניתוחם נערכו ע"י מחלקת המחקר של ארגון לתת, בליווי וייעוץ של מכוני מחקר מקצועיים, מהמובילים בישראל:

רותם מחקר ואבחון שיווקי הינה חברת מחקר ואנליזה בבעלותו וניהולו של ד"ר אריה רותם. החברה נחשבת לאחד מגופי המחקר המתקדמים בישראל. את המחקר עבור הדו"ח הובילו ד"ר אריה רותם ומרים חונן.

מכון ERI הוא מכון מחקר וייעוץ וקרן מענקים פילנתרופית. המכון מתמחה בייעוץ אסטרטגי ובמחקרים יישומיים העונים על הצרכים הייחודיים של ארגונים העוסקים בשינוי חברתי. בראש המכון עומד גלעד פנאי, מומחה לחקר עוני וצדק חברתי, לשעבר דירקטור וחבר הצוות המייסד של עמותת Academics Stand Against Poverty ומרצה בתכנית לצדק בינלאומי באוניברסיטת ייל.

המידע שנאסף היווה בסיס למחקר שמטרתו לשקף את שגרת החיים ואת חוויותיהם האישיות של הנתמכים. שגרה זו לרוב אינה מוכרת לציבור הרחב או למקבלי ההחלטות והצמרת השלטונית.

פרופיל נשאלים מקרב נתמכי הסיוע

מין

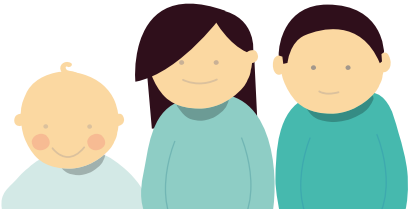
גבר	40%
אישה	60%
סה"כ	100%

גיל

24-18	2%
34-25	19%
44-35	30%
55-45	23%
64-55	15%
65+	11%
סה"כ	100%

השכלה

יסודית (8 שנות לימוד)	29%
תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)	11%
תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות	29%
תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	10%
על דתית תיכונית ללא תעודת בגרות	6%
על דתית תיכונית עם תעודת בגרות	3%
אקדמית לא תיכונית ללא תעודת בגרות	5%
אקדמית לא תיכונית עם תעודת בגרות	3%
תואר ראשון	3%
תואר שני ומעלה	1%
סה"כ	100%

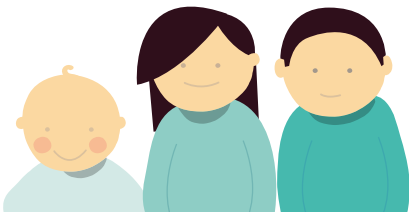
0	6%	חספר ילדים עד גיל 18
1	11%	
2	21%	
3	24%	
4	18%	
5	8%	
6	6%	
7	3%	
8	2%	
9+	1%	
סה"כ	100%	דת
יהודי	75%	
מוסלמי	18%	
נוצרי	2%	
דרוזי	4%	
אחר	1%	
סה"כ	100%	הגדרה דתית
חילוני	27%	
מסורתי	35%	
דתי	26%	
מאוד דתי	12%	
סה"כ	100%	

מגמות העוני
בעמותות המזון

מחקר מגמות העוני בעמותות המזון נערך השנה באמצעות סקר טלפוני בקרב 98 מנהלי ארגונים ועמותות סיוע (עמותות מזון, אגפים לשירותים חברתיים ובתי תמחוי) הפועלים באופן קבוע ומייצגים את כלל המגזרים ברחבי הארץ. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +\%-4.6, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

ארגונים העוסקים בעוני בכלל ובאי ביטחון תזונתי בפרט, מהווים מקור ייחודי לעדות עדכנית ואותנטית המשקפת את המציאות המורכבת עמה מתמודדים החיים בעוני מחד ועמותות המזון וארגוני סיוע מאידך. נקודת המבט של מנהלי העמותות הינה קריטית ליצירת תמונת המצב המקיפה על מגמות העוני בישראל, אותה אנו מבקשים להביא בדו"ח זה.

השכלה	תואר ראשון	23%
	תואר שני ומעלה	8%
	מסרב/ת לענות	1%
	סה"כ	100%
דת	יהודי/ה חילוני/ת	40%
	יהודי/ה מסורתי/ת	28%
	יהודי/ה דתי/ת	12%
	יהודי/ה חרדי/ת	8%
	מוסלמי	9%
	נוצרי	2%
	דרוזי	1%
הכנסה	סה"כ	100%
	מתחת לממוצע	37%
	בערך כמו הממוצע	33%
	מעל הממוצע	26%
	הרבה מעל הממוצע	4%
אזור מגורים	סה"כ	100%
	ירושלים והסביבה	12%
	תא והמרכז	42%
	חיפה והצפון	21%
	הדרום והשפלה	16%
	השרון	9%
	סה"כ	100%

תפיסות הציבור הרחב בנוגע לעוני

מחקר טלפוני ואינטרנטי בקרב מדגם מייצג של 500 נדגמים בגילאי 18 ומעלה הכולל את כל המגזרים בחברה הישראלית, לרבות הלא יהודי. טעות הדגימה המרבית עבור מדגם זה היא +/- 4.5%, בהתאם לרמות הביטחון המקובלות.

ממצאי הסקר מתארים את הדעות, העמדות והתפיסות של אזרחי ישראל ביחס לתופעת העוני, ובהן עמדות כלפי מדיניות הטיפול בעוני, תפיסות לגבי היקף העוני בישראל והערכת מצב אישית ביחס לבעיית העוני.

פרופיל נשאלים
מקרב הציבור הרחב

מין	גבר	48%
	אישה	52%
	סה"כ	100%
גיל	24-18	14%
	34-25	19%
	44-35	20%
	54-45	20%
	64-55	18%
	65+	9%
	סה"כ	100%
השכלה	יסודית (עד 8 שנות לימוד)	5%
	תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)	4%
	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות	11%
	תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות	17%
	מסגרת לימוד דתית על-תיכונית ללא תעודת בגרות	1%
	מסגרת לימוד דתית על-תיכונית עם תעודת בגרות	1%
	על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות	29%

השבט של אף אחד

זייל דרמון

השיטה הפוליטית בישראל נשענת כבר שנים ארוכות על חלוקה שבטית של הכוח הפוליטי, ומכאן שגם על חלוקה שבטית של התקציב. רבים בארץ התרגלו למערכת הארכאית הזו, שבה איש אינו דואג לצרכי הכלל ורק האינטרס הפרטי קובע – בניגוד לעקרונות היסוד של המדינה המודרנית.

ההיגיון הזה קיבל בארץ מימדים מוקצנים, ולכן תקציב המדינה דומה יותר לתערובת פרועה של צרכי השבטים ודרשותיהם מאשר לביטוי אמיתי של האינטרס המשותף ולחלוקה צודקת של המשאבים.

כל אחד מהשבטים פועל באמצעות מנהיגו להשגת מטרותיו שלו, מבלי להתייחס במאום לצרכי האחר. בעבור חלק מהשבטים, העיקר הוא הורדת מחירי הדירות; לחלק אחר חשובה השמירה על גובה הפנסיות שלהם; אחרים מעוניינים להימנע משירות צבאי. הבחירות לכנסת משמרות באופן קבוע את המערכת הארכאית הזו וגומלות למנהיגי השבטים השונים במושבים בכנסת, מבלי שאיש באומת הסטארט-אפ המהוללת לא יתמה על השיטה הימית-ביניימית הנהוגה בה.

הבעיה מתחילה כאשר אינך חבר באף שבט, ולכן אינך משתתף בחלוקת העוגה. כזה הוא גורלם של יותר שניים וחצי מליון ישראלים החיים בעוני (מדר העוני האלטרנטיבי הרב ממדי, 2015). חוק השבטים אינו עובד בשבילם. ה"כשל הדמוקרטי" הזה הוא כנראה הסיבה שבגללה שיעור העניים בארץ כפול מזה שבצרפת, ואפילו מזה שבאירלנד ובסלובקיה.

אני מסיק מכך שלוש מסקנות:

ראשית, כל עוד העניים לא יהוו קבוצה אחת או שבט אחד המייצג אינטרס משותף ומדבר בקול אחד, הם לא יוכלו להשתתף במשחק חלוקת המשאבים במדינה, וימשיכו להיות גורם חסר חשיבות במערכת הפוליטית, שזוכה להתעלמות מצד האליטות או לגילויי חמלה עקרים. העדרו של הקול הזה, של השבט הזה, יוצר "ריק דמוקרטי". היוזמה הראשונה שתצליח לדבר באמת בשםם של העניים תוך שילוב לגיטימיות וייצוגיות תביא ללא ספק לשינוי עמוק במערכת הפוליטית ובמצבם של הנזקקים, אולם איש אינו יכול לומר מניין יאח אותו משיח חברתי.

המסקנה השנייה מופנית לחברי השבטים האחרים: אחי הישראלים, אם אתם מכירים בבעיית העוני כבעיה חברתית אמיתית (כפי שעולה מהדו"חות של "לחת"), דעו לכם כי המלחמה בה תדרוש מכל שבט לוותר על חלק מהפריבילגיות שלו בשם עקרון הסולידריות, שעליו צריכה להתבסס מדינת ישראל המודרנית – בהנחה שאנו מעוניינים בהמשך קיומה.

עקרון הסולידריות פירושו שכולנו נישא בנטל ההתנהלות התקינה של המדינה: לא רק כשמדובר בתשלום מיסים, בשירות צבאי או במחירי הדירות, אלא גם בחלוקה צודקת יותר של המשאבים.

מגזר העמותות אינו יכול למלא לבדו את תפקיד חלוקת המשאבים מחדש. לא משנה כמה תרומות תגענה ל"לחת" ולעמותות אחרות – הן לא תוכלנה להיות תחליף לאחריות הממשלה להתוות דרך

זאת בשעה שעל פי הביטוח הלאומי, למעלה מ-220,000 משפחות סובלות מהתופעה (נזכיר כי ועדת אלאולף כמעט ולא עסקה בשאלת אי הביטחון התזונתי).

ומה שעצוב עוד יותר הוא שבחמש שנים האחרונות הבטיחו בזה אחר זה ראש ממשלה, שני שרי רווחה ושר אוצר אחד להקצות יותר מ-350 מיליון ₪ למאבק באי הביטחון התזונתי, אך בשטח אין לכך כמעט תוצאות.

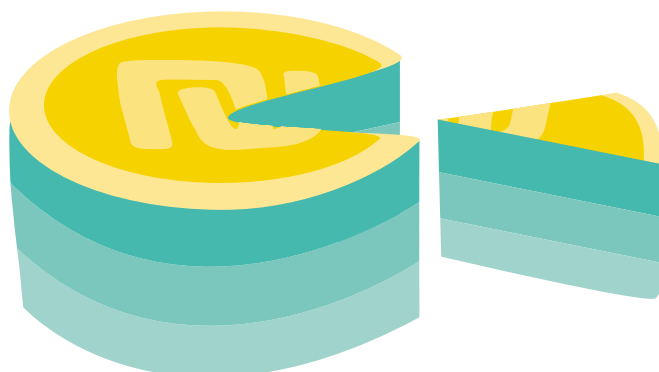
הדו"ח שאנו מפרסמים זו השנה ה-13 ברציפות מזכיר לנו אפוא מדוע דחוף כל כך לפעול. בשביל "לחת" זו שנה נוספת של מאבק, של פעילות בשטח, של סיוע מוחשי לעשרות אלפי משפחות בישראל, אך אלו גם 12 שנות מאבק דון קישוטי בממשלה. הניצחון נראה עדיין רחוק, אך תסמכו עלינו שלא נהיה הראשונים לנטוש את המערכה. ניפגש בשנה הבאה.

ולגלות את האומץ הנחוץ ל"שבירת השבטיות" במערכת הפוליטית, לפני שיהיה מאוחר מדי.

מאוחר מדי, מפני ששיעור העוני הוא גורם קריטי בשאלת הלכידות החברתית, וישראל לא תוכל להתקיים לנצח עם רמה כזאת של אי-שוויון חברתי מבלי להגיע לפיצוץ. במילים אחרות, הסטטוס קוו הוא אשליה מסוכנת שאיננו יכולים להרשות לעצמנו מבלי להסתכן בהיעלמותנו מהמפה.

מסקנתי השלישית היא שהדרג הפוליטי והמבצע במדינה עדיין אינו יודע מה לעשות עם בעיית העוני וממשיך להאמין שהדיבור אודות התופעה או הצהרות כוונות לגבי הטיפול בה יכולים להחליף פעולה ממשית.

לשם דוגמא, הביטוח הלאומי מקיים מזה שלוש שנים הערכה של היקף בעיית אי הביטחון התזונתי, אך הדבר לא גרם לממשלה לנקוט כל פעולה, ושום פקיד בכיר לא הציע תוכנית למאבק ברעב.

התרחיש הטוב

ערן וינטרוב

נדמה שנאמר כבר הכל. על זה שעוני הוא תוצאה של מדיניות, ועל כך שהמדינה מסירה אחריות ולא מציבה את הפערים החברתיים בסדר העדיפויות הלאומי, ושמפקירים את השכבות המוחלשות, ופוגעים בשליש מילדי ישראל ומייצרים דורות נוספים של עוני, ושצריך תכנית לאומית ותקציב ושה לא צודק ולא ראוי. אבל גם אם נאמר כבר הכל, אנחנו בכל זאת נמשיך להגיד את זה, שוב ושוב, עד שנצליח לשנות. למען האמת, יש לנו מה להוסיף לזה.

יש הרבה סעיפים בתקציב המדינה, אבל בולטים אלה שאינם: אין יישום מלא של מסקנות הוועדה למלחמה בעוני, אין מימון לאי ביטחון תזונתי, אין תכנית רב שנתית, אין יעדים ארוכי טווח, אין חזון. במקרה הטוב, מדובר על סדרי עדיפויות לקויים. במקרה הרע, סדרי העדיפויות נוצרו באופן אקלקטי כתוצאה מהסכמים קואליציוניים וכספים סקטוריאליים. העניין הוא, שגם אם שמים בצד אידיאולוגיות, אג'נדות וערכים, בשורה התחתונה, כך מסתבר - משתלם כלכלית לטפל בעוני. לאור המחקר הייחודי שערך ארגון לתת באמצעות מכון ERI ומובא במסגרת דו"ח זה, עלות הטיפול הישירה והעקיפה בסימפטומים של העוני וההפסד השנתי העצום לתל"ג (עקב אי השתתפות בשוק התעסוקה וכישר השתכרות נמוך), גבוהים בסדרי גודל מההשקעה התקציבית הדרושה לטיפול בבעיה. במילים אחרות, זו עסקה טובה במיוחד לטפל בעוני, ובפרספקטיבה הזו, העלות של יישום מסקנות הוועדה למלחמה בעוני נראית כמו מציאה של ממש למשק ולחברה הישראלית.

למשל, זה הרי כמעט טריוויאלי שעניים חולים יותר, מכיוון שהנגישות שלהם לתרופות ולשירותי בריאות נאותים מוגבלת. לכן, בשעה ששיעור גבוה הרבה יותר של עניים, בהשוואה לאוכלוסייה הכללית, חולה ב"מחלות עוני" ואי ביטחון תזונתי (סוכרת, לחץ דם גבוה וכולסטרול) - המדינה מפסידה מיליארדים.

אז שיפסיקו להגיד לנו שאין מספיק תקציב, שהעוגה קטנה או שהשמיכה קצרה. אנחנו לא מדברים על צדק או על צדקה, על מה שראוי, על תפיסות עולם, אחריות חברתית, ערכות הדדית, שוויון או דאגה לחלשים. יש לנו הוכחה חותכת שהטיפול בעוני עולה פחות מאי הטיפול בו.

אז את הסיפור האידיאולוגי והכלכלי פתרנו. עכשיו נותר העניין הפוליטי. האם יש בקרבנו מישהו עם מספיק חזון ואומץ לעשות את הדבר הנכון עבור החברה והמדינה מבלי שהדבר ישרת את בחירתו החוזרת ומבלי שיוכל ליהנות מפירות ההשקעה, אשר עשויה להתממש רק בתוך שני עשורים? אם אין מישהו כזה עכשיו, אנחנו צריכים לדאוג שיהיה כזה בקרוב, מכיוון שככה - אי אפשר להמשיך.

אי אפשר להשלים עם מציאות שבה 2,624,000 נפשות (31.9%), מתוכם 1,626,000 בגירים (30.2%) ו-998,000 ילדים (35.2%) חיים בעוני, במצוקה ובמחסור (מדד העוני האלטרנטיבי הרב ממדי 2015) ועדיין אין תכנית רב שנתית לטיפול בנושא. אפילו לא תכנית חירום. המדד שלנו, הוא הראשון מסוגו בישראל שמודד עוני באופן רב ממדי ובוחן את מידת המחסור של האוכלוסייה ביחס לצרכים החיוניים הדרושים למחייה בסיסית בכבוד.

אבל יש גם תרחיש אחר, אופטימי, כזה שכולנו חולמים עליו, משהו שפוי. עם יותר שוויון ומכנה משותף רחב של ערכות הדדית, שלום פנימי בינינו, מציאות נורמלית ואטמוספירה של תלכיד חברתי, שיסייעו לנו גם להתמודד עם הטרור והקיצוניות שמאיימים עלינו מבחוץ.

אסור לנו להסתפק בהתרפקות על מה שהיה ובצעד על איך שזה חמק לנו מהידיים, מכיוון שהמפתחות בידיים שלנו. הפתרונות ידועים, המסקנות וההמלצות קיימות, כל הטיעונים נשמעו. עכשיו צריך רק לעשות, לקחת אחריות, לשנות. יחד לנצח את העוני.

תיקפנו השנה את המדד לאחר פרסומו לראשונה אשתקד. בחנו את עצמנו שוב ושוב, השתמשנו בהנחות עבודה מחמירות ושמרניות, התייעצנו עם מומחים בתחום, וזו התוצאה: יותר מ-30% אנשים עניים, כמעט מיליון ילדים. אז צריך לבחור - להשלים עם המצב או לפעול על מנת לשנות אותו.

האפשרות הראשונה, היא לוותר למעשה על העתיד של הילדים שלנו ועל התקווה שיהיה פה משהו טוב יותר. בתרחיש הרע הזה, אנחנו עלולים למצוא את עצמנו ב-2035 חיים בחברה משושעת, מבותרת, אלימה, לא סובלנית, עם מציאות של מהומות ברחובות, "פאבלות" בפריפריה וכאוס חברתי. המשך המדיניות הנוכחית כמוה כהחלטה על "תכנית ההיפרדות". מהעניים. מעצמנו.

עיקרי הנתונים

מדד העוני האלטרנטיבי הרב ממדי לשנת 2015, משקף חיות בעוני:
2,624,000 נפשות חיות בעוני בישראל (31.9%), מתוכם 1,626,000 בגירים (30.2%) ו-998,000 ילדים (35.2%).

עלות העוני בישראל והתשואה על צמצומו (SROI): מחקר ייחודי שערך ארגון לתת באמצעות מכון ERI, מצא כי ההפסד הנגרם לתל"ג בשל תופעת העוני עומד על

48 מיליארד שקלים בשנה. המחקר מוכיח כי אם ייושמו המלצות הועדה למלחמה בעוני, ויושקעו 7.6 מיליארד שקלים בשנה במשך עשור, שיעורי העוני בישראל יצטמצמו עד למוצא במדינות ה-OECD והתועלת הכלכלית הצפויה תסתכם בכ-132 מיליארד שקלים. כלומר, רווח של 64 מיליארד שקלים ותשואה של 93% על ההשקעה.

1,626,000 בגירים (30.2%) + 998,000 ילדים (35.2%)

2,624,000 נפשות חיות בעוני בישראל (31.9%)

(מדד העוני הרב ממדי, 2015)

ילדים וקשישים

62% מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תרופות או טיפול רפואי עבור ילדיהם באופן קבוע (12%) או לעיתים (50%).

27% מהילדים הנתמכים קרה שהם חשו רעב במהלך השנה האחרונה. 14% התמודדו עם מצב בו לא אכלו יום שלם כי הוריהם לא יכלו להשיג מזון עבורם.

14% מהילדים הנתמכים התנסו בשנה האחרונה בקיבוץ נדבות, איסוף אוכל מפחי אשפה וגניבת אוכל.

24% מהילדים הנתמכים קרה שהלכו לבית"ס ללא כריך או מזון אחר. 4% העידו כי מצב זה מתרחש באופן קבוע.

58% מהילדים הנתמכים ניזונים בעיקר מפחמימות (31%) ולחם וממרח (28%).

15% מההורים הנתמכים העידו כי ילדיהם נאלצו לעבוד במהלך שנת הלימודים בשל הכרח כלכלי ו-9.5% דווחו כי אחד או יותר מילדיהם נאלצו לעבוד לפנימייה.

37% מהילדים הנתמכים דלגו על ארוחות או צמצמו אותן בשל המצוקה הכלכלית

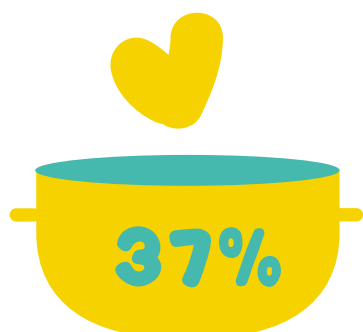
96% מהקשישים העידו כי קצבת הזקנה לא מאפשרת להם למלא את צרכיהם הבסיסיים ולחיות בכבוד.

90% מהקשישים הנתמכים אינם מסוגלים לעמוד בתשלומים עבור סיעוד או עזרה בבית להם הם זקוקים.

52% מהקשישים הנתמכים לא מסוגלים לשלם עבור תרופות ושירותים רפואיים.

43% מהקשישים הנתמכים סובלים ממחסור בארוחות מזינות כי אין ביכולתם לשלם עבור המצרכים הנדרשים.

61% מהקשישים הנתמכים חיים לבד, 24% סובלים מברידות ואינם יכולים לקחת חלק בפעילויות חברתיות.

89%
מהנתמכים נאלצו לוותר על
קניית תרופות בשל המצוקה
הכלכלית

44% מהנתמכים מעידים כי חשוב להם לשפר את השכלתם במידה רבה, ירידה בשיעור של 12% בהשוואה לשנה שעברה (50%).

66% מהנתמכים הסיעו ציינו כי הסיבות המונעת מהם להשיג רמת השכלה גבוהה יותר, הן בעיקר גובה שכר הלימוד והטיפול בילדים. 73% ציינו כי מבשולים אלה הופכים זאת לבלתי אפשרי עבורם.

80% מהנתמכי הסיעו אינם בעלי תעודת בגרות (בהשוואה ל-33% באוכלוסייה הכללית), 41% לא השלימו את לימודיהם בבית הספר התיכון (בהשוואה ל-10%) ורק 4% בעלי השכלה גבוהה (בהשוואה ל-32%).

57% כ-מההורים הנתמכים אינם יכולים להעניק לילדיהם חוגים ושיעורים פרטיים בשל המצב הכלכלי, כ-44% נוספים העידו שאינם יכולים לרכוש עבורם ספרים וציוד לימודי בסיסי לבית הספר.

89% מהנתמכים ויתרו השנה על קניית תרופות באופן קבוע (40%) או לעיתים (49%) בשל המצוקה הכלכלית (לעומת 21% בקרב הציבור הרחב).

89% מהנתמכים ויתרו השנה על טיפולי שיניים באופן קבוע (40%) או לעיתים (49%) בשל המצוקה הכלכלית (לעומת 37% בקרב הציבור הרחב).

62% מהנתמכי הסיעו סובלים מבעיות בריאותיות רבות בהשוואה ל-45% באוכלוסייה הכללית. 25% סובלים מיתר לחץ דם בהשוואה ל-13% בציבור הרחב, 24% סובלים מכולסטרול גבוה בהשוואה ל-17% ו-23% מסוכרת בהשוואה ל-12%.

65% מהנתמכי הסיעו בעלי ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים (בהשוואה ל-17% בציבור הרחב) ו-80% כלל אינם מסוגלים לרכוש ביטוח בריאות משלים (עליה בשיעור של 14% ביחס לשנה שעברה).

53% מהנתמכים הרגישו השנה צורך בתמיכה נפשית אך ויתרו כיוון שלא היו יכולים לשלם עבורה.

25% מהנתמכי הסיעו בעמדות הם חולים כרוניים, נכים ובעלי מוגבלויות.

השכלה

בריאות

58%
מהנתמכי הסיעו עברו בשנה
האחרונה תהליך של הוצאה
לפועל, תביעות משפטיות או פינוי
מדירה בגין אי עמידה בתשלומים

78% מהנתמכי הסיעו נאלצו לוותר על תיקון ליקויים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, זאת בהשוואה ל 37% באוכלוסייה הכללית.

41% מהנתמכים מעידים כי הם סובלים מזבל ולכלוך בסביבת המגורים. 42% מדווחים על רעש ו-36% על תחזוקת בתים רעועה. בנוסף לכך, מתמודדים הנתמכים עם תופעות קשות של שימוש וסחר בסמים, אלימות פיזית ועבירות מיניות.

53% מהנתמכים חיים ללא מזגן תקין או שאינם מרשים לעצמם להפעיל אותו. ל-41% אין תנור או מזגן לחימום הבית או שאינם יכולים לעשות בהם שימוש בשל המצוקה הכלכלית.

19% מהנתמכי הסיעו גרים בדירה שבה לא יותר מחדר שינה אחד.

58% מהנתמכי הסיעו עברו בשנה האחרונה תהליך של הוצאה לפועל, תביעות משפטיות או פינוי מדירה.

54% מהנתמכי הסיעו נותקו בשנה האחרונה ממים או מחשמל כי לא הצליחו לשלם עבורם.

41% מהנתמכי הסיעו העידו כי אינם עומדים בתשלומי החשבונות, בהשוואה ל 5% בלבד באוכלוסייה הכללית.

21% מהנתמכים חוששים כי קיים סיכוי גבוה שייאלצו לפנות את ביתם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד או משכנתא. 25% סבורים כי במקרה כזה לא תהיה להם ברירה אלא לעבור לגור ברחוב או בבית מחסה.

9% מהנתמכים אין קורת גג או שהם מתגוררים בקביעות בבית מחסה.

דיוור

90% מהנתמכים סבלו בשנה האחרונה ממחסור במזון או ממגוון דל מבחינה תזונתית

ביטחון תזונתי

90% מהנתמכים סבלו בשנה האחרונה ממחסור במזון או ממגוון דל מבחינה תזונתית, 55% סבלו מהבעיה לעיתים קרובות או רוב הזמן, זאת בהשוואה ל 11.6% בלבד מהציבור הרחב.

59% מנתמכי הסיוע נאלצו לצמצם או לדלג על ארוחות במהלך השנה האחרונה, כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל. 39% מעידים שהדבר קורה כמעט כל חודש.

23% מהנתמכים דווחו שקרה שלא אכלו יום שלם כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל, 37% העידו שחשו רעב ו-29% ירדו במשקל עקב המצוקה הכלכלית.

תעסוקה

47% מנתמכי הסיוע עובדים אולם חיים בעוני. 46% עובדים במשרות חלקיות ו-71% מרוויחים שכר של עד 4,000 ₪ לחודש.

64% מנתמכי הסיוע שעובדים אינם מקבלים זכויות בסיסיות במקום עבודתם (32%) או שמקבלים רק את חלקן (32%).

32% מהנתמכים חשים חוסר ביטחון תעסוקתי ומציינים כי קיים סיכוי גבוה שיאבדו את עבודתם הנוכחית. למעלה ממחציתם (53%) סבורים, כי במקרה זה לא יצליחו למצוא עבודה חדשה.

12% מהנתמכים נאלצו במהלך השנה האחרונה לחפש מזון בפחים, לקבץ נדבות או לאכול שאריות מזון שנזרקו. עליה בשיעור 16% ביחס לשנה שעברה.

33% מההוצאה החודשית של נתמכי הסיוע מוקדשת למזון ועומדת על 1,852 ₪ (ממוצע נפשות למשק בית הוא 4.8). קיים פער של כ-1,000 ₪ לעומת ההוצאה הנדרשת עבור מזון למשפחה בת חמש נפשות שעומדת על כ-2,900-3,000 ₪.

78% ממנהלי העמותות העידו כי במהלך 2015 חל גידול בדרישת נזקקים למזון. 57% מהנתמכים נעזרו לפחות מספר פעמים בחודש בארגון המספק להם מזון.

44% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה אינם עובדים (עליה בשיעור של כ-5% מהשנה הקודמת). כ-65% מתוכם, נמצאים מחוץ למעגל התעסוקה כבר יותר משלוש שנים כאשר הסיבה המרכזית לכך הינה מגבלות בריאות (47%).

68% מנתמכי הסיוע מעוניינים לשפר את מצבם התעסוקתי במידה רבה.

יוקר המחיה

18% מנתמכי הסיוע תכננו לשים קץ לחייהם או לפגוע בעצמם בגין מצבם הכלכלי - עליה בשיעור 28.5% ביחס לשנה שעברה (14%).

39% מנתמכי הסיוע מדווחים כי מצבם הכלכלי הורע לעומת השנה שעברה - עלייה של פי שניים (19.6%).

59% מנתמכי הסיוע לא חיו בעוני בילדותם ומצבם הורע בבגרותם. 41% השתייכו למעמד הביניים טרם התדרדרו לעוני.

48% מהציבור הרחב חוששים שהם ומשפחתם יתדרדרו למצב של מצוקה כלכלית בשנה הקרובה - עליה חדה בשיעור של כ-41% ביחס לשנה שעברה (34%).

77% מנתמכי הסיוע הם בעלי חוב כספי כלפי גורם כלשהו

85% מנתמכי הסיוע לא יוכלו להתמודד עם הוצאה לא צפויה העולה על מאות שקלים בלבד. 50% מתוכם, לא יוכלו להתמודד עם הוצאה לא צפויה של לא יותר מכמה עשרות שקלים בודדים.

77% מנתמכי הסיוע הם בעלי חוב כספי כלפי גורם כלשהו (לעומת 42% בציבור הרחב). 48% העידו כי מפגרים בתשלומי החוב (לעומת 17%).

82% מנתמכי הסיוע העידו כי אינם יוצאים לבילוי מחוץ לבית בשל המצוקה הכלכלית, לעומת 27% באוכלוסייה הכללית.

דו"ח העוני
האלטרנטיבי

א' ביטחון
תזונתי

המאבק בא'
הביטחון התזונתי

א' ביטחון
תזונתי חמור

ילדים בא'
ביטחון תזונתי

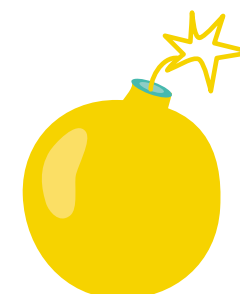
הסתייעות בארגוני
סיוע המספקים מזון

הצלח
מזון

האחריות לטיפול בעוני

- 62.5%** מהציבור תופסים את בעיית העוני והפערים החברתיים כבעיה הדחופה ביותר לטיפול, 49% את הביטחון ו-30.5% את הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית.
- 70%** מהציבור רואים בממשלה גורם האחראי לצמצום העוני, אולם 67% סבורים שהטיפול בבעיית העוני נמצא במקום נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.
- 83%** מהציבור סבורים שמדיניות הממשלה הנוכחית לא תביא לצמצום שיעורי העוני וכמחצית המשיבים כלל אינם מאמינים שמי מבעלי התפקידים שנבדקו יטפל בבעיית העוני (ראש הממשלה, שר האוצר ושר הרווחה).
- 80%** מהציבור בישראל תומכים במהלך להורדת המע"מ על מוצרי מזון, עלייה בשיעור של כ-10% ביחס לשנה שעברה.
- 25%** מהציבור סבורים כי יש להעביר את התמלוגים ממשאבי הגז הטבעי לתקציב המדינה באופן כללי. אחוז דומה ציינו כי יש להעבירם לתקציב הרווחה (24%) והחינוך (21%).
- 77%** ממנהלי העמותות ציינו, כי 80% או יותר מהנתמכים הופנו על ידי עובדים סוציאליים במחלקת הרווחה. 71% מהעמותות דווחו כי אינן מקבלות תמיכה מהרווחה בגין הטיפול בנזקקים.

62.5%
מהציבור תופסים את בעיית
העוני והפערים החברתיים
כבעיה הדחופה ביותר לטיפול

אי-ביטחון תזונתי

הבטחת הביטחון התזונתי של אזרחי ישראל

הבעיה והצורך

אי ביטחון תזונתי הוא הסממן החמור ביותר של העוני, המתבטא בהיעדר יכולת כלכלית ונגישות סדירה לתזונה בסיסית ואיכותית הנדרשת לקיום מאוזן ותקין. בין עוני ואי ביטחון תזונתי יש קורלציה גבוהה וישירה. בהתאם לנתוני המוסד לביטוח הלאומי, בישראל 243,000 משפחות ו-285,000 ילדים החיים באי ביטחון תזונתי חמור. אי הביטחון התזונתי נובע מהפער שבין ההוצאה על מזון הנדרשת למשפחה לבין ההוצאה בפועל. בהתאם לנתוני המועצה הלאומית לביטחון תזונתי וארגון לתת, הצורך המינימאלי לסיוע הוא 375-500 ש"ח לחודש למשפחה. מכך, שהצורך בסיוע עומד על 1.1-1.45 מיליארד ש"ח לשנה.

הפתרון

כל עוד שפטרונות מאקרו רוחביים כמו גובה הקצבאות או שכר המינימום, אינם מחלצים מעוני ובפועל ישנן מאות אלפי משפחות אשר חיות באי ביטחון תזונתי חמור, יש לתת מענה ישיר ואפקטיבי להתמודדות עם הבעיה. **על פי תכנית המועצה הלאומית לביטחון תזונתי, אשר נוסדה בחוק של כנסת ישראל במטרה להמליץ על יישום מדיניות בנושא, הפתרון הראוי הוא הקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי, אשר מתבסס על הצלת מזון, פעולת ארגוני על והסדרת תחום הסיוע על ידי עמותות המזון.**

בניגוד לפתרונות אחרים, כגון כרטיסים מגנטיים, הדורשים השקעה כספית בגובה עלות הסיוע (1:1), **הצלת מזון**, המבוססת על מודלים קיימים ומוכחים בישראל ובעולם, שימוש במשאבים קיימים וניצול כשל שוק, מדגימה מינוף של 1:5 והחזר (SROI) מיטבי על ההשקעה. הקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי, תביא להצלה של מזון בשווי מאות מיליוני ש"ח (בישראל מושמד מדי שנה מזון בשווי 1.4 מיליארד ש"ח) ויאפשר סיוע למאות אלפי אנשים החיים באי ביטחון תזונתי חמור אשר אינם מקבלים מענה הולם.

המיזם הלאומי מציע גם שיתוף פעולה תלת מגזרי: **משרד הרווחה והשירותים החברתיים והמועצה הלאומית לביטחון תזונתי** - מימון ותקצוב, תהליכי רגולציה, הגדרת הקריטריונים לסיוע, ליווי, מעקב, מחקר והערכה; **ארגוני העל** - הסדרת תחום הסיוע במזון של עמותות החברה האזרחית, פיתוח תשתיות הצלת מזון, ניהול מערך איסוף, רכש וחלוקת מזון ארצית, שוויונית, מפקחת ומבוקרת לכל המגזרים בחברה הישראלית, באמצעות מאות עמותות סיוע, בהתאם לקריטריונים מובנים, פעולה בהתאם לקוד אתי ומימוש ערך כבוד האדם, **תעשיית המזון והמגזר העסקי** - תרומות מזון, לוגיסטיקה וידע. מודל פעולה המבוסס על הצלת מזון הוא הפתרון היעיל ביותר, עליו המליצו המועצה הלאומית לביטחון תזונתי ומבקר המדינה (דו"ח בנוגע לאבדן מזון), מאפשר את מינוף ההשקעה וכפועל יוצא

2015
ישראל | מס' 13

הגעה למקסימום משפחות החיות באי-ביטחון תזונתי.

על מנת ליישם מודל זה, יש לקוות למנהיגות פוליטית של שר הרווחה והשירותים החברתיים, אשר יעניק לנושא את סדר העדיפויות הראוי, יתגבר על המכשולים הבירוקרטיים של פקידים ויועצים משפטיים אשר מונעים את יישום המדיניות והענקת הסיוע במשך שנים ויבצע את הצעדים הבאים:

- 1** החלטה על הקמת מיזם לאומי לביטחון תזונתי בהובלת משרד הרווחה (בהשתתפות המועצה הלאומית לביטחון תזונתי וארגוני העל, ובתיאום עם משרדי הממשלה: הגנת הסביבה, חקלאות, חינוך).
- 2** הקצאת תקציב רב שנתי בבסיס התקציב בגובה 200 מיליון ש"ח לטיפול באי ביטחון תזונתי חמור.
- 3** ערכון מבחני התמיכה והתאמתם למיזם לאומי לביטחון תזונתי המתבסס על הצלת מזון. לחלופין, פרסום מכרז על ידי משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

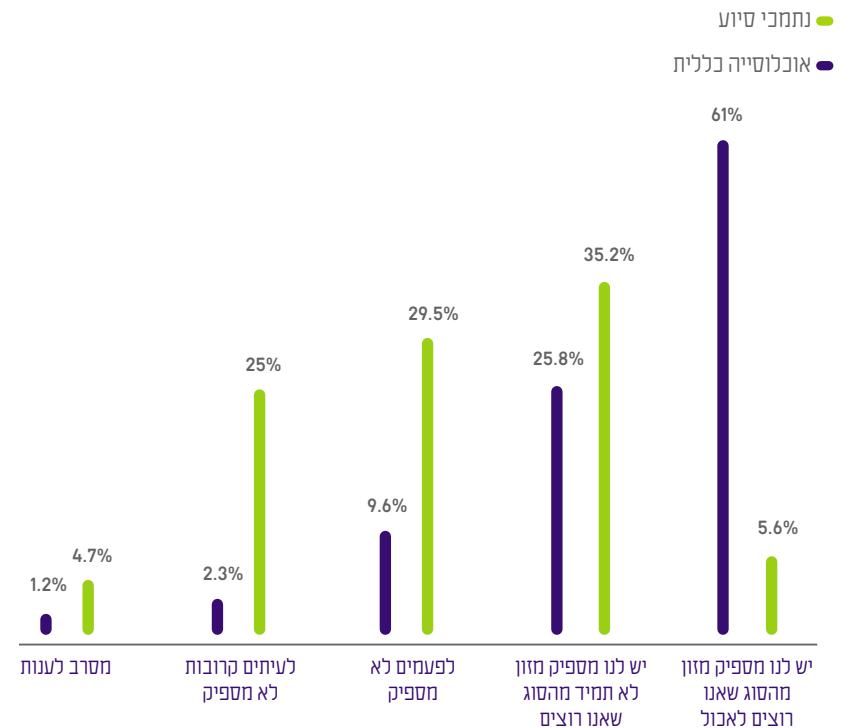
יש להקצות מימון רב שנתי בגובה 200 מיליון ש"ח בבסיס התקציב לטיפול בבעיית הביטחון התזונתי באמצעות המיזם הלאומי לביטחון תזונתי

ביטחון תזונתי

על פי הגדרות מקובלות של ארגון הבריאות העולמי, ביטחון תזונתי מושתת על שלושה עמודי תווך: **זמינות המזון**, נועדה להבטיח כמויות מספקות של מזון על בסיס אספקה עקבי; **נגישות למזון**, נועדה להבטיח שיש למשפחה די משאבים כדי להשיג מזון בכמות מספקת; **שימוש במזון**, בוחן את תנאי התברואה, ואת מודעות המשפחה לשימוש הולם במזון. (המוסד לביטוח לאומי, 2012).

איזו מההצטרות הבאות מתארת בצורה הטובה ביותר את צריכת המזון בבית שלך ב-12 החודשים האחרונים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

55% סבלו מהבעיה לעיתים קרובות או רוב הזמן, זאת בהשוואה ל 11.6% בלבד מהציבור הרחב.

90% מהנתמכים סבלו בשנה האחרונה ממחסור במזון או ממגוון דל מבחינה תזונתית

לפיכך, רוב נתמכי הסיוע מתמודדים עם מצבים של מחסור במזון או חוסר יכולת לרכוש את המזון הנדרש להם בשל המצוקה הכלכלית:

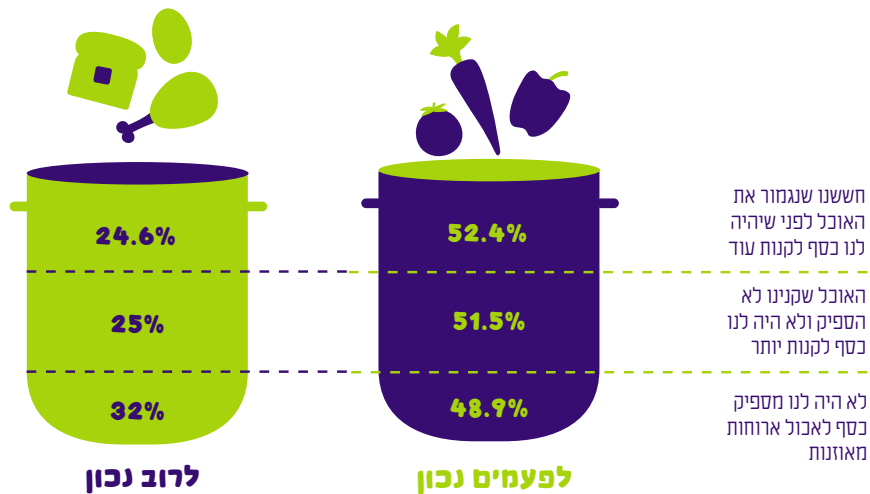
77% חוששים שמא ייגמר להם האוכל לפני שיהיה להם כסף לקנות עוד (לעומת 21% בציבור הרחב).

77% מתמודדים עם מצב בו האוכל שקנו לא מספיק אך אין להם כסף לקנות יותר (לעומת 18% בציבור הרחב).

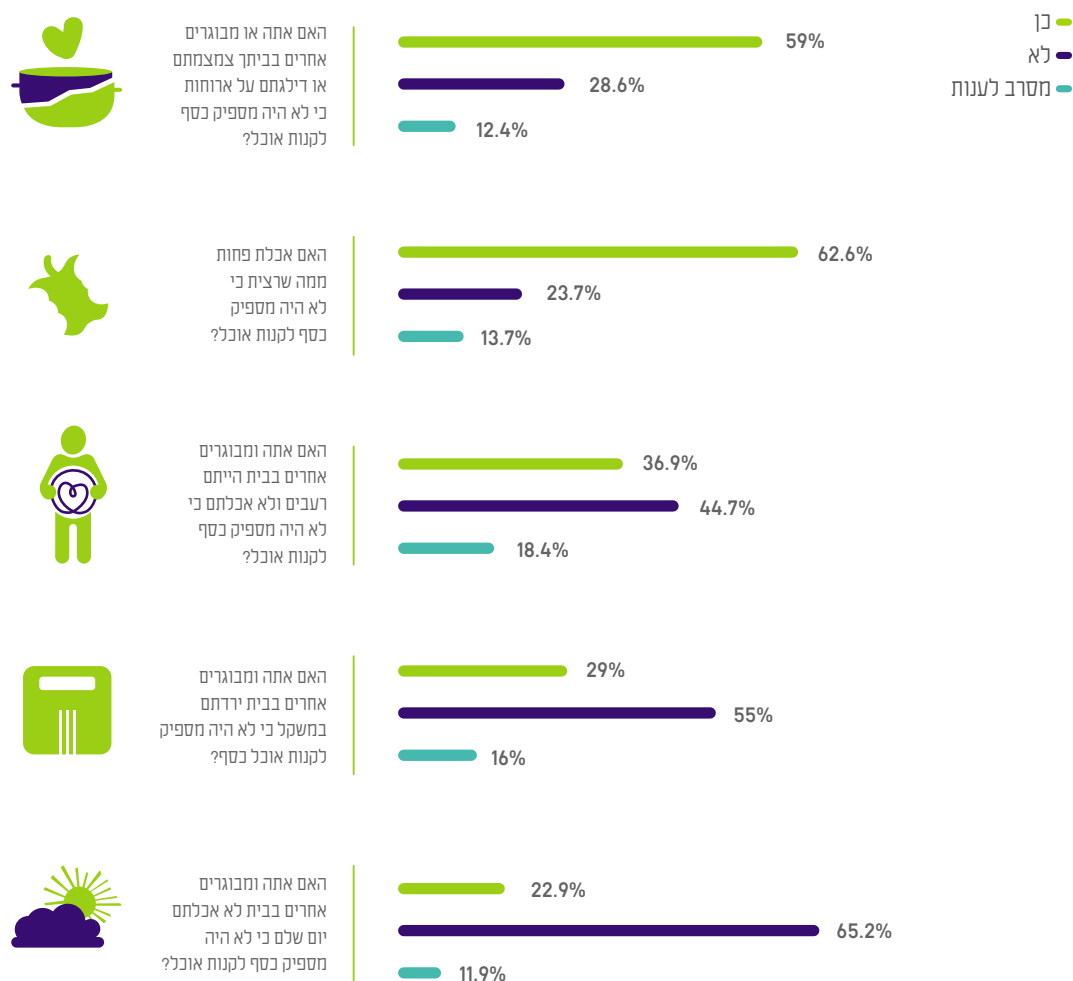
ל-81% אין מספיק כסף כדי לאכול ארוחות מאוזנות (לעומת 23% בציבור הרחב).

ההוצאה על מזון הנדרשת למשפחה בת חמש נפשות הינה **2,900-3,000 ש"ח** (ארגון לתת ומרכז טאוב, 2014). לעומת זאת, ההוצאה בפועל למשפחה בת חמש נפשות הינה **כ-1,900 ש"ח**. לפיכך, הפער שיוצר אי ביטחון תזונתי עומד על **כ-1,000 ש"ח** לחודש לפחות. הפער בין ההוצאה הנדרשת לבין ההוצאה בפועל, הנמוכה משמעותית עקב המחסור במשאבים, מסביר את הסיבה העיקרית להיווצרות תופעת אי הביטחון התזונתי.

שיעור ההוצאה החודשית על מזון מסך ההוצאה למשק בית בקרב המשפחות נתמכות הסיוע בשנת 2015 עומד על 33%, כאשר ההוצאה החודשית עבור מזון מסתכמת ב-1,852 ש"ח וסך ההוצאה החודשית הינה 5,658 ש"ח (ממוצע נפשות למשק בית הוא 4.8).

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

במהלך השנה האחרונה, 59% מנתמכי הסיוע נאלצו לצמצם או לדלג על ארוחות כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל, כש-39% מעידים שהדבר קורה כמעט כל חודש. 62% אכלו פחות מכפי שרצו כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל ו-29% ירדו במשקל עקב המצוקה הכלכלית.

23% מנתמכי הסיוע ציינו כי קרו מקרים בהם הם לא אכלו יום שלם כי לא היה מספיק כסף לקנות אוכל. 27% מתוכם העידו כי מצב זה חוזר על עצמו כמעט כל חודש.

איזו מההצהרות הבאות מתארת בצורה הטובה ביותר את צריכת המזון בבית שלך ב-12 החודשים האחרונים?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

37%
מהילדים הנתמכים דלגו על ארוחות או צמצמו אותן בשל המצוקה הכלכלית.

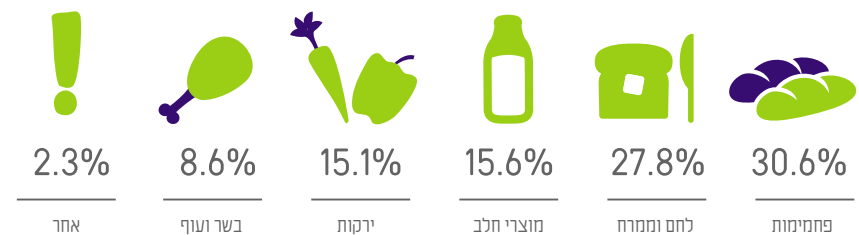
ילדים באי ביטחון תזונתי

ילדים הם הקבוצה הנפגעת ביותר מתופעת אי הביטחון התזונתי, הן בשל השיעור הגבוה של משפחות עם ילדים שחיות באי ביטחון תזונתי והן לאור ההשלכות הרוחביות - נפשיות, פיסיות ותרבותיות, המשפיעות על התפתחותם. בשלושת העשורים האחרונים אחוז הילדים העניים בישראל גדל פי ארבעה (ילדים בישראל 2014, המועצה הלאומית לשלום הילד).

גם על פי ההשוואה הבינלאומית, תמונת המצב בישראל עגומה: אחוז הילדים העניים בישראל גבוה ביותר מפי שניים מאחוז הילדים העניים הממוצע בקרב מדינות ה-OECD. **כ-58% מהילדים הנתמכים בסיוע ניזונים בעיקר מפחמימות (31%) ולחם וממרח (28%).** רק שליש מהילדים צורכים מוצרי חלב, ירקות, בשר ועוף כמרכיב עיקרי בתזונתם.

מהו המוצר העיקרי בתזונת ילדיך במהלך שבוע

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

14% מנתמכי הסיוע ציינו כי ילדיהם לא אכלו יום שלם כי לא היה להם מספיק כסף לקנות אוכל. 33% מתוכם, ציינו כי מצב זה חוזר על עצמו כמעט בכל חודש.

27.4% מהילדים נתמכי הסיוע חשו רעב במהלך השנה האחרונה. 37% דלגו על ארוחות או צמצמו אותן בשל המצוקה הכלכלית.

חסר לענות	כן	לא	מסר
14.4%	27.4%	58.2%	האם הילדים בביתך היו רעבים ולא אכלו כי לא היה לכם מספיק כסף לקנות אוכל?
16.9%	36.6%	46.5%	האם הילדים בביתך צמצמו בגודל הארוחות או דילגו על ארוחות מחוסר כסף לקנות מזון?
16%	14%	70%	האם הילדים בביתך לא אכלו יום שלם כי לא היה מספיק כסף לאוכל?

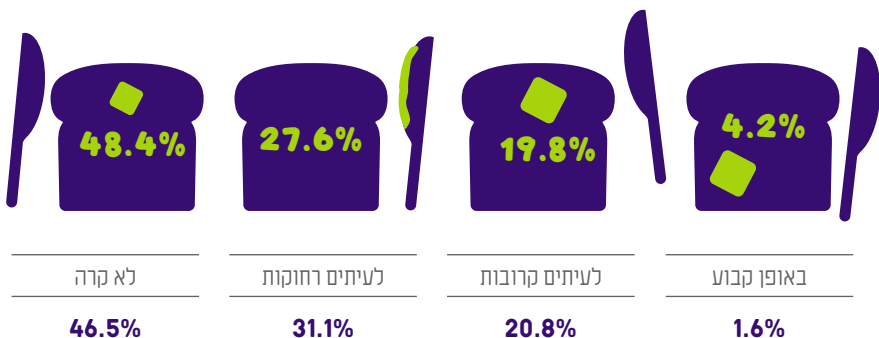
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

24% מהילדים נתמכי הסיוע הלכו לביה"ס ללא כריך או מזון אחר. 4% העידו כי מצב זה מתרחש באופן קבוע, עליה ביחס לשנה שעברה (1.6%).

האם ב-12 החודשים האחרונים קרה שילדיך הלכו לביה"ס ללא כריך או מזון אחר למהלך היום?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

2014 2015

באיזו מידה הסיוע במוצרי מזון שאתה מקבל מהעמותה מסייע לך לשמור על תזונה בסיסית תקינה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

60% מהנתמכים מצהירים כי הסיוע של עמותות המזון, מסייע להם לשמור על תזונה בסיסית תקינה במידה רבה או רבה מאד, כאשר ל-17% נוספים הוא עוזר במידה בינונית. ניכרת הטבה ביעילות הסיוע ביחס לשנים הקודמות על אף שהוא אינו עונה על כלל הצורך.

2013	2014	2015	
2%	3.9%	3.7%	כלל לא
13%	11.8%	19.1%	במידה מועטה
37%	29.1%	17.4%	במידה בינונית
29%	35.2%	32.8%	במידה רבה
16%	19.9%	27.1%	במידה רבה מאוד
3%	-	-	לא ענו

64% מהנתמכים מצליחים, הודות לסל המזון, לפנות תקציב לצרכים בסיסיים אחרים.

סל המזון עוזר גם ברמה הנפשית
67%
 מרגישים שדואגים להם ושהם אינם לבד

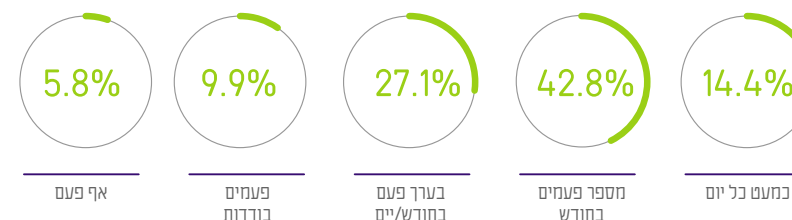

הסתייעות בארגוני סיוע המספקים מזון

78% ממנהלי העמותות העידו כי במהלך שנת 2015 חל גידול בדרישת נזקקים למזון לעומת 2014. 57% מנתמכי עמותות המזון נעזרו לפחות מספר פעמים בחודש בארגון סיוע המספק להם מזון ובכל זאת, נראה כי הסיוע שמקבלים הנתמכים מעמותות המזון אינו מספיק: 12% מהנתמכים נאלצו בשנה האחרונה לחפש מזון בפחים, לקבץ נדבות או לאכול שאריות מזון שנזרקו. מדובר בעליה בשיעור של 16% ביחס לשנה שעברה.

במהלך 12 החודשים האחרונים, כמה פעמים נעזרת בארגון סיוע המספק מזון על מנת להשיג אוכל?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

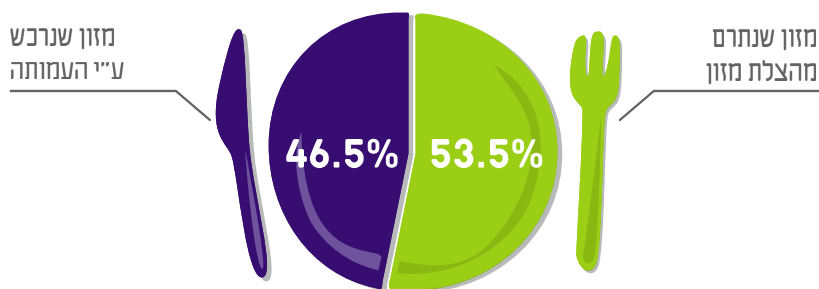
12%
 מהנתמכים נאלצו בשנה האחרונה לחפש מזון בפחים, לקבץ נדבות או לאכול שאריות מזון שנזרקו. מדובר בעליה בשיעור של 16% ביחס לשנה שעברה.

כ-1.4 מיליארד
שווי המזון המושמד
בישראל מדי שנה

מקורות המזון של העמותות

כיצד מתחלק תקציב המזון של העמותה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

ארגון לתת	
לכט ישראל	32.4%
עסקים מקומיים	19.8%
ארגונים ציבוריים	15.5%
חקלאות מקומית	11.7%
מפעלים ויצרני מזון ארציים	11.4%
	9.2%

הצלת מזון

בישראל מושמד מדי שנה מזון בשווי של כ-1.4 מיליארד ש"ח. חלק ניכר ממנו הוא מזון שאינו יכול להימכר בשווקים (מזון ארוז וטרי שתוקפו קצר, אי הלימה בין ייצור לביקוש, ירקות ופירות שאינם נקטפים) אבל ניתן להציל אותו ולחלק אותו לנזקקים. ארגון לתת, אשר פועל מזה 19 שנה כארגון גג ובנק מזון ארצי, חותר להקמת **מיזם לאומי לביטחון תזונתי** שיתבסס על הצלת מזון. דרך זו מעניקה את היחס הגבוה ביותר של SROI, כך שעל כל שקל שמושקע בתכנית (תשתיות, לוגיסטיקה, תפעול, רגולציה), ניתן לחלק מזון בשווי של חמישה שקלים לפחות. פעולה במתווה זה, מאפשרת גם את יישומו של עקרון הקיימות לאור השימוש במשאבים קיימים.

לאובדן מזון השלכות חברתיות, סביבתיות וכלכליות משמעותיות. לעומת זאת, הצלת מזון היא פתרון מנצח לחברה, לסביבה ולכלכלה. במזון המוצל ניתן להאכיל נזקקים ובה בעת להפחית את כמויות הפסולת המוטמנת בקרקע ומזיקות לסביבה, וכן להקטין את עלויות הקטיף לחקלאי ואת עלויות הפינוי וההטמנה ליצרני המזון ולמוכרי המזון למיניהם - חקלאים, מפעלי מזון, רשתות שיווק, מלונות, חברות הסעדה, מסעדות ועוד. **להערכת מבקר המדינה ניתן להציל מזון בשיעור גדול מפי 10 משיעור ההצלה הנוכחי.**

דו"ח מבקר המדינה בנושא 'אובדן מזון' מצא ליקויים רבים בכל הנוגע לתחום הצלת המזון לטובת נזקקים ובהם: התקציב לתוכנית הלאומית להבטחת ביטחון במזון הכוללת התייחסות מפורשת לנושא הצלת מזון - טרם אושר ולא הועבר; התמיכה הממשלתית להצלת מזון (כחלק מהקצאה של 30 מיליון ש"ח לשיפור הביטחון התזונתי) - טרם אושרה ולא הועברה; העדר מידע על עודפי תוצרת חקלאית, והעדר מנגנון המאפשר קבלת מידע זה לצורך הקמת מערך להצלת מזון; העדר כלי מדידה של כמות עודפי המזון המושמדים בארגונים ציבוריים גדולים כגון השב"ס, המשטרה ובתי

חייבים להקים מערך להצלת מזון

ברמה המקומית העמותות מקבלות תרומות מזון בעיקר מאולמות אירועים ומסעדות, מאפיות ומפעלים.

מתוך סך המזון שעמותה מגייסת ברמה המקומית, מה אחוז המזון שמגיע מכל אחד מהמקורות הבאים:

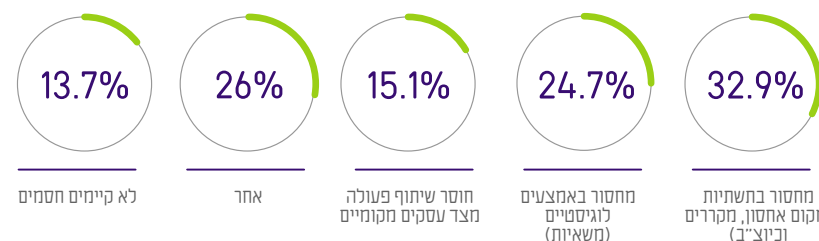
מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

מזון מבושל מאולמי אירועים/מלונות/מסעדות	23%
מאפיות	22.2%
מפעלים	20.9%
מכולות וסופרים שכונתיים	17.9%
חנוות ירקות	16%

86% ממנהלי עמותות המזון מדווחים כי קיימים חסמים המונעים מהעמותה למצות את פוטנציאל הצלת המזון ברמה המקומית. שני החסמים העיקריים קשורים למחסור בתשתיות, כמו מקום אחסון ומקררים ומחסור באמצעים לוגיסטיים לשינוע המזון.

מהם החסמים המונעים מהעמותה למצות את פוטנציאל הצלת המזון ברמה המקומית?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון
סה"כ גבוה מ-100% בשל האפשרות לסמן יותר מתשובה אחת

דו"ח העוני האלטרנטיבי 2015 | 13

אי שוויון בחינוך

חינוך ככלי לחילוץ מעוני

חינוך והשכלה

חינוך והשכלה

ה ד

דו"ח העוני האלטרנטיבי

חינוך והשכלה

ישראל היא בין המדינות המובילות ב-OECD בשיעורי העוני, אי השיוויון והפערים החברתיים. חינוך הוא הכלי המשמעותי ביותר ליצירת שוויון הזדמנויות ולפיתוח הפוטנציאל האישי ועל כן, צמצום הפערים בחינוך הוא המפתח המשמעותי ביותר לצמצום פערים עתידיים בכל תחומי החיים. הקשר המובהק בין רכישת השכלה לבין היכולת להתפתח ולהשתלב בהצלחה בחברה, נמצא כמנוף העיקרי לצמצום השפעתו השלילית של העוני והטבעת חותמו על המשך חייו של האדם. נתוני הדו"ח ממחישים מציאות שבה הילדים שחיים במשפחות עניות שאינן מסוגלות להקנות להם כישורי חיים וחינוך מספקים, הופכים להיות בעלי משפחות עניות בעתיד. עבור הילדים העניים, שלא מקבלים את הכלים, התמיכה והחינוך הראויים, מצטמצם מאוד הסיכוי לרכוש השכלה אקדמית

ל-80% מנתמכי הסיוע אין תעודת בגרות, לעומת ל-33% באוכלוסייה הכללית.

41% מנתמכי הסיוע לא השלימו את לימודיהם בבית הספר התיכון (בעלי השכלה יסודית ותיכונית חלקית), לעומת 10% בלבד באוכלוסייה הכללית.

ומקצוע ולקיים חיים עצמאיים. השקעה בחינוך היא אינטרס לאומי, שכן נושא זה משפיע במידה לא מבוטלת על עתידה וחוסנה החברתי של ישראל. מערכת החינוך הציבורית צריכה לספק שוויון הזדמנויות לכלל תלמידיה ולפעול להנהגת מדיניות של צמצום פערים בחינוך ע"י תקצוב דיפרנציאלי והגדלת ההשקעה והמשאבים המוקצים ליישובים באשכולות חברתיים כלכליים נמוכים ולניתוק הקשר שבין המצב הסוציו אקונומי של היישובים להישגי התלמידים. תקצוב דיפרנציאלי הוא מפתח לצמצום הפערים החברתיים של תלמידים ביישובי הפריפריה החברתית והגיאוגרפית בטווח הקצר ולהפחתת עתידית של שיעורי העוני והפערים הכלכליים.

4% בלבד מנתמכי הסיוע הם בעלי השכלה גבוהה (תואר ראשון ומעלה) לעומת 32% באוכלוסייה הכללית.

אי שיוויון בחינוך

80%

מנתמכי הסיוע אינם בעלי תעודת בגרות (בהשוואה ל-33% באוכלוסייה הכללית), 41% לא השלימו את לימודיהם בבית הספר התיכון (בהשוואה ל-10%) ורק 4% בעלי השכלה גבוהה (בהשוואה ל-32%).

מהי רמת ההשכלה שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

נתמכי הסיוע כלל האוכלוסייה

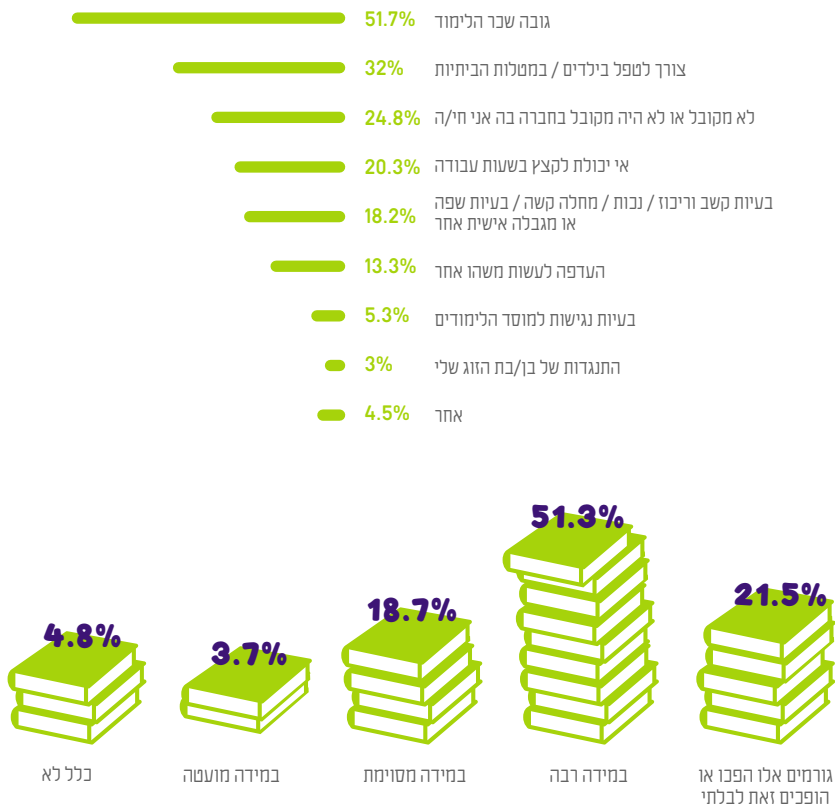
יסודית (עד 8 שנות לימוד)	29.4%	3.2%
תיכונית חלקית (9-11 שנות לימוד)	11.4%	6.5%
תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות	28.8%	12.2%
תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות	9.7%	18.1%
מסגרת לימודית דתית על-תיכונית ללא תעודת בגרות	5.9%	1.3%
מסגרת לימודית דתית על-תיכונית עם תעודת בגרות	3.1%	0.9%
על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) ללא תעודת בגרות	4.8%	10.2%
על-תיכונית לא אקדמאית (לימודי תעודה, קורסים מקצועיים) עם תעודת בגרות	2.7%	16%
תואר ראשון	3.2%	22.8%
תואר שני ומעלה	1%	8.8%

מה הוא הגורם העיקרי שמנע בעבר או שמונע ממך היום להשיג רמת השכלה גבוהה יותר?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ- 100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

66% מנתמכי הסיוע ציינו כי קיימת סיבה המונעת מהם לשפר את רמת השכלתם, כאשר הסיבות הבולטות הן גובה שכר הלימוד והטיפול בילדים ובמטלות הביתיות. 72.8% מהם מרגישים שמכשולים אלה הופכים את שיפור ההשכלה לבלתי אפשרי עבורם.

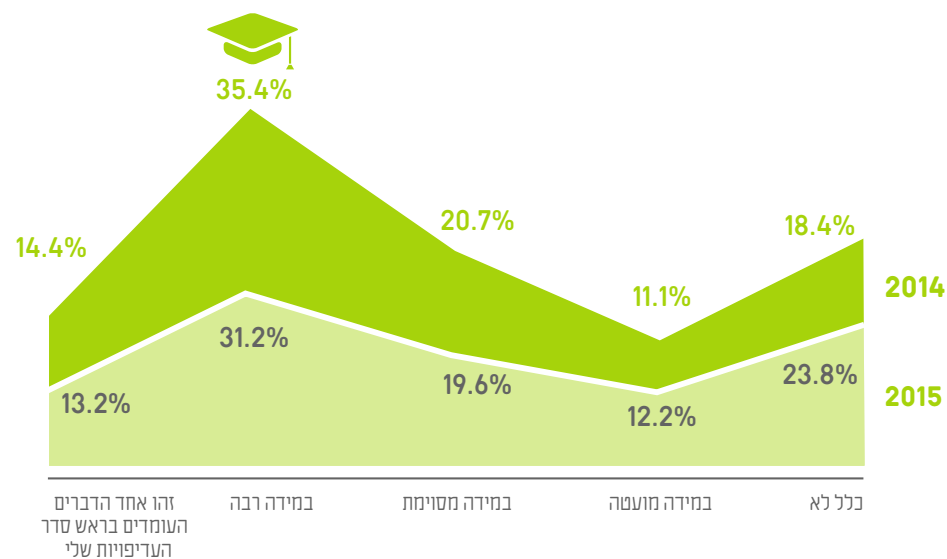
באיזו מידה גורמים אלו מנעו או מונעים ממך להשיג השכלה לה אתה שואף?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

זוהי מגמה מדאיגה, אשר עלולה להעיד על התגברות החסמים המונעים שיפור בהשכלה, תחושת ייאוש או חוסר מודעות לכך ששיפור רמת ההשכלה עשוי לתרום לשיפור במצב הכלכלי.

44.3% מהנתמכים מעידים כי שיפור רמת ההשכלה שלהם חשוב במידה רבה או נמצא בראש סדר העדיפויות שלהם, נתון זה משקף ירידה בשיעור 12% בהשוואה לשנה שעברה (49.8%), המצטרף לעלייה בשיעור 29% בקרב אלה שהשגת רמת השכלה גבוהה מזו הנוכחית כלל לא חשובה להם (23.8% ב-2015 לעומת 18.4% ב-2014).

עד כמה חשוב או היה חשוב לך להשיג רמת השכלה גבוהה יותר מזו הנוכחית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

ההורים נתמכי הסיוע מעידים כי מצבם הכלכלי משפיע על חינוך ילדיהם: כ-57% אינם יכולים לממן חוגים ושיעורים פרטיים וכ-44% אינם יכולים לרכוש את הציוד הבסיסי וספרי הלימוד הנדרשים לביה"ס.

בנוסף, נתוני הלמ"ס מצביעים כי בישראל התשואה הכלכלית האישית שממנה נהנה אדם כתוצאה מהשכלתו היא גבוהה. ככל שעולה מספר שנות ההשכלה של אדם, כך עולה גם שכרו הממוצע, קטן הסיכון שיהיה מובטל והזמן שנדרש לו כדי להשתלב מחדש במעגל העבודה (סקר הכנסות, הלמ"ס 2011).

מחקרים שנערכו ע"י ה-OECD מראים שכל דולר של השקעה ציבורית בתכניות חינוכיות המקדמות תלמידים מאוכלוסיות מוחלשות, תרם למדינה תשואה חברתית של שלושה דולר לפחות בהמשך (לתוספת הכנסות בגין המסים שישלמו תלמידים אלו בבגרותם, חיסכון בהוצאות בטיפול רפואי, הפחתת תשלומי אבטלה ותמיכות ציבוריות וכיוצ"ב).

כיצד מצבן הכלכלי משפיע על השכלת ילדיך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

19.4%

אין לי פנאי לתמוך ולסייע להם בלימודים

22.7%

המצב הכלכלי פוגע ביכולתם להתרכז בלימודים

43.6%

איני יכול רכוש ציוד בסיסי וספרי הלימוד הנדרשים לביה"ס

56.6%

אינני יכול לממן חוגים ושיעורים פרטיים

8.9%

מצבי הכלכלי אינו משפיע על חינוך ילדיי

9%

אחד או יותר מילדיי נשד מביה"ס

9.5%

אחד או יותר מילדיי נאלץ לעבור לפנימייה בשל המצוקה הכלכלית בבית

15.2%

במהלך שנת הלימודים ילדיי נאלצו לעבוד בשל הרכוש הכלכלי

21% מהציבור סבורים כי יש להעביר את התמלוגים ממשאבי הגז הטבעי לתקציב החינוך (אחוז דומה ציינו את תקציב הרווחה ובאופן כללי לתקציב המדינה).

10% מהציבור בישראל סבורים כי צמצום הפערים בחינוך, הוא הנושא החברתי החשוב ביותר בו צריכה הממשלה לטפל. בסה"כ 18.5% מהציבור הרחב תופסים את צמצום הפערים בחינוך כבעיה הדחופה ביותר, או השנייה בדחיפות לטיפול.

מה לדעתך התחום העיקרי, אליו צריכה ממשלת ישראל להעביר את התמלוגים ממשאבי הגז הטבעי?

מתוך סקר תפיסות הציבור

24.4%	תקציב הרווחה
21.2%	תקציב החינוך
11.2%	תקציב הבריאות
9.2%	תקציב הביטחון
5.6%	איכות הסביבה
25.2%	באופן כללי לתקציב המדינה
3%	אחר
0.2%	הכל

מחקרים רבים מצביעים על החפיפה שבין הישגים לימודיים ובין רמת ההשכלה וההכנסה של ההורים. כלומר, למצב הכלכלי ישנן השלכות מהותיות על התפתחותם התקינה של ילדים, יכולותיהם הלימודיות, מצבם הנפשי, הבריאותי, הגופני, הקוגניטיבי והחברתי. ילדים החיים בתנאי עוני אינם מצליחים למצוא את יכולותיהם במידה דומה לילדים ממשפחות מבוססות והם נהנים מפחות הזדמנויות חינוכיות וחברתיות. לפיכך, השכלה הינה האמצעי העיקרי והמשמעותי לחובליות חברתית ובטווח הארוך היא זו שתאפשר לפלס את היציאה של ילדים אלו מהחיים בעוני.

אי השוויון החברתי בישראל הוא בין הגבוהים בעולם. השיעור הגבוה של ילדים החיים מתחת לקו העוני, 756,900 ילדים (30.8%) לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי (לשנת 2013) ו-998,000 ילדים (35.2%) בהתאם למדד העוני האלטרנטיבי הרב מימדי של לחת (לשנת 2015), הוא ביטוי מובהק לאי שוויון זה.

דו"ח יוניצף שפורסם בשנה שעברה קובע כי בישראל שיעור העוני בקרב ילדים עלה מ-2008 עד 2012, מ-35.1% ל-35.6% והוא מדורגת במקום הרביעי בעולם המפותח במימדי העוני בקרב ילדים.

חינוך ככלי לחילוצ מעוני

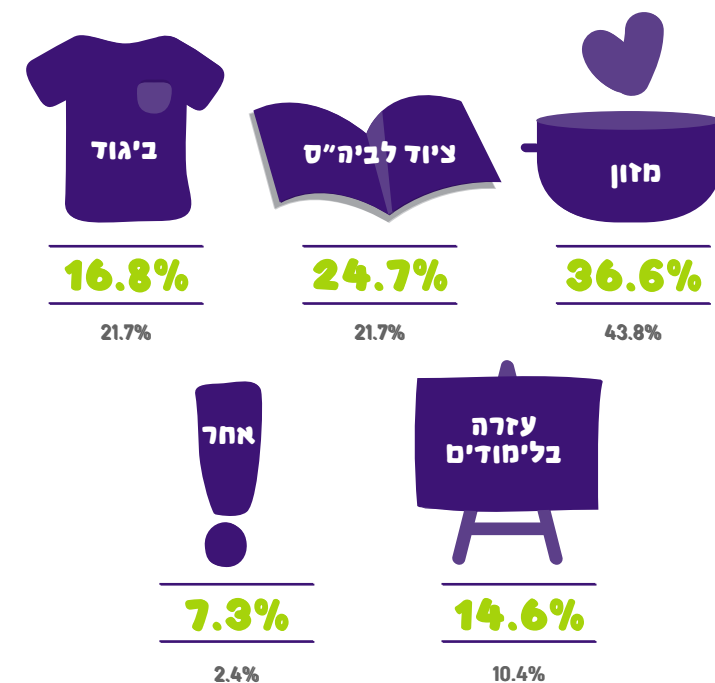
77% מעמותות המזון מספקות לנתמכים גם מוצרים או שירותים נוספים. קרוב ל-57% מתוכן מעניקות סיוע נוסף בחלוקת ספרים וציוד לבית הספר. מנהלי העמותות ציינו כי סיוע זה, הינו תחום הסיוע הנדרש ביותר עבור ילדים (25%) אחרי הסיוע במזון. 14.6% נוספים ציינו את העזרה בלימודים כתחום הנדרש ביותר לסיוע.

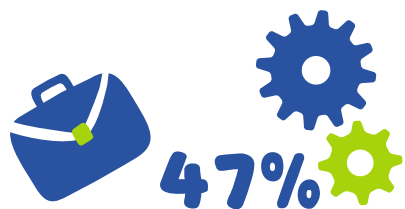
מהו תחום הסיוע הנדרש ביותר עבור ילדים?

מחוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2015 ●

2014 ●

47% מנתמכי הסיוע עובדים אולם חיים בעוני

44% מנתמכי הסיוע בגיל העבודה אינם עובדים - עליה בשיעור של כ-5% מהשנה הקודמת.

19% מהנתמכים עובדים במשרה קבועה אולם רק 47% מתוכם במשרה מלאה.

על המשק לפתח כלים שיאפשרו למספר רב יותר של עובדים לעבור לעבודה קבועה עם תנאים מתאימים והכשרה מתמשכת, המאפשרת למעסיקים לשלם שכר גבוה יותר.

על אף ששיעור התעסוקה במשק בגילאים 25-64 עומד על 72% ונמצא במגמת צמיחה (המוסד לביטוח לאומי, 2013), עיקר צמיחה זו מקורה באנשים עם כישורי עבודה נמוכים המתאפיינים במשרות חלקיות ומשתכרים מתחת לשכר המינימום. זו אחת הסיבות העיקריות לתופעה הולכת ומתרחבת של אנשים עובדים החיים בעוני.

עובדים עניים

מהו מצב

התעסוקה שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

לא עובד	44%
לא עובד ומקבל קצבת זקנה ו/או פנסיה	9.3%
עובד במשרה חלקית זמנית	15.5%
עובדת במשרה מלאה זמנית	6.5%
עובד במשרה חלקית קבועה	10.1%
עובד במשרה מלאה קבועה	9.2%
עצמאי	1.6%
אחר	3.8%

	2011	2012	2013	2014	2015
כן	42%	40%	46%	50%	47%
לא	58%	60%	54%	50%	53%

האם אתה עובד?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

תעסוקה

תעסוקה נחשבת כמנוף עיקרי להיחלצות מעוני, אולם בפועל יציאה לעבודה בשכר מינימום, תנאי העסקה בעייתיים ואי אכיפה של חוקי העבודה אינם מאפשרים להתפרנס בכבוד ואף תורמים לקיבעון של המצב הקיים.

בשנים האחרונות חל גידול במשקל המשפחות העובדות החיות מתחת לקו העוני, מסך המשפחות העניות. בנוסף, שיעור העובדים בישראל ששכרם מתחת לשכר המינימום (12.2%), גדול ב-60% מהממוצע במדינות ה-OECD.

כדי לפצות על השכר הנמוך, שיעור גבוה של שכירים (73.4%) עובדים שעות נוספות (יותר מ-40 שעות בשבוע) - הרבה מעל מהממוצע במדינות המפותחות (התרומה לעבודה ותרומתה לחילוף מעוני, ביטוח לאומי, 2014).

המאפיינים העיקריים של עובדים שהכנסתם נמוכה ונמצאים מתחת לקו העוני, הם השכלה נמוכה והיעדר הכשרה בסיסית, כך שעובדים אלה מועסקים בעיקר בענפים בעלי פריון עבודה ושכר נמוכים יחסית. באופן זה, אנו עדים ליצירתה של כלכלה דואלית בשוק העבודה הישראלי - ענפי משק בהם פריון העבודה והשכר גבוהים לצד ענפים בעלי פריון ושכר נמוכים. מצב זה משריש ומעמיק את תופעת העוני ומרחיב את הפערים.

במקביל, ממדי העוני של משפחות עם ראש משק בית בגיל העבודה שאינם מצליחות להשתלב

בתעסוקה הוחרפו: תחולת העוני שלהם עלתה מ-66.1% ל-72.9% וחומרת העוני הייתה ב-2013 יותר מפי 12 מזו של משפחות עובדות (ממדי העוני והפערים החברתיים, המוסד לביטוח לאומי 2014).

מעורבות הממשלה בשוק העבודה נועדה להגדיל את שיעור התעסוקה, לשפר את ההון האנושי ולהקטין את הפער החברתי. הועדה למלחמה בעוני קבעה כי המדיניות הממשלתית, צריכה להתבסס על היסודות הבאים:

שילוב בתעסוקה של ראש משק הבית

במשפחות עניות, ככלי מרכזי למיגור העוני בקרב משקי הבית.

תוך מתן דגש על אוכלוסיות המועדות לאי תעסוקה ולמצוקה כלכלית ותוך הגדלת הכדאיות להשתתפות בשוק העבודה, במקביל לצמצום והסרת החסמים המונעים הצטרפות לתעסוקה בשכר גבוה.

הגדלת ההשתכרות בקרב עובדים עניים, בין אם באמצעות הגדלת היקף המשרה ובין אם באמצעות קידום מקצועי והגדלת השכר.

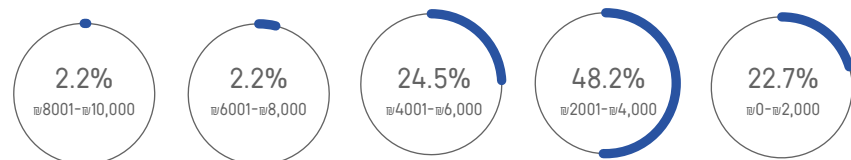
תוך הקפדה על מימוש מלא של זכויות העובדים ורווחתם ברוח חוקי המגן.

71% מנתמכי הסיוע שעובדים מרוויחים שכר של עד 4,000 לחודש. רק כשני שליש מתוכם (64%) מקבלים זכויות בסיסיות חלקיות או לא מקבלים כלל.

71% מנתמכי עמותות הסיוע שעובדים מרוויחים שכר של עד 4,000 ₪ לחודש, כש-23% מהם מרוויחים פחות מ-2,000 ₪.

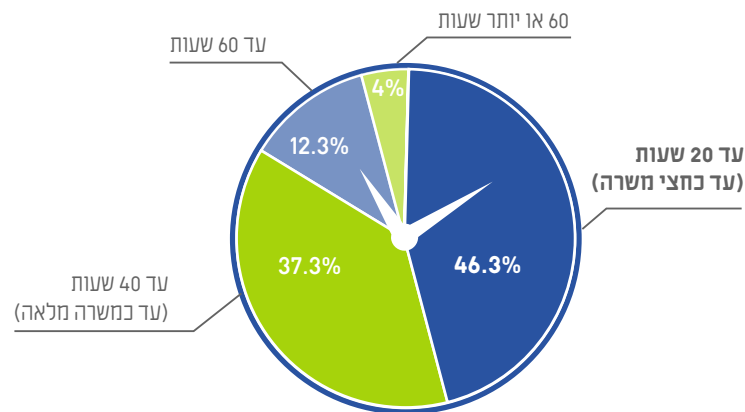
מהו שכר החדשי הממוצע נטו מעבודה נכון ל-12 החודשים האחרונים?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

ממוצע 3,505 ₪

אחד המאפיינים של נתמכי הסיוע שעובדים הוא חלקיות המשרה שלהם. 46% עובדים עד 20 שעות שבועיות.

במהלך 12 החודשים האחרונים, כמה שעות עבדת בממוצע בשבוע?
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

כ-32% מנתמכי הסיוע המועסקים כיום, חוששים כי קיים סיכוי גבוה או גבוה מאד שיאבדו את עבודתם הנוכחית. במקרה של אובדן מקום העבודה, כ-53% מהנתמכים המועסקים כיום סבורים כי לא יצליחו למצוא עבודה כלל ו-37% נוספים חוששים שהעבודה שימצאו תהיה בתנאים הרבה פחות טובים.

מה הסיכוי שתאבד את העבודה הנוכחית שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

13%	סיכוי גבוה מאד
19.4%	סיכוי גבוה
36.7%	סיכוי בינוני
20.1%	סיכוי נמוך
10.8%	אין סיכוי

במקרה ותאבד את העבודה הנוכחית שלך, מה לדעתך יקרה בשנה הקרובה?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

52.9%	לא אצליח למצוא עבודה חדשה ואני עלול להגיע תוך זמן קצר לקריסה כלכלית
37.3%	אצליח למצוא עבודה אך בתנאים הרבה פחות טובים
9.8%	אצליח למצוא עבודה שקולה או טובה יותר

52.9% מנתמכי הסיוע סבורים כי במידה ויאבדו את עבודתם הנוכחית לא יצליחו למצוא עבודה חדשה ויגיעו תוך זמן קצר לקריסה כלכלית.

מנהלי עמותות המזון דיווחו כי 16.2% מהשירותים הנוספים שמעניקה העמותה הם בנושא הכוונה תעסוקתית והבשרות מקצועיות.

עד כמה חשוב או נחוץ לך לשפר את מצבך התעסוקתי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

2014	2015	
29.7%	27.6%	אחד הדברים העומדים בראש סדר העדיפויות שלי
36.4%	40.1%	במידה רבה
15.6%	13.3%	במידה מסוימת
9.5%	7.5%	במידה מועטה
8.8%	11.5%	כלל לא/ אני שבע רצון ממצבי התעסוקתי

ויעילה של חוקי עבודה, צפויה להביא לצמצום תופעת העובדים המצויים מתחת לקו העוני, אשר לרוב הם עובדים בלתי מקצועיים ובעלי כוח מיקוח קטן ביותר אל מול המעסיק.

כשני שלישי מנתמכי הסיוע שעובדים לא מקבלים זכויות בסיסיות כלל או מקבלים חלק מהזכויות הבסיסיות בלבד.

על פי הנתונים שהובאו בפני הועדה למלחמה בעוני (2014), למעלה משלושים אחוזים מתוך העניים בישראל נפגעים מהפרות בשכר המינימום. נתון זה מחייב לנקוט בצעדים להקטנת העוני דרך שוק העבודה, תוך התייחסות משמעותית לנושא אכיפת חוקי העבודה, בין היתר בנוגע לתנאי העבודה ולשכר המינימום. אכיפה משמעותית

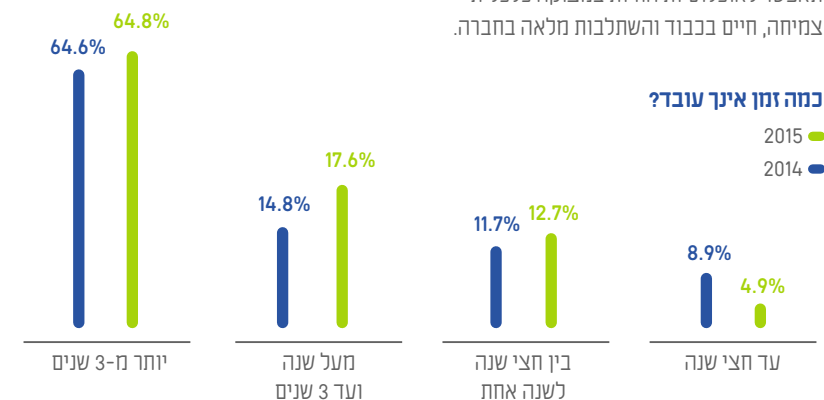
הפרת חוקי עבודה פוגעת בעניים

נכון ל-12 החודשים האחרונים האם את/ה מקבל/ת זכויות סוציאליות והטבות במקום עבודתך העיקרי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

32%	לא מקבל זכויות בסיסיות
32.2%	מקבל חלק מהזכויות הבסיסיות
29.4%	מקבל זכויות בסיסיות בלבד
6.4%	מקבל זכויות בסיסיות, פנסיה והטבות נוספת

כ-65% מבין הנתמכים שאינם עובדים, נמצאים מחוץ למעגל התעסוקה כבר יותר משלוש שנים. הסיבות המרכזיות לחוסר תעסוקה הינן מגבלות בריאות (46.6%) וגורמים משפחתיים (21.1%).

מהי הסיבה המרכזית שבגללה אינך עובד?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע.

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

46.6%	אני סובל ממוגבלות בריאותית
21.1%	גורמים משפחתיים
16.9%	אינני מצליח למצוא משרה כלשהיא
11.7%	אם אעבוד, אאלץ לאבד את הקצבה שאני מקבל כיום
7.7%	העדר כישורים או ידע מתאים
5.4%	זה לא מקובל בחברה אליה אני משתייך
5.1%	אינני מצליח למצוא משרה שהולמת את הכישורים שלי
2.9%	באזור שבו אני מתגורר אין די משרות

צריך להתיר את החסמים בתעסוקה

אכיפה מוגבלת של חוקי העבודה וחוסר טיפול בחסמים להשתלבות במעגל התעסוקה, פוגעים באפקטיביות של הכלי התעסוקתי לשמש כמנוף מרכזי ליציאה מהעוני. התרת החסמים הקיימים תאפשר לאוכלוסיות החיות במצוקה כלכלית - צמיחה, חיים בכבוד והשתלבות מלאה בחברה.

דו"ח העוני
האלטרנטיבי

בריאאות

לתת LATET

13
שאל | 2015

אי שוויון
בבריאאות

עוני =
בריאאות ירודה

מחלות
העוני

באוכלוסייה הכללית), 11% מקבלים סיוע בשכ"ד (לעומת 3% בלבד) ו- 8.5% מקבלים מזונות מהביטוח הלאומי (לעומת 5% בלבד).

69% מנתמכי הסיוע מקבלים קצבה ו/או פנסיה, לעומת 24% באוכלוסייה הכללית. 33% מנתמכי הסיוע מקבלים גמלת הבטחת הכנסה (לעומת 6%

האם אתה מקבל קצבה כלשהיא ו/או פנסיה?

מחקר מתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

אילו מהקצבאות הבאות אתה מקבל?

מחקר מתמכי הסיוע

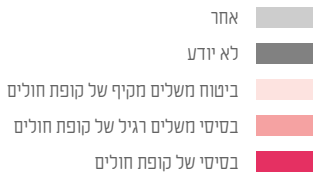
בריאות

בריאות נאותה היא זכות אנושית בסיסית ותנאי הכרחי למימוש מלא של כל הזכויות האחרות. בהתאם להכרה בזכות זו, חוק ביטוח בריאות ממלכתי שחוקק ב-1995, מבטיח לכל תושב רמה בסיסית של גישה לשירותי בריאות חיוניים ומעגן ביסודו ערכים של שוויוניות, צדק ונגישות לבריאות. בעשור האחרון סעיפי החוק ומהותו הצטמצמו במסגרת חוק ההסדרים ויצרו פערים הפוגעים ברוב הציבור ובייחוד באוכלוסיות מוחלשות ומעוטות יכולת. ביטוח הבריאות הבסיסי איננו מבטיח גישה מלאה לכל התרופות ושירותי הבריאות שעשויים להיות נחוצים. על כן, רבים בוחרים לשלם עבור ביטוח משלים או פרטי, אפשרות אשר איננה נגישה לכולם.

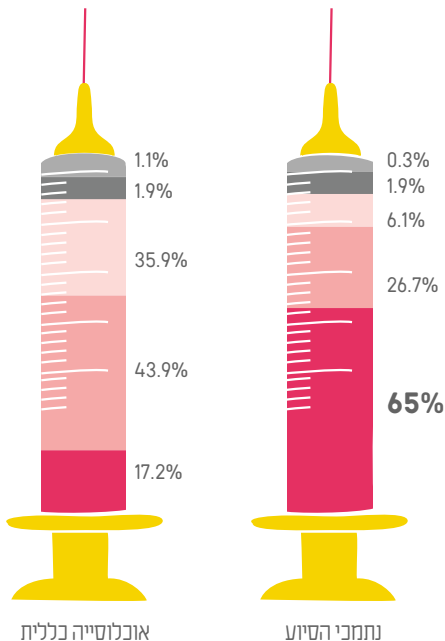
לכל נתמכי עמותות הסיוע יש ביטוח בריאות, אולם ל-65% מהם יש רק ביטוח בריאות בסיסי של קופת חולים (בהשוואה ל-17% באוכלוסייה הכללית) ול-33% יש ביטוח משלים (מקיף או רגיל), בהשוואה ל-80% באוכלוסייה הכללית. גם בביטוחים הפרטיים ניכר פער בין שתי האוכלוסיות כאשר רק ל-5% מהנתמכים יש ביטוח בריאות פרטי לעומת 44% באוכלוסייה הכללית.

איזה ביטוח רפואי יש לך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

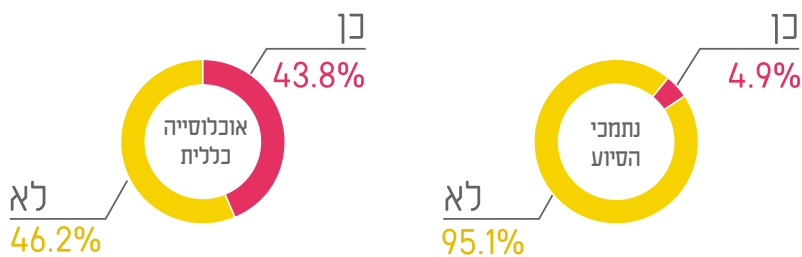
דו"ח הועדה למלחמה בעוני (2014) קובע כי על המדינה להמשיך ולפעול בכל האמצעים העומדים לרשותה להסרת החסמים המונעים מאוכלוסיות החיות בעוני שירותי בריאות הולמים ובריאות טובה. זהו יעד הדורש פעולה רב-מערכתית המשלבת את כל הגופים הממשלתיים, רשויות מקומיות, החברה האזרחית והסקטור העסקי. על הממשלה ומוסדותיה להצהיר על צמצום אי השוויון בבריאות כיעד אסטרטגי.

אי שוויון בבריאות

האם יש לך ביטוח רפואי פרטי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

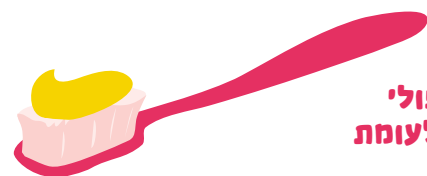
79% מנתמכי הסיוע אינם מסוגלים לרכוש ביטוח בריאות משלים, לעומת 45.6% באוכלוסייה הכללית. ביחס לשנה שעברה, אנו מזהים עליה בשיעור של 14% בקרב הנתמכים שהעידו כי אין להם כלל את היכולת לרכוש ביטוח רפואי מקיף אילו היו זקוקים לו. עבור 13.5% מנתמכי הסיוע

הדבר יהיה כרוך בוותור על צרכים חיוניים אחרים. 24% מהאוכלוסייה הכללית העידו כי הם מסוגלים לרכוש ביטוח מקיף יותר מבלי לשנות באופן משמעותי את רמת החיים שלהם, לעומת 3% בלבד בקרב הנתמכים.

באיזו מידה יש באפשרותך לרכוש ביטוח רפואי מקיף יותר אילו היית זקוק/ה לכך?

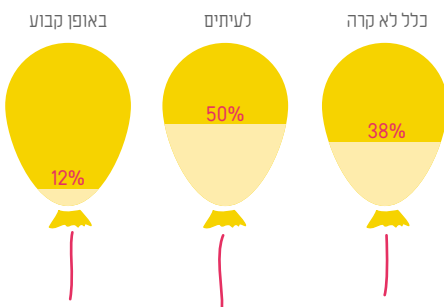
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

נתמכי סיוע 2014	נתמכי סיוע 2015	אוכלוסייה כללית 2015	
69%	79%	45.6%	כלל לא
21.9%	13.5%	12.4%	אני מסוגל אבל רק במחיר של ויתור על צרכים חיוניים אחרים
7%	4.5%	18%	אני מסוגל אבל במחיר של ירידה משמעותית ברמת החיים שלי
2.1%	3%	24%	אני מסוגל מבלי לשנות באופן משמעותי את רמת החיים שלי

89% מנתמכי הסיוע ויתרו על טיפולי שיניים בשל המצוקה הכלכלית, לעומת 37% בקרב האוכלוסייה הכללית

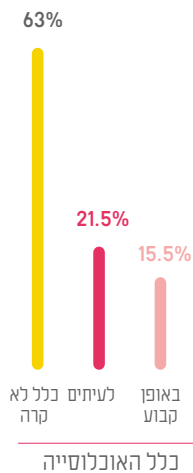
62% מההורים נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תרופות או טיפול רפואי עבור ילדיהם באופן קבוע (12%) או לעיתים (50%) כי לא היה באפשרותם לשלם עבורם.

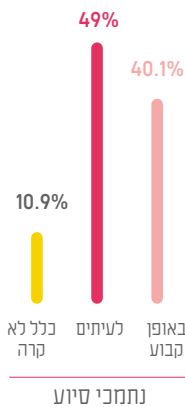
כמה פעמים בשנה האחרונה ויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוצים עבור ילדיך כי לא יכולת לשלם עבורם?
מחנך מחקר נתמכי הסיוע

עבור 40% מנתמכי הסיוע זהו מצב קבוע, לעומת 15.5% בלבד באוכלוסייה הכללית.

89% מנתמכי עמותות הסיוע נאלצו לוותר בשנה האחרונה על טיפולי שיניים כי לא היה בידם לשלם עבורם, לעומת 37% מהאוכלוסייה הכללית.

האם קרה לך בשנים עשר החודשים האחרונים שויתרת על טיפול שיניים כי לא יכולת לשלם עבורו?
מחנך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

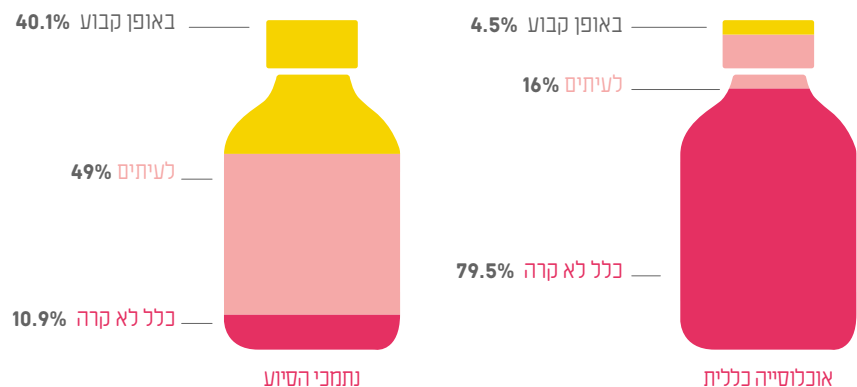
להשתלב בשוק העבודה. אלה ועוד משמרים את מנגנון ההדרה החברתית ומרחיבים את הפערים. ההוצאה החודשית הממוצעת על בריאות היא 649 ש"ח (עליה בשיעור של 18% ביחס לשנה שעברה שבה ההוצאה החודשית הממוצעת היתה 551 ש"ח). הוצאה זו מהווה 11.5% מסך ההוצאה הממוצעת למשק הבית של נתמכי הסיוע (5,658 ש"ח).

הרוב המוחלט של נתמכי הסיוע נאלצו לוותר על קניית תרופות מפאת אי יכולת לשלם עבורן. מצב מדאיג זה משקף מציאות יומיומית של מאות אלפי אנשים החיים בעוני בישראל, שאינם יכולים להגן על זכותם הבסיסית לבריאות בשל מצוקה כלכלית ותלות בשירותי הבריאות הציבוריים. רמת בריאות ירודה ותת-תזונה פוגעים בשילוב ילדים במערכת החינוך וביכולת של נשים וגברים

עוני = בריאות ירודה

89% מנתמכי עמותות הסיוע נאלצו לוותר בשנה האחרונה על רכישת תרופה או טיפול רפואי כי לא היה בידם לשלם עבורם, לעומת 21% בקרב האוכלוסייה הכללית.

כמה פעמים ב-12 החודשים האחרונים ויתרת על רכישת תרופה או טיפול רפואי נחוצים כי לא יכולת לשלם עבורם?
מחנך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

89% מנתמכי הסיוע ויתרו השנה באופן קבוע (40%) או לעיתים (49%) על קניית תרופות כי לא יכלו לשלם עבורם

90% מהקשישים נתמכי הסיוע לא מסוגלים לעמוד בתשלומים עבור סיעוד או עזרה בבית החיוניים להם

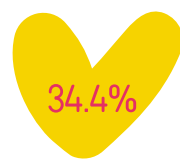
עוני נקשר באופן עקבי גם לבעיות בבריאות הנפש. למרות הצורך בטיפול, רבים מהילדים והמבוגרים העניים אינם מקבלים שירותים בבריאות הנפש. 53% מנתמכי העמותות הרגישו השנה צורך בתמיכה נפשית אך ויתרו עליה כיוון שלא היו יכולים לשלם עבורה.

האם בשנה האחרונה הרגשת שאת/ה זקוק/ה לתמיכה נפשית, אך ויתרת כי לא יכולת לשלם עבור תמיכה כזו?

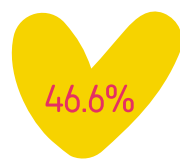
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

באופן קבוע

לעיתים

כלל לא קרה

מצבם הבריאותי של הקשישים הנתמכים הוא עגום: 90% לא מסוגלים לעמוד בתשלומים עבור סיעוד או עזרה בבית החיוניים להם. 52% לא מסוגלים לשלם עבור תרופות ושירותים רפואיים להם הם זקוקים. 43% סובלים ממחסור בארוחות מזינות כי אין ביכולתם לשלם עבור המצרכים הנדרשים.

מחלות העוני

הפגיעה בבריאות נובעת ממגוון גורמים הקשורים למשתנים החברתיים, הסביבתיים והכלכליים, בגינם האדם העני חשוף לגורמי סיכון כגון תת-תזונה, לחלופין, השמנת יתר עקב חוסר נגישות למזון בריא. כמו כן, חשיפה למזהמים סביבתיים ואורח חיים לא בריא ובעקבות כך לשיעורי תחלואה ותמותה גבוהים, ריבוי מחלות זיהומיות, ותוחלת חיים ירודה.

בין המחלות הקשורות לעוני ניתן לציין מגוון רחב, שהבולטות בהן: סוכרת, יתר לחץ דם וכולסטרול גבוה. 62% מנתמכי הסיוע סובלים מבעיות בריאותיות רבות בהשוואה ל-45% בציבור הרחב. 25% סובלים מיתר לחץ דם בהשוואה ל-13% בציבור הרחב, 24% סובלים מכולסטרול גבוה בהשוואה ל-17% בציבור הרחב ו-23% מסוכרת בהשוואה ל-12% בציבור הרחב.

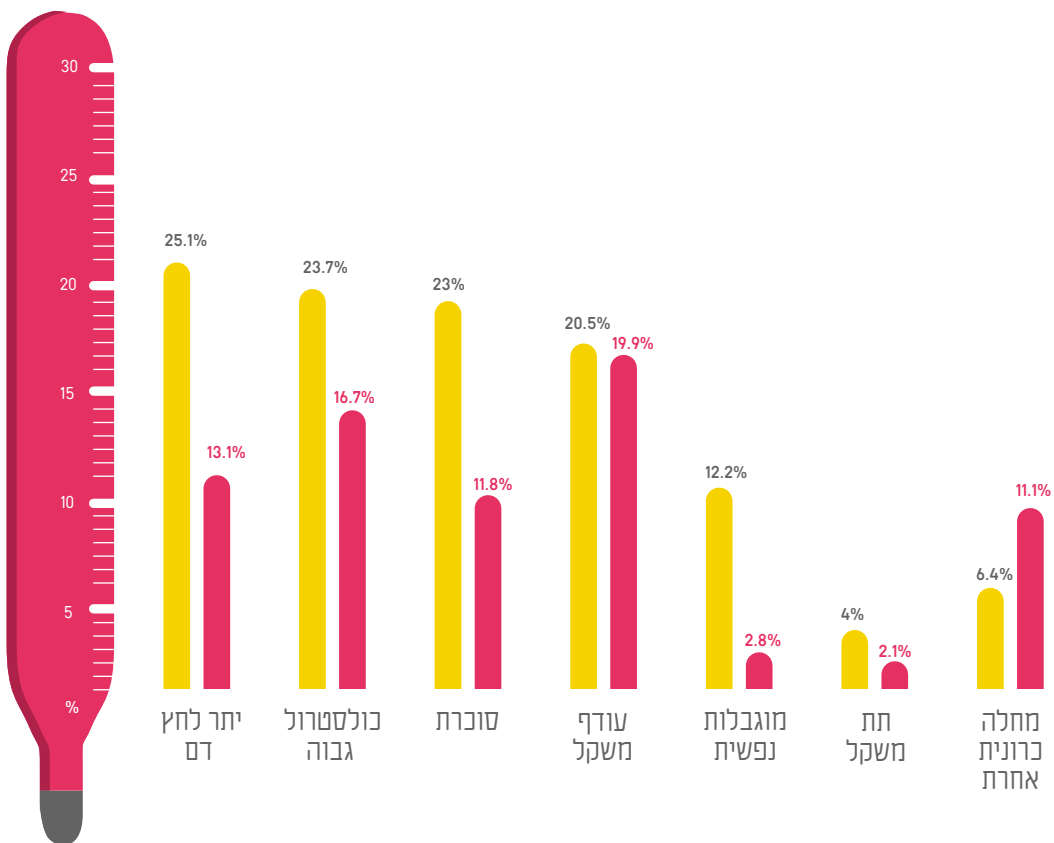
האם את/ה סובל/ת מאחת או יותר מהבעיות הבריאותיות הבאות

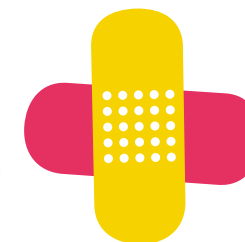
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי.

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

נתמכי סיוע

אוכלוסייה כללית

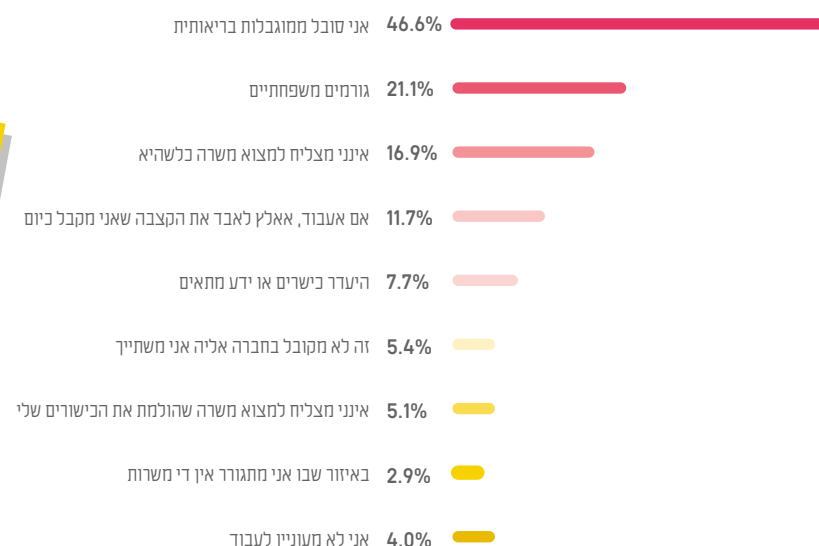

כ-47% מנתמכי הסיוע שאינם מועסקים ציינו כי הסיבה המרכזית לחוסר התעסוקה שלהם הינה מגבלות בריאות

מהי הסיבה המרכזית שבגללה אינך עובד?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע.

הסכום גבוה מ-100% כי ניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

32.9%	משפחות ברוכות ילדים
22.8%	משפחות חד הוריות
19.6%	קשישים וניצולי שואה
13.2%	חולים כרוניים
11.5%	נכים ובעלי מוגבלויות

חולים כרוניים, נכים ובעלי מוגבלויות מהווים כ-25% מכלל הנזקקים הפונים לקבל סיוע מהעמותות. קבוצה בולטת נוספת היא קשישים וניצולי שואה (כ-20%).

בהתייחס לכל אחת מהקבוצות הבאות, ציין איזה אחוז הם מהווים מכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע מהעמותות:

סקר מגמות העוני בעמותות המזון

דיוור

משבר הדיוור מצוי על סדר היום הציבורי זה כמה שנים. הוא נדון בהחלטות ממשלה, בדיוני הכנסת, בתקשורת ובאקדמיה, והיה לאחד מהנושאים המרכזיים של המחאה החברתית בקיץ 2011. גם ב-2015 משבר הדיוור עדיין לא בא על פתורו ועל אף צעדים שננקטים בתחום כגון "מחיר למשתכן", אשר עשויים להניב פירות מסויימים בעתיד, אנו עדים גם בשנה זו להמשך מגמת העלייה במחירי הדיוור. הביטוי המשמעותי ביותר של המשבר הינו הנפל הולך וגובר של הוצאות הדיוור על משקי בית רבים, אשר מכביד בעיקר על שכבות האוכלוסייה שהכנסותיהן נמוכות או בינוניות, ולדבר ישנה השפעה על רווחתן וחוסנן הכלכלי.

במציאות שבה רמת הנגישות לדיוור בר השגה נמוכה, קיים חוסר חמור בדיוור ציבורי והיקף הסיוע במימון שכ"ד אינו מספק, משקי בית רבים מהמעמד הבינוני והנמוך אינם יכולים לעמוד בעלויות הדיוור והם עומדים בפני ברירות:

רק ל-30% מנתמכי הסיוע יש דירה בבעלותם לעומת 67% מהציבור הרחב. ל-9% מהם כלל אין דיוור משלהם והם מתגוררים ללא קורת גג, בדיוור לא קבוע, בבית מחסה או אצל חברים ובני משפחה.

הראשונה – שמירה על מצב הדיוור הקיים, ללא אפשרות למוביליות, במחיר ויתור על צרכים חיוניים אחרים (מזון, שירותי בריאות, חינוך ראוי).

השניה – מעבר לסביבת מגורים קשה יותר, אשר מוביל להנצחת העוני ומשפיעה על כלל תחומי החיים.

קורת גג סבירה בסביבת מגורים ראויה, היא מרכיב מהותי המשפיע על מצבם הפיסי והמנטלי של משפחות וילדים. רמת צפיפות גבוהה, סביבה מוזנחת, חשש תמידי מפינוי עקב אי עמידה בתשלומים, חוסר יציבות עקב מעבר רב של דירות, אלימות ועוד, משפיעים על כלל תחומי החיים ועל סיכויי של אדם להיחלץ מעוני.

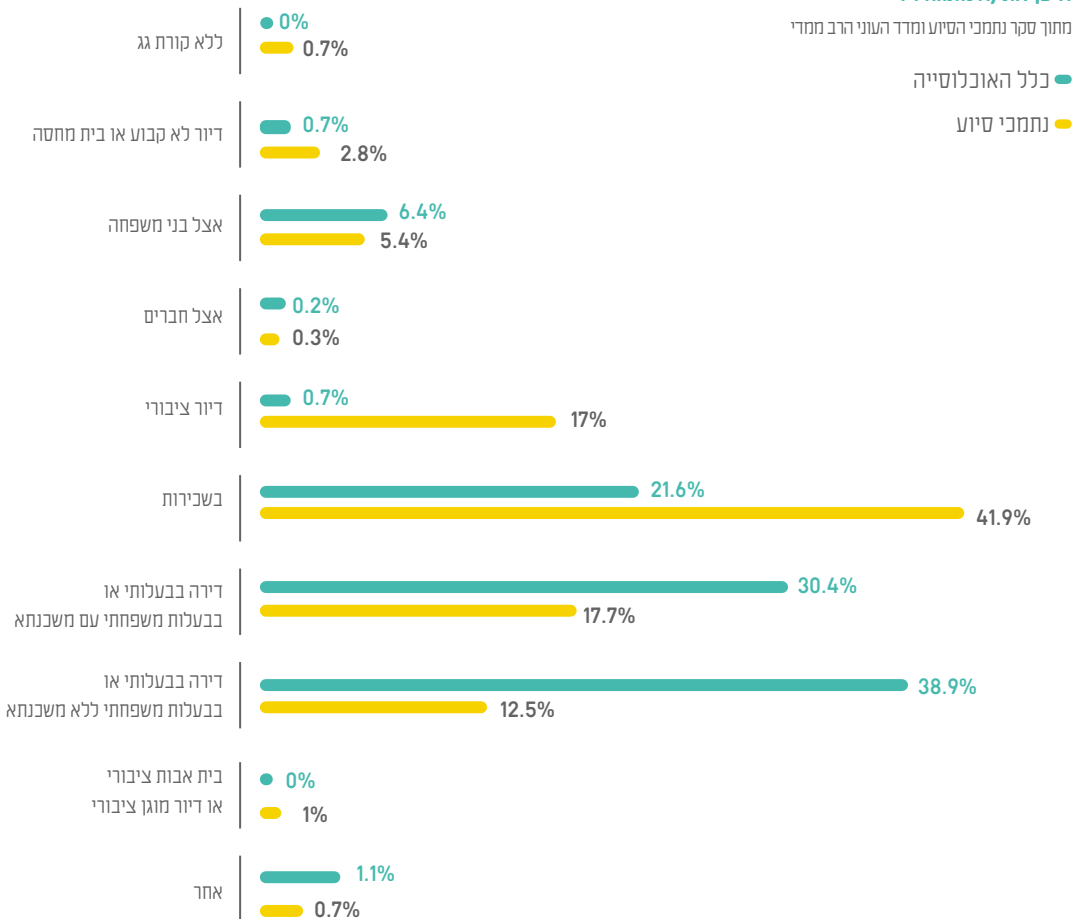
58% מאלה המתגוררים אצל בני משפחה או חברים עושים זאת משום שאינם יכולים להרשות לעצמם לשלם שכר דירה, זאת לעומת 4.6% בציבור הרחב.

58% מנתמכי הסיוע עברו בשנה האחרונה תהליך של הוצאה לפועל, תביעות משפטיות או פינוי חדירה בגין אי עמידה בתשלומים

היכן את/ה מתגורר?

מתוך סקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

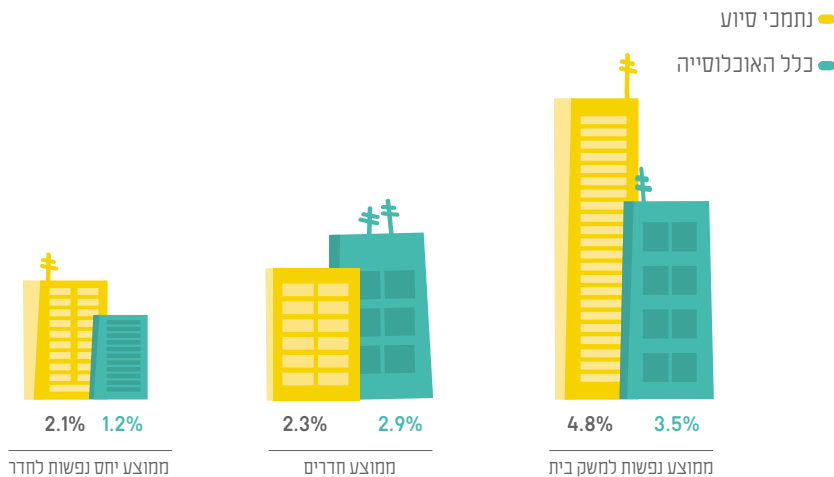

פני הדיוור בישראל

19% מנתמכי הסיוע גרים בדירה שבה לא יותר מחדר שינה אחד ורק 9% מהם מתגוררים בדירות בנות יותר משלושה חדרי שינה. ממוצע מספר החדרים, לא כולל הסלון בקרב נתמכי הסיוע הוא 2.3, לעומת 2.95 בקרב הציבור הרחב.

מדד הצפיפות

מתוך סקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

הבעיות הנפוצות ביותר בסביבת מגוריהם של נתמכי הסיוע הן: רעש (42%), זבל ולכלוך (41%), תאורת רחוב גרועה ותחזוקת בתים רעועה (36%). בממוצע ציין כל אחד מהמשיבים 3.38 מפגעים לעומת 2.7 באוכלוסייה הכללית. בהשוואה לציבור הרחב - נתמכי הסיוע נאלצים להתמודד בסביבת מגוריהם עם תופעות קשות של שימוש/סחר בסמים, אלימות פיזית ותקיפה מינית ו/או הטרדה מינית.

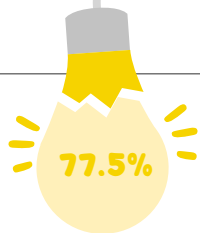
דיוור הולם אינו מוגבל לקורת גג בלבד, והוא מכיל היבטים רחבים יותר של השכונה וסביבת המגורים. סביבת המגורים של אנשים החיים בשכונות בהן יש ריכוזי עוני, הינה בעלת אפקט שלילי מובהק על עניים, ובמיוחד על ילדים הגדלים בעוני: אחוז הנושרים מבתי הספר גבוה יותר, ילדים שגדלו בשכונות אלה סובלים יותר מאבטלה, התחלואה גבוהה יותר ואף תוחלת החיים פחותה (דו"ח הוועדה למלחמה בעוני בישראל, יוני 2014).

סביבת המגורים של הדייר העני

אילו מפגעים ו/או בעיות קיימים באופן קבוע או בתדירות גבוהה באזור המגורים שלך?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי
הסכום גבוה מ - 100% מכיוון שניתן היה לציין יותר מתשובה אחת

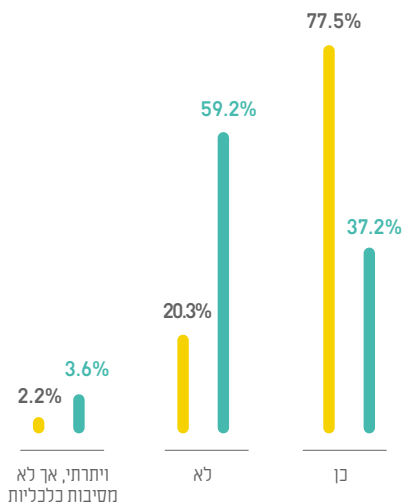
נתמכי הסיוע	כלל האוכלוסייה	
42.3%	32.2%	רעש (ממכוניות, שכנים, עסקים, מקומות בילוי, מטוסים וכו')
40.9%	30.3%	זבל ולכלוך ברחוב
36.1%	24.5%	תאורת רחוב גרועה או לא מספקת
36.1%	20.6%	תחזוקת בתים רעועה
33.5%	31.2%	מדרכות ו/או כבישים שבורים ו/או סדוקים בצורה חמורה
32.6%	20.1%	העדר שטחים פתוחים (גינות, פארקים, גני שעשועים)
21.6%	17.4%	אנשים המתנהגים בגסות ומתפרעים ברחוב ו/או בגינות ציבוריות
20.8%	25.3%	נהיגה פרועה בכלי רכב ממונעים
19.9%	23.1%	זיהום אוויר
18.6%	18.9%	פריצות ו/או גניבות מבתים או מכוניות
10.8%	4.3%	אנשים הסוחרים או משתמשים בסמים בפומבי
10%	11.5%	ונדליזם ופגיעה מכוונת ברכוש ציבורי ו/או פרטי
8.6%	5%	אלימות פיזית
4%	2.1%	תקיפה מינית ו/או הטרדה מינית
2.2%	6%	אחר

77.5% מנתמכי הסיוע נאלצו לוותר על תיקון ליקויים בדירתם לאורך זמן מסיבות כלכליות, לעומת 37% באוכלוסייה הכללית

האם ב-12 החודשים האחרונים נאלצת לוותר על תיקון ליקויים חמורים בדירתך לאורך זמן מסיבות כלכליות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

ל-75% מנתמכי הסיוע אין תנאי מיזוג אויר נאותים.

ל-53% אין מזגן תקין בביתם או שיש אך אינם מרשים לעצמם, להפעיל אותו. 22% נוספים מרשים לעצמם להפעיל מזגן רק לעיתים נדירות ו-84% לא יכולים לאפשר לעצמם לתקנו עקב מגבלות כלכליות.

ל-70% מנתמכי הסיוע אין אמצעים נאותים לחימום הבית. אמצעים נאותים לחימום הבית.

ל-41% אין תנור או מזגן לחימום הבית או שיש אך אינם מרשים לעצמם להפעיל אותו. 26% נוספים מרשים לעצמם להפעיל חימום רק לעיתים נדירות ו-82% אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש אמצעי חימום או לתקנו.

דו"ח: פצצה מתקתקת

על פי דו"ח הועדה למלחמה בעוני (יוני 2014), האוכלוסייה הסובלת מדוחק כלכלי ומדלות אמצעים, היא זו הנאלצת להתמודד עם הוצאה ישירה על דו"ח בשיעור של כמעט 41% מסל התצרוכת שלה. חשוב להבין כי הוצאה בשיעור כה גבוה על דו"ח משמעותה בהכרח צמצום ההוצאה היחסית על תחומי חיים אחרים ובהם חינוך, בריאות וכיוצא ב.

הוצאה חודשית על דו"ח מתוך מחקר נתמכי הסיוע.

29% מההוצאה החודשית הכוללת היא על דו"ח

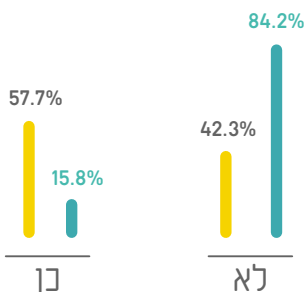
58% מנתמכי הסיוע עברו בשנה האחרונה תהליך הוצאה לפועל/תביעות משפטיות/פינוי מדירה בגין אי עמידה בתשלומים, לעומת 16% באוכלוסייה הכללית.

תהליך הוצאה לפועל / עיקולים / פינוי מהדירה בשל אי עמידה בתשלומים

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

נתמכי סיוע

כלל האוכלוסייה

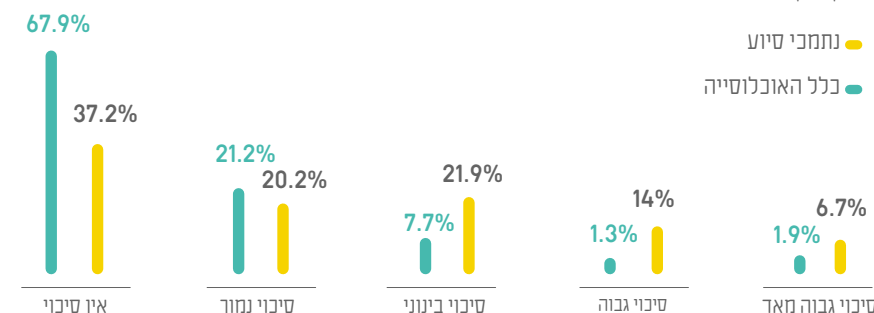

21% מנתמכי הסיוע חוששים כי קיים סיכוי גבוה שיאלצו לפנות את ביתם בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד או משכנתא. 25% סבורים כי במקרה כזה לא תהיה להם ברירה אלא לעבור לגור ברחוב או בבית מחסה.

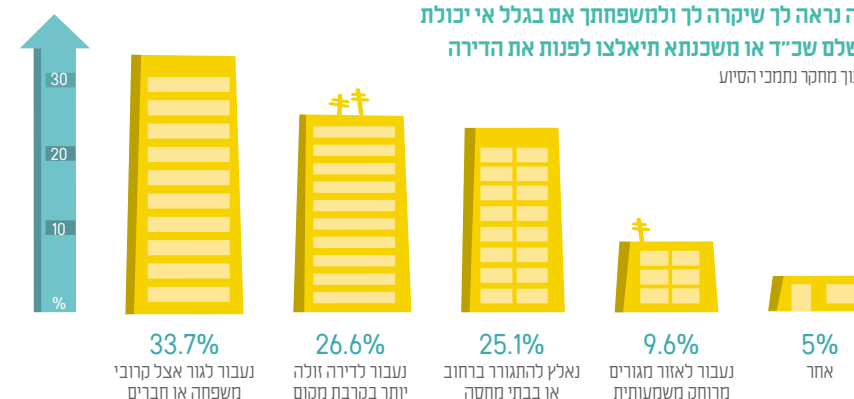
הכללית). במקרה כזה, מאמינים 25% מהנשאלים שלא תהיה להם ברירה אלא לעבור לגור ברחוב או בבתי מחסה ו-38% יעברו לגור אצל קרובי משפחה או חברים.

21% מנתמכי הסיוע חוששים שבמקרה של אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד או משכנתא, יש סיכוי גבוה עד גבוה מאד שהם יאלצו לפנות את מקום מגוריהם (לעומת 3% בלבד בקרב האוכלוסייה

מה הסיכוי שבשנה הקרובה תאלץ/י לפנות את מקום מגוריך בשל אי יכולת לעמוד בתשלומי שכ"ד / משכנתא?
מחקר מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

מה נראה לך שיקרה לך ולמשפחתך אם בגלל אי יכולת לשלם שכ"ד או משכנתא תיאלצו לפנות את הדירה?
מחקר מחקר נתמכי הסיוע

חמ"ש 13
ישראל | 2015

מלכודת
העוני

מעגל העוני
מתרחב

הישרדות
כלכלית

יוקר המחיה
ואיכות חיים

דו"ח
האלטרנטיבי

יוקר המחיה ואיכות החיים

מלכודת העוני

בשנים האחרונות, הפכה בעיית יוקר המחיה לסוגיה מרכזית בשיח הכלכלי-חברתי בישראל. הוצאות משקי הבית עלו כתוצאה מעליית מחירים בכל תחומי החיים, אולם לעומת זאת בהכנסות כמעט לא חל כל שינוי. מצב זה, בשילוב היעדר מדיניות של צדק חלוקתי, מכרסם גם בשכבת מעמד הביניים, מוביל להתדרדרות של משפחות חדשות לחיים בעוני ובה בעת מקטין את היכולת של החיים בעוני לחיות בכבוד.

ההכנסה הממוצעת במשקי הבית של נתמכי הסיוע עומדת על 4,720 ש"ח (ירידה בשיעור של כ-2.7% בשנים האחרונות, הפכה בעיית יוקר המחיה לסוגיה מרכזית בשיח הכלכלי-חברתי בישראל. הוצאות משקי הבית עלו כתוצאה מעליית מחירים בכל תחומי החיים, אולם לעומת זאת בהכנסות כמעט לא חל כל שינוי. מצב זה, בשילוב היעדר מדיניות של צדק חלוקתי, מכרסם גם בשכבת מעמד הביניים, מוביל להתדרדרות של משפחות חדשות לחיים בעוני ובה בעת מקטין את היכולת של החיים בעוני לחיות בכבוד.

ביחס לשנה שעברה), בעוד שההכנסה הנדרשת להם למחיה בכבוד הינה להערכתם 8,891 ש"ח, כלומר פער של 4,171 ש"ח בין ההכנסה בפועל לבין ההכנסה הנדרשת לקיום בסיסי.

בשנים האחרונות ניכרת מגמה של צמצום הפער בין ההכנסה להוצאה מחד, לצד גידול בפער בין ההכנסה בפועל להוצאה הנדרשת לקיום בסיסי מאידך. ניתן לסכם שהנתמכים מוציאים יותר כסף מסך הכנסותיהם והוצאה זו עדיין פחותה משמעותית מהסכום הנדרש להם למחיה בסיסית בכבוד.

ההוצאה הממוצעת של נתמכי הסיוע גבוהה בכ-20% מההכנסה הממוצעת (4,720 ש"ח)

הכנסה ממוצעת למשק בית

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

	2011	2012	2013	2014	2015
ממוצע הכנסה חודשית נמו	3,728	3,939	4,216	4,846	4,720
ממוצע הוצאה חודשית בפועל	5,160	5,280	5,515	5,795	5,658
פער בין הכנסה להוצאה בפועל	-1,432	-1,341	-1,299	-949	-938
הוצאה חודשית נדרשת לקיום בסיסי	6,490	6,615	7,300	8,556	8,891
פער בין הכנסה להוצאה הנדרשת לקיום	-2,762	-2,676	-3,084	-3,710	-4,171

על פי נתוני הביטוח הלאומי: קו העוני לאדם עומד על 2,989 ש"ח, לזוג 4,783 ש"ח, לזוג עם ילד 6,338 ש"ח ולמשפחה בת ארבע נפשות 7,653 ש"ח לחודש (דו"ח ממדי העוני והפערים החברתיים, 2014).

ההכנסה הממוצעת של נתמכי הסיוע (ממוצע 4.8 נפשות למשק בית) נמוכה ב-53% מקו העוני ל-5 נפשות העומד על 8,968 ש"ח.

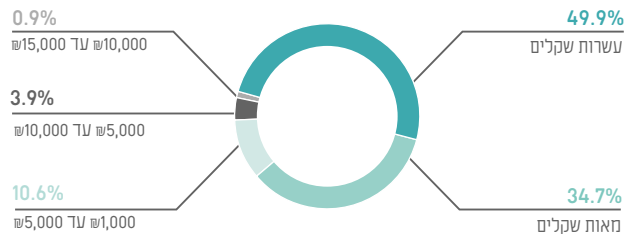
ההוצאה הממוצעת על פריטים שונים:

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

סה"כ הוצאה ממוצעת למשק בית: 5,658 ש"ח

לנתמכי הסיוע אין חוסן כלכלי להתמודד עם הוצאות לא מתוכננות. 50% מהם יוכלו להתמודד עם הוצאה לא צפויה של לא יותר מכמה עשרות שקלים ועוד 35% עם הוצאה של עד כמה מאות שקלים בלבד. פחות מ-15% מהם יוכלו לעמוד בהוצאה לא מתוכננת של 1,000 ש"ח או יותר, ירידה של כ-5% מהשנה הקודמת.

במידת הצורך, כמה יכול משק הבית שלך להוציא תוך שבוע עבור הוצאה לא מתוכננת?

מחקר מחקר נתמכי הסיוע

59% מנתמכי הסיוע לא חיו בעוני בילדותם ומצבם הורע בבגרותם

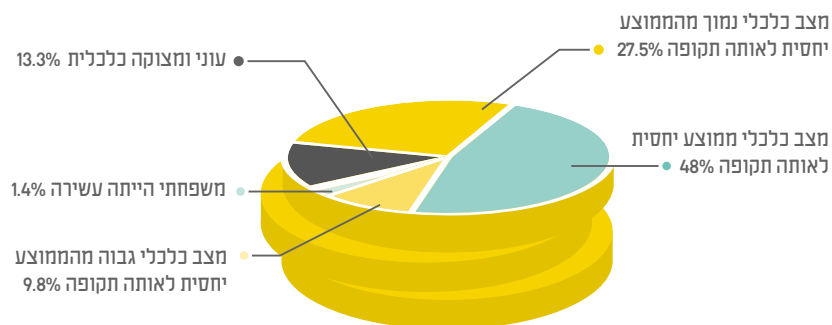
41% מנתמכי הסיוע השתייכו למעמד הביניים טרם התדרדרו לעוני

יוקר המחיה משפיע על הפגיעות של משפחות ובודדים ועל יכולתם לשמור על רמת חיים יציבה הדומה למצב בו גדלו: 41% מנתמכי הסיוע השתייכו למעמד הביניים לפני שהתדרדרו לעוני. 59% מנתמכי הסיוע לא חיו בעוני בילדותם ומצבם הורע בבגרותם.

מה היה מצבה הכלכלי של המשפחה שלך כשהיית ילד/ה ונער/ה?

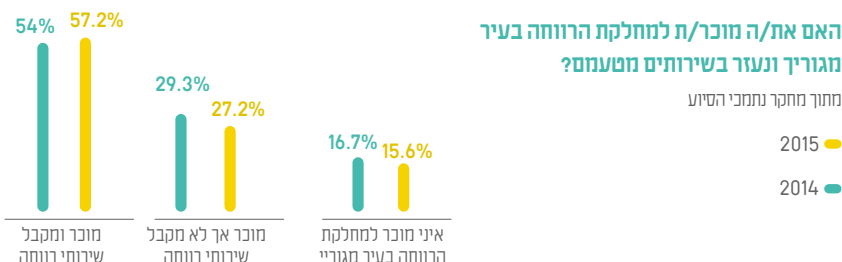
מתוך מחקר נתמכי הסיוע

57% מנתמכי הסיוע מוכרים למחלקת הרווחה בעיר מגוריהם ומקבלים שירותים דרכה, עליה בשיעור של 6% ביחס לשנה שעברה. עוד 27% מוכרים למחלקת הרווחה אך אינם מקבלים ממנה סיוע.

האם את/ה מוכר/ת למחלקת הרווחה בעיר מגוריך ונעזר בשירותים מטעמם?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

מהו מצבך הכלכלי יחסית לממוצע באוכלוסייה בתקופה הנוכחית?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדד העוני הרב ממדי

כ-87% מנתמכי הסיוע מגדירים עצמם כעניים או כבעלי הכנסה מתחת לממוצע, לעומת כ-32% באוכלוסייה הכללית. רק כ-13% מהנתמכים מגדירים עצמם כבעלי הכנסה ממוצעת, לעומת 50% באוכלוסייה הכללית.

נתמכי הסיוע אוכלוסייה כללית

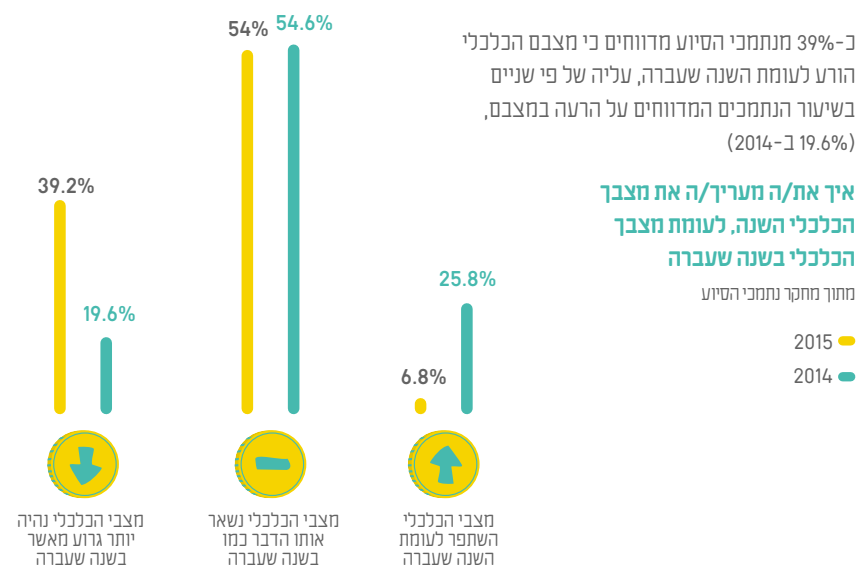
הרבה מתחת לממוצע (חיים בעוני ובמצוקה כלכלית)	28.7%	6.4%
מתחת לממוצע	57.9%	25.3%
ממוצע	12.6%	49.9%
מעל לממוצע	0.6%	18.4%
הרבה מעל הממוצע	0.2%	-

מעגל העוני מתרחב

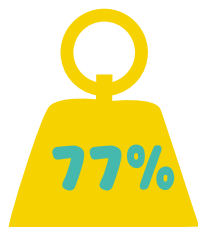
כ-39% מנתמכי הסיוע מדווחים כי מצבם הכלכלי הורע לעומת השנה שעברה, עליה של פי שניים בשיעור הנתמכים המדווחים על הרעה במצבם, (19.6% ב-2014)

איך את/ה מעריך/ה את מצבך הכלכלי השנה, לעומת מצבך הכלכלי בשנה שעברה

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

48% מהציבור חוששים שהם ומשפחתם יתדרדרו למצב של מצוקה כלכלית בשנה הקרובה, עליה בשיעור 41% ביחס לשנה שעברה (34%).

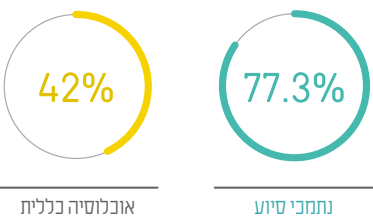

77% מנתמכי הסיוע הם בעלי חוב כספי כלפי גורם כלשהו (לעומת 42% בציבור הרחב)

48% העידו כי הם מפגרים בתשלומי החוב (לעומת 17%)

בפיגור תשלומי החוב (לעומת 17% מאוכלוסייה הכללית) וכשליש (34%) העידו כי הם עומדים בתשלומים אך עם קשיים.

ל-77% מנתמכי הסיוע יש חוב כספי כלפי גורם כלשהו, לעומת 42% באוכלוסייה הכללית. 48% מהנתמכים העידו כי רוב הזמן הם נמצאים

האם יש לך חוב כלפי גורם כלשהו?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

כיצד התמודדת בשניים עשר החודשים האחרונים עם החזרי החוב?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

אוכלוסיה כללית	נתמכי הסיוע	
21.5%	3.5%	עמדתי בתשלומים ללא קשיים
33%	15.1%	עמדתי בתשלומים אך עם קשיים מדי פעם
28.2%	33.8%	עמדתי בתשלומים אך עם קשיים רוב הזמן
10.5%	32%	לא עמדתי בתשלומים - אני נמצא בפיגור מסוים מול בעלי החוב
6.7%	15.6%	לא עמדתי בתשלומים - אני נמצא בפיגור כבד מול בעלי החוב

הישרדות כלכלית

ויתור על תרבות פנאי ובילויים מחוץ לבית הם מאפיין בולט של החיים במצוקה ובמצב של הישרדות כלכלית - 81% מנתמכי הסיוע העידו כי אינם יוצאים לבילוי מחוץ לבית: 60.5% כלל לא ו-20.5% לא יותר מפעם בשנה, לעומת 14.8%-12% באוכלוסייה הכללית בהתאמה.

באיזו תדירות את/ה או משפחתך נוהגים לצאת לבילוי מחוץ לבית?

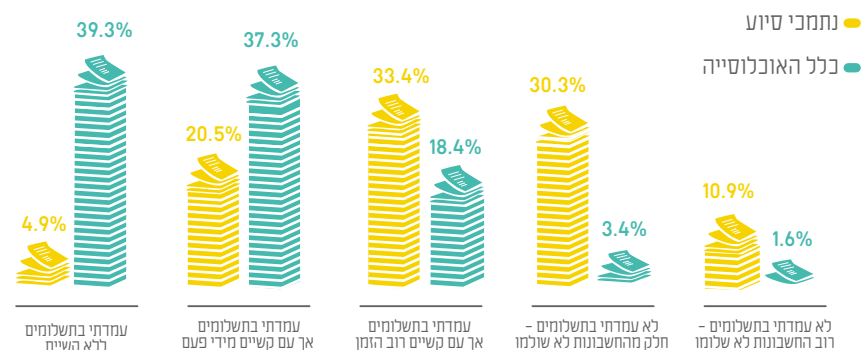
מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

אוכלוסיה כללית	נתמכי סיוע	
14.8%	60.5%	אנחנו לא מבילים מחוץ לבית
12%	20.5%	בערך פעם בשנה
12.8%	10.5%	בערך פעם ב-4 חודשים עד 6 חודשים
22.4%	6.3%	בערך פעם ב-2-3 חודשים
28%	2%	בערך פעם בשבועיים עד חודש
10%	0.2%	פעם בשבוע או יותר

כ-41% מהנתמכים לא עומדים בתשלומי החשבונות לעומת 5% בלבד בקרב האוכלוסייה הכללית. כמו כן, כשליש מנתמכי הסיוע (33.4%) העידו כי רוב הזמן יש להם קשיים בתשלום החשבונות, לעומת 18.4% באוכלוסייה הכללית.

כיצד התמודדת בשניים עשר החודשים האחרונים עם תשלומי חשבונות?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדרד העוני הרב ממדי

96%

מהקשישים העידו כי קצבת הזקנה לא מאפשרת להם לחלא את צרכיהם הבסיסיים ולחיות בכבוד

הבאים: קיבוץ נדבות, איסוף אוכל מפחי אשפה או מהרצפה, גניבת אוכל.

14% מהילדים במשפחות הנתמכים התנסו בשנה האחרונה באחד או יותר מבין המצבים הנואשים

באילו מהמצבים הבאים התנסו ילדיך:

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

הסכום גבוה מ- 100% כי ניתן היה לציין יותר מחשובה אחת

86%

אף אחד מהמצבים האלה

5.2%

ילדי נאלצו לגנוב אוכל כדי להתגבר על המחסור במזון

4.2%

ילדי אספו אוכל מהרצפה או מפחי אשפה

7.1%

ילדי קיבוץ נדבות

מצבם של הקשישים הנתמכים עגום:

61% חיים לבד

43% העידו כי קצבת הזקנה לא מספיקה להם למילוי צרכים בסיסיים וחיים בכבוד

52% לא מסוגלים לשלם עבור תרופות ושירותים רפואיים להם הם זקוקים

43% סובלים ממחסור בארוחות מזינות כי אין ביכולתם לשלם עבור המצרכים הנדרשים

24% אינם יכולים להשתתף בפעילויות חברתיות וסובלים מבדידות

22% ציינו כי הם זקוקים לעזרה בפעולות יומיומיות אך אין באפשרותם לממן עזרה בביתם

10% מעידים כי מקום מגוריהם לא יכול להחשב למגורים בכבוד אבל אינם יכולים לעבור לבית אבות מסיבות כלכליות

במהלך השנה האחרונה התנסו נתמכי עמותות הסיוע במצבים הקשים. 54% נותקו ממים או מחשמל כי לא הצליחו לשלם עבורם, לעומת 9% באוכלוסייה הכללית.

ניתוק מים / חשמל בשנה האחרונה כי לא הצליחו לשלם עבורם

מתוך מחקר נתמכי הסיוע ומדר העוני הרב ממדי

אוכלוסייה כללית

נתמכי סיוע

כן
9.4%

לא
45.7%

לא
90.6%

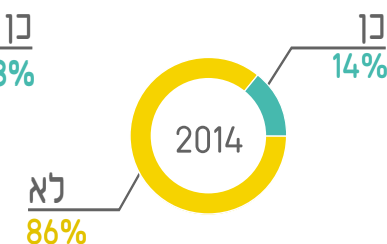
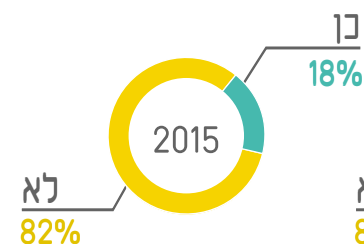
כן
54.3%

18% תכננו לשים קץ לחייהם או לפגוע בעצמם בגין מצבם הכלכלי. עליה בשיעור ביחס לשנה שעברה (14%).

האם ניסית או תכננת לשים קץ לחיך או לפגוע בעצמך עקב מצבך הכלכלי?

מתוך מחקר נתמכי הסיוע

חש' 13
ישראל | 2015

הציבור קורא לחמשלה הנוכחית
לטפל בעוני ופערים חברתיים!

דו"ח העוני
האלטרנטיבי

האחריות
לטיפול בעוני

לתת LATET

עמותות המזווג
בחזית הסיוע

השפעת מדיניות המחשבה
הנוכחית על העוני בישראל

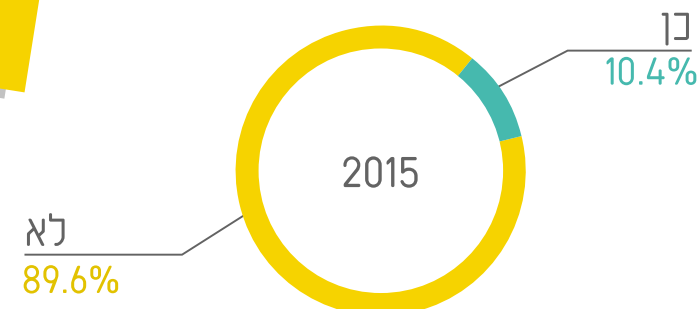
האם קצבת הזקנה מאפשרת לך לחיות בכבוד ולמלא את צרכיך הבסיסיים - מזון, שירותי בריאות ותשלומים?

מחקר מתמכי הסיוע

2013	2014	2015	
5%	5.9%	4.1%	כן
56%	42.9%	53.3%	באופן חלקי
39%	51.3%	42.6%	לא

האם יש באפשרותך לעמוד בתשלומים עבור סיעוד ו/או עזרה בבית הנדרשים לשמירה על מצבך הבריאותי?

מחקר מתמכי הסיוע

90%

לא מסוגלים לעמוד בתשלומים עבור סיעוד או עזרה בבית להם הם זקוקים

62.5% מהציבור סבורים כי בעיית העוני והפערים החברתיים היא הדחופה ביותר לטיפול ע"י ממשלת ישראל

הנושא הנתפס כשני בדחיפות לטיפול הוא ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה (48.7%), דעה זו נפוצה יותר בקרב גילאי 18-24, יהודים ובקרב חרדים/דתיים.

בעיית העוני והפערים חברתיים נתפסת גם השנה כנושא הדחוף ביותר בו צריכה הממשלה למפל ע"י 62.5% מהציבור (במקום הראשון והשני). דעה זו רווחת יותר בקרב יהודים וגילאי 25-34.

הציבור קורא לממשלה הנוכחית לטפל בעוני ופערים חברתיים!

מבין הנושאים הבאים, מהו לדעתך הנושא הדחוף ביותר בו צריכה הממשלה לטפל? סיכום שני הנושאים הדחופים ביותר:

מחנך סקר תפישות הציבור

סה"כ	במקום השני	במקום הראשון	
62.5%	28.3%	34.2%	עוני ופערים חברתיים
48.7%	21.7%	27%	ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה
30.5%	16.7%	13.8%	הקיטוב, האלימות והגזענות בחברה הישראלית
30.3%	18.5%	11.8%	שקיפות ציבורית ומלחמה בשחיתות
21.6%	12.4%	9.2%	הסכסוך הישראלי פלסטיני
4%	1.2%	2.8%	אחר
2.4%	1.2%	1.2%	מסרב לענות/לא יודע

סה"כ 200% כיוון שכל נדגם ציין שתי בעיות, אחת במקום הראשון ואחת במקום השני

האחריות לטיפול בעוני

טיפול ממשלתי בעוני ובפערים החברתיים

הבעיה

תוצאה של מדיניות ממשלתית

שיעורי העוני בישראל הם מהגבוהים בקרב המדינות המפותחות. במהלך שני העשורים האחרונים העוני מחמיר, מעמיק ומתפשט בכלל החברה הישראלית, כתוצאה ישירה של מדיניות ממשלתית שאינה שמה את הטיפול בנושא במקום ראוי בסדר העדיפויות הלאומי, ולמעשה אינה מטפלת כלל בבעיה בגישת מאקרו רחבה, למעט הקצאת משאבים לתכניות נקודתיות ולאובלוסיות ממוקדות, פעמים רבות בהתאם לשיקולים פוליטיים והשפעת קבוצות לחץ. על אף שיעורי העוני הגבוהים, אי השוויון, הפערים החברתיים וההשלכות של החיים בעוני על רבע מהאוכלוסייה, ממשלת ישראל טרם גיבשה או אישרה תכנית לאומית לצמצום העוני ואין כל גורם ממשלתי אשר מופקד על הטיפול בנושא או ביצוע התיאום והסנכרון הנדרשים בין בעלי העניין במשרדי הממשלה השונים, בשלטון המקומי ובחברה האזרחית.

ההשלכות של העוני על פני החברה בישראל

משמעות החיים בעוני היא הדרה מחיים נורמטיביים, התמודדות עם קשיים עצומים במכלול תחומי החיים וחוסר יכולת למלא את הצרכים החיוניים הבסיסיים הדרושים לקיום ולמחיה בכבוד.

פערים גדולים בחינוך, נגישות נמוכה לשירותי בריאות, דיור לא ראוי, תעסוקה בשכר מינימום ללא תנאים סוציאליים או אכיפה של חוקי העבודה, אי ביטחון תזונתי חמור וההתמודדות עם יוקר המחיה, אינם מאפשרים היחלצות מעוני, יוצרים דורות נוספים של מצוקה, משפיעים על החוסן והתלכיד של החברה

הישראלית, ונמצאים בקורלציה ישירה להתגברות התחלואה, האלימות וחוסר הסובלנות.

הפתרון

מדיניות חברתית וסדר עדיפויות לאומי ראוי

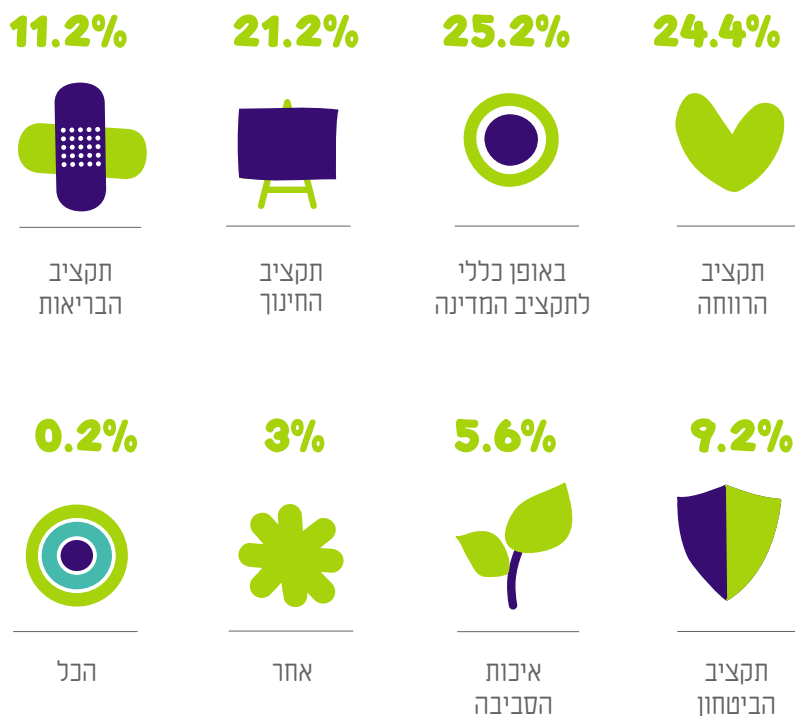
ניתן לצמצם את העוני באופן משמעותי, באמצעות יישום מדיניות חברתית, שתשקף סדר עדיפויות לאומי ראוי, לשם הבטחת הביטחון הכלכלי-חברתי של אזרחי ישראל. במהלך עשר השנים האחרונות פועל ארגון לתת על מנת להוביל שינוי בסדר העדיפויות הלאומי ולהפעיל לחץ על הממשלה לאמץ תכנית לאומית לצמצום העוני, עד כה ללא הצלחה. עלינו לדאוג שלא יהיה לנו עוד עשור אבוד. לאור זאת, קורא ארגון לתת לממשלת ישראל לאמץ את הצעדים הבאים:

- 1 **לגבש תכנית ממשלתית רב שנתית לצמצום העוני, חוצה משרדי ממשלה ובעלת יעדים מדידים**
- 2 **לאמץ את מסקנות הוועדה למלחמה בעוני- לחוקק אותן בחוק או לאשרן בהחלטת ממשלה**
- 3 **לקבוע עד שנת 2020 רוב שנתי - הגעה לשיעור העוני הממוצע בקרב מדינות ה-OECD תוך עשר שנים**
- 4 **להקצות 1.5% מתקציב המדינה (בבסיס התקציב) לטיפול בעוני**
- 5 **לייסד רשות לאומית למלחמה בעוני או להקים גוף מתכלל במשרד ראש הממשלה**

מהו לדעתך התחום העיקרי, אליו צריכה ממשלת ישראל להעביר את התמלוגים ממשאבי הגז הטבעי?

מתוך סקר תפיסות הציבור

רבע מהמשיבים סבורים כי יש להעביר את התמלוגים ממשאבי הגז הטבעי לתקציב המדינה באופן כללי, מבלי לקבוע להם שימושים ייעודיים. אחוז דומה ציינו את תקציבי הרווחה והחינוך כתחומים העיקריים אליהם צריך להעביר את התמלוגים.

מבין הנושאים החברתיים, נתפסים יוקר המחיה והפחתת המע"מ על מוצרי יסוד כנושא החברתי החשוב ביותר לטיפול בעיני 50% מהציבור הרחב. דעה זו רווחת יותר בקרב יהודים, רווקים וגילאי 18-34. במקום שני צוין הטיפול בעוני ובאי הביטחון התזונתי כנושא חברתי חשוב לטיפול, יחד עם הרחבת היצע הדיוור והגדלת מלאי הדיוור הציבורי בישראל.

מבין הנושאים החברתיים הבאים מהו לדעתך הנושא החשוב ביותר בו צריכה הממשלה לטפל? סיכום שני הנושאים החברתיים החשובים ביותר:

מתוך סקר תפיסות הציבור

סה"כ	במקום השני	במקום הראשון	
50.3%	17.7%	32.6%	יוקר המחיה והפחתת המע"מ על מוצרי יסוד
32.1%	17.3%	14.8%	טיפול בעוני ובאי ביטחון תזונתי
32.1%	16.9%	15.2%	הרחבת היצע הדיוור והגדלת מלאי הדיוור הציבורי
23.5%	14.1%	9.4%	העלאת שכר המינימום
18.5%	8.7%	9.8%	צמצום הפערים בחינוך
13.3%	8.9%	4.4%	צמצום אי השוויון מערכת הבריאות
13.3%	6.3%	7%	העלאת הקצבאות
8.8%	6%	2.8%	פתיחת משק האנרגיה (גז, חשמל) לתחרות
3.4%	1.8%	1.6%	אחר
0.8%	4%	4%	הכל
3.8%	1.8%	2%	מסרב לענות/לא יודע

סה"כ 200% כיוון שכל נדגם ציין שתי בעיות, אחת במקום הראשון ואחת במקום השני

הפחתת מע"מ על מוצרי מזון בסיסיים, עידוד צריכת מוצרים בריאים והסרת חסמים להצלחת מזון באמצעות גולציה וחקיקה הם אחד מהצעדים הנדרשים על מנת לפעול צמצום אי הביטחון התזונתי בישראל, המהווה את הסממן החמור ביותר של העוני. כ-80% מהציבור

תומכים במהלך להורדת המע"מ על המזון בישראל. עלייה של כ-10% ביחס לשנה שעברה. ברוב מדינות העולם המערבי המע"מ על מזון נמוך מהמע"מ הכללי ועומד על שיעור ממוצע של 7% בקירוב. בישראל המע"מ עומד על 17%.

מי יטפל בעוני?

יותר משני שליש מהמשיבים תופסים את הממשלה כגורם האחראי לצמצום העוני. בשלוש השנים

האחרונות אנו רואים מגמת ירידה מתונה בתפיסה זו (למרות מובהקות הנתון - כ-70%).

מיהו לדעתך הגורם האחראי לצמצום העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

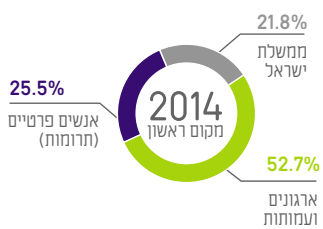
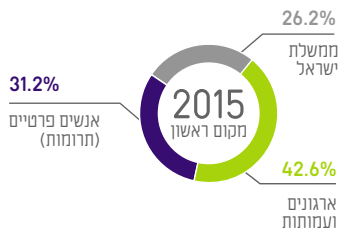
	2013	2014	2015
הממשלה	72%	76.2%	69.8%
עמותות סיוע	7%	8%	11.8%
האדם העני	13%	11.8%	11.6%
כולם	0%	0%	2.8%
אחר	3%	0%	4%
לא יודע/ת	5%	0.2%	0%

למעלה מ-40% מהנשאלים דרגו את ארגוני ועמותות המגזר השלישי במקום הראשון כמי שמטפלים בפועל בבעיית העוני, ירידה

בשיעור של כ-19% בהשוואה לשנה שעברה (52.7%). מיקום הממשלה נשאר הנמוך ביותר - מגמה הנמשכת שנים.

מבין הגורמים הבאים, מי לדעתך מטפל בפועל יותר מכולם בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

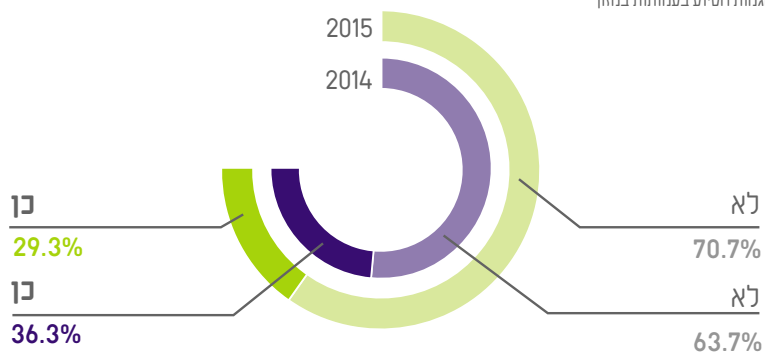

77% ממנהלי העמותות ציינו כי 80% מהנתמכים הופנו לעמותה ע"י מחלקת הרווחה. 71% מהעמותות דווחו כי אינן מקבלות תמיכה מהרווחה בגין התמיכה בנזקקים. פחות משליש מהעמותות מקבלות סיוע ממחלקת הרווחה

של הרשות המקומית - ירידה בשיעור של 19.2% ביחס לשנה שעברה. התמיכה של מחלקת הרווחה באה לידי ביטוי בהעמדת מבנה העירייה ללא תשלום ותמיכה כספית לפעילות העמותה (69%).

האם מחלקת הרווחה של הרשות המקומית מעניקה תמיכה לעמותה?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות במזון

70% מהציבור תופסים את הממשלה כגורם האחראי לצמצום העוני, אולם 67% סבורים שהטיפול בבעיית העוני נמצא במקום נמוך או כלל אינו נמצא בסדר העדיפויות הלאומי.

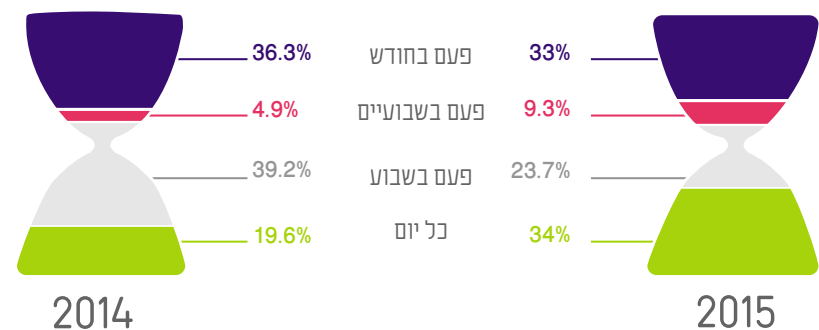

עמותות המזון בחזית הסיוע

על אף התפשטות תופעת אי הביטחון התזונתי בשנים האחרונות, ממשלת ישראל לא גיבשה מעולם מדיניות מוסדרת ומתוקצבת בנושא. מצב אנומלי זה, הביא להקמת מאות עמותות סיוע, בתי תמחוי וארגונים שעוסקים באיסוף וחלוקת מזון, ללא כל רגולציה אפקטיבית. להערכתנו יש כ-200 עמותות לגיטימיות אשר ליבת פעילותן היא בתחום אי הביטחון התזונתי והן מהוות את הערוץ המרכזי

באיזה תדירות מעניקה העמותה סיוע במזון לנזקקים?

מחוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

3.3%	עד 25%
12.1%	26%-50%
28.6%	51%-75%
56%	76%-100%

44% מהעמותות מצליחות לתת מענה רק לעד 75% מהפונים אליהן בבקשות לסיוע.

לאיזה אחוז מהנתמכים הפונים בבקשת סיוע מהעמותה, מצליחה העמותה לתת מענה?

מחוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

בהתייחס לכל אחת מהקבוצות הבאות, ציין איזה אחוז הם מהווים מכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע מהעמותה

מחוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

כשליש מהמשפחות הנתמכות הן משפחות ברוכות ילדים (32.9%). קבוצות בולטות נוספות הן משפחות חד הוריות (22.8%), קשישים וניצולי שואה (19.6%).

מבין מקבלי הסיוע מהעמותה, מהו שיעור הנתמכים המצויים במצבים הבאים?

מחוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

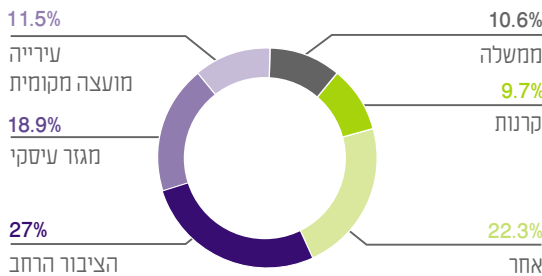
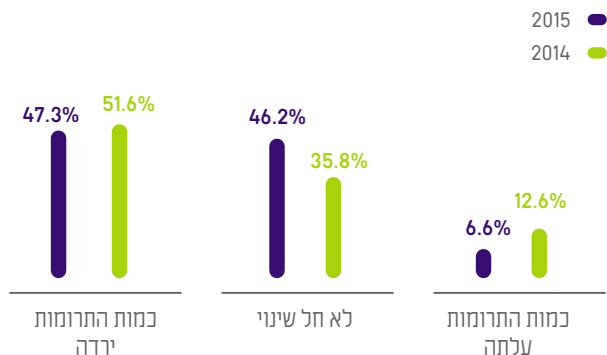
כ-64% מהנתמכים מסתייעים בעמותות המזון כבר למעלה משנה וכרבע מהנתמכים נמצאים במשבר זמני.

בדומה לשנה שעברה, כמחצית מהמנהלים מדרווחים על ירידה בכמות התרומות. כמעט מחצית דיווחו שלא חל שינוי, נתון זה מעט גבוה יותר מהמדידה הקודמת. כמחצית ממקורות המימון של העמותות הן מהציבור הרחב ושליש מהמגזר העסקי, רק 22% מהתקציב מגיע מהממשלה והרשות המקומית.

האם ב-2015 חל שינוי בכמות התרומות הכספיות שהגיעו לעמותה לעומת 2014?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

מבין מקורות המימון לפעילות העמותה, איזה אחוז מהתקציב מהווים המקורות הבאים:

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

העמותות נוקטות ביותר מדרך אחת לשמור על כבוד הנתמכים, אך הדרך המרכזית ביותר היא בשמירה על חסיון שמות הנתמכים והמידע. ניכרת עלייה בכל הפרמטרים בנושא זה.

באילו מהאמצעים הבאים נוקטת העמותה על מנת לשמור על כבוד הנתמכים?

מתוך סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

2014	2015	
87.8%	94.8%	העמותה שומרת על חסיון שמות הנתמכים והמידע
56.1%	60.8%	העמותה מקיימת חלוקה ישירה לבתים באמצעות מתנדבים
42.9%	55.7%	העמותה מתאימה את הרכב סל המזון לצרכי הנתמכים
4.1%	5.2%	אחר

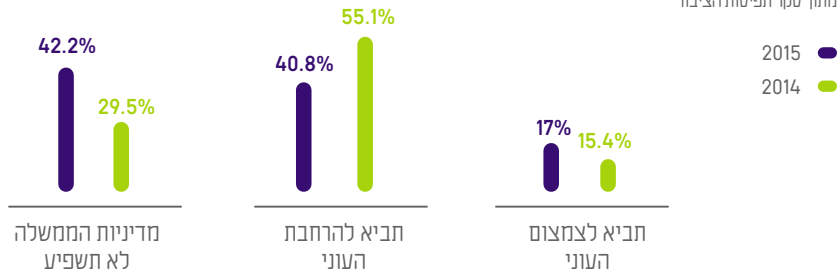
הסה"כ גבוה מ-100% בשל האפשרות שניתנה לכל נדגם לסמן יותר מחשובה אחת

השפעת מדיניות הממשלה הנוכחית על העוני בישראל

רוב הציבור, למעלה מ-80% סבור שמדיניות הממשלה הנוכחית לא תשפיע על צמצום שיעורי העוני (בהשוואה לשנה שעברה יותר סבורים שהמדיניות לא תשפיע מאשר תביא להרחבתם). 40.8% סבורים שמדיניות הממשלה תוביל להרחבת העוני, שיעור נמוך של 17% בלבד סבור שמדיניות הממשלה תביא לצמצום העוני.

האם לדעתך מדיניות הממשלה הנוכחית תביא לצמצום או להרחבת שיעורי העוני והפערים החברתיים?

מתוך סקר תפיסות הציבור

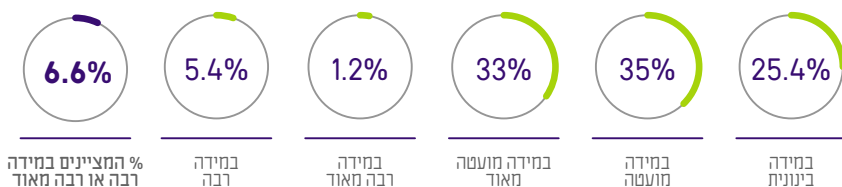

ה-OECD בתוך 10 שנים, וכי שלב ראשון של יישום ההמלצות צריך להתחיל כבר בתקציב 2015. רק 6.6% מהציבור סבורים שממשלת ישראל תגבש תכנית לאומית לצמצום העוני ותקצה 7 מיליארד ש"ח בשנה לטיפול בבעיה, כפי שקבעה הוועדה.

הוועדה למלחמה בעוני בישראל פרסמה את מסקנותיה הראשוניות ביוני 2014. בין היתר, כללה הוועדה המלצות לשינוי מדיניות לטובת הקצאה שוויונית יותר של משאבי המדינה, במטרה לסייע במאבק לצמצום העוני. הוועדה קבעה כי יש להפחית את שיעור העוני בישראל לממוצע

באיזו מידה את/ה סבור/ה שממשלת ישראל תאמץ את מסקנות הוועדה למלחמה בעוני, תגבש תכנית לאומית לצמצום העוני ותקצה 7 מיליארד ש"ח בשנה לטיפול בבעיה?

מתוך סקר תפיסות הציבור

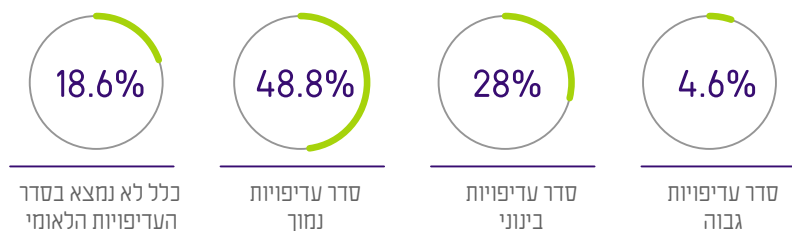
רק 6.6% מהציבור סבורים שממשלת ישראל תגבש תכנית לאומית לצמצום העוני

בסדר העדיפויות הלאומי של ממשלת ישראל הנוכחית, היכן ממוקם לדעתך הטיפול בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

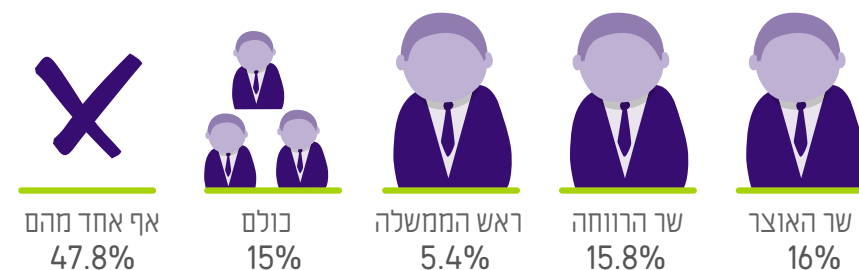
כשני שלישי מהמשיבים (67.4%) סבורים שהטיפול בבעיית העוני נמצא לכל היותר במקום נמוך בסדר העדיפויות הלאומי, דעה זו רווחת יותר בקרב חילונים. פחות מ-5% סבורים שהנושא נמצא בסדר עדיפות גבוה של הממשלה.

מי מבין בעלי התפקידים הבאים, את/ה מאמין/ה שיטפל בבעיית העוני?

מתוך סקר תפיסות הציבור

כמחצית המשיבים לא מאמינים שמי מבעלי התפקידים שנבדקו יטפל בבעיית העוני. חוסר האמון בולט במיוחד בקרב יהודים וחילונים.

בנוסף, בדומה לשנה שעברה, מנהלי העמותות חלוקים בדעתם ומתפלגים באופן שווה בסוגיה האם לסגור את פעילות העמותה בסיוע במזון במידה והממשלה תיקח אחריות על תחום זה.

50.6% ממנהלי העמותות העידו כי במידה וגם בקדנציה הנוכחית לא יוקצו ע"י הממשלה המשאבים הנדרשים לפתרון בעיית אי הביטחון התזונתי בישראל, בכוונתם להמשיך בפעילות ולהסתמך על תמיכת המגזר הפרטי והאזרחי.

במידה וגם בקדנציה הנוכחית לא יוקצו ע"י הממשלה המשאבים הנדרשים לפתרון בעיית אי הביטחון התזונתי בישראל, איך בכוונתך לפעול כחלק מרשת ארגוני הסיוע במזון, על מנת לשנות את המצב?

מחוץ סקר מגמות הסיוע בעמותות המזון

מדד עוני רב ממדי - 2015

פתיחה

בדצמבר 2014 פרסמנו לראשונה מדד חדש, רב ממדי, להערכת שיעורי העוני במדינת ישראל. להבדיל מקו העוני הרשמי, המודד עוני אך ורק על בסיס הכנסה במשק הבית, המדד האלטרנטיבי נסמך על מידע עשיר אודות מידת המחסור של יחידים על פני חמישה ממדים החיוניים לקיום בסיסי בכבוד: דיור, השכלה, בריאות, ביטחון תזונתי והתמודדות עם יוקר המחיה.

השנה אנחנו מפרסמים בפעם השנייה את **המדד הרב ממדי ביחס לשיעורי העוני והמחסור לשנת 2015**. המדד פותח על ידי מכון ERI עבור ארגון לתת, על בסיס מתודולוגית ה-IDM¹ אשר גובשה על ידי צוות חוקרים בינלאומי תחת חסות מועצת המחקר האוסטרלית. **מדד זה מהווה ניסיון ראשון ליישם מתודולוגיה זו בהקשר של מדינה מפותחת**. יישום שכזה דרש התאמה של המתודולוגיה לקונטקסט של מדינה מפותחת, כמו גם פיתוח של כלים חדשים המתחשבים בהיבטים התרבותיים, החברתיים והנורמטיביים הייחודיים לחברה בישראל.

העיקרון המנחה בבסיס המדד הרב ממדי, הוא שעל מנת להעריך האם אדם נתון בעוני יש להידרש לשלוש שאלות יסוד:

1. מהם הצרכים החיוניים הנדרשים על מנת להתקיים בכבוד במדינת ישראל?
2. כיצד יש למדוד את מידת המחסור של אדם יחיד ביחס לצרכים אלו?
3. החל מאיזו מידת מחסור יש להגדיר אדם כנתון בעוני?

שאלות אלו נתונות לדיון ציבורי ערכי ומהותי. בהתאם לכך, הנחות המוצא הנורמטיביות בהן השתמשנו הן שקופות ובנויות באופן המאפשר דיון ציבורי השתתפותי ומכליל על חקפותן.

המדד של 2015 כולל מספר שיפורים מתודולוגיים ביחס למדד הקודם: ראשית, ערכנו סקר תיקוף בקרב אנשי סגל במוסדות אקדמיים בישראל, במסגרתו גילינו הסכמה כמעט גורפת עם ההנחות עליהן הסתמכנו ב-2014. בהתאם לסקר, ביצענו התאמות למשקולות בהן אנחנו משתמשים לקביעת מידת המחסור בממדים השונים והתאמנו את נוסחאות המדד לשיפוט של משיבי הסקר. שנית, חידדנו וערכנו חלק מהאינדיקטורים מהם המדד מורכב, על בסיס סדרה של התייעצויות עם מומחים מובילים לחקר העוני.

זה המקום להודות מקרב לב לאותם מומחים, שהתגייסו לכך בהתנדבות: דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון ונתנאלה ברקלי-המוסד לביטוח לאומי; ד"ר דאוד ניהאיה - מומחית לבריאות הציבור ואי שוויון בבריאות - אונ' בן גוריון; ד"ר מילכה דונחין- ביה"ס לבריאות הציבור, האוניברסיטה העברית והדסה; פרופ' מנחם מוניקנדס- חוקר עוני בבית הספר לעבודה סוציאלית, אונ' בן גוריון; פרופ' מיכל קרומר נבו- ראש המרכז הישראלי למחקר איכותני של האדם והחברה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב; עו"ד גיל גן-מור - מפתח תחום הזכות לדיוור באגודה לזכויות האזרח; ח'אולה ריחאני- מנהלת העמותה להעצמה כלכלית לנשים; אורלי סטוצ'ינר כהן- מנהלת תוכנית רווחה, ידירות טורנטו.

תופעת העוני ובוחן מגוון תחומי חיים המרכיבים את רווחתו של אדם וקובעים את איכות חייו כמכלול.

מדד העוני הרב ממדי לא נועד להחליף את המדד הרשמי אלא להשלים אותו, ועל כן, השניים אינם עומדים בסתירה. ההבדלים בין שיעורי העוני המתקבלים בשני המדדים נובעים מהבדלים במושג העוני אותו הם מבקשים למדוד.

למדד של 2015 שיוצג בהמשך הפרק יש שני תוצרים עיקריים. הראשון, אומדן שיעורי המחסור בכל אחד מחמשת הממדים, והשני אומדן שיעור העוני הכולל על בסיס הגישה הרב-ממדית.

על פי תוצאות המדד הרב ממדי, 2,624,000 נפשות (31.9%), מתוכם 1,626,000 בגירים (30.2%) ו-998,000 ילדים (35.2%) חיים בעוני בישראל בשנת 2015.

אנחנו מזמינים את הציבור לקחת חלק פעיל בתהליך ולחוות את דעתם על השיפוט הערכיים עליהם מבוסס המדד באתר ארגון לתת:

WWW.LATET.ORG.IL

למדד הרב-ממדי שלושה יתרונות מרכזיים ביחס למדד העוני הרשמי:

אי-שרירותיות: במקום להתבסס על סף הכנסה הנקבע באופן שרירותי, המדד מתבסס על הנחות לגבי משמעות החיים בעוני הניתנות לדיון ולהצדקה בפורום ציבורי.

רגישות לפערים בתוך המשפחה: מכיוון שהמדד בוחן את מידת המחסור ברמת היחיד ולא במשק הבית, הוא יכול ללכוד פערים ברמת המחסור בין בני משפחה. אי לכך, המדד מהווה כלי חזק למדידת אי-שוויון מגדרי שיכול לנבוע, למשל, מפערי נגישות להשכלה ולתעסוקה בתוך המשפחה.

רב-ממדיות: המדד מתייחס לאופי הרב-ממדי של

מתודולוגיה

מבנה המדד

מדד העוני הרב-ממדי המוצג להלן בנוי משני מרכיבים:

- מדידת שיעורי המחסור בכל אחד מחמשת הממדים הנבחרים.
- מדידת שיעורי העוני על בסיס אינטגרציה של נתוני כל הממדים.

עבור כל אחד מהממדים, המדד מעניק לכל משיב ניקוד המייצג את מידת המחסור שלו ביחס לאותו ממד. ניקוד המחסור נע על סקלה של 1-5 בהתאם לסיווג הבא:

1 = מחסור חמור מאד

2 = מחסור חמור

3 = מחסור

4 = מחסור קל

5 = העדר מחסור

מדידת **שיעור המחסור הכולל בכל ממד** מתבצעת על ידי חישוב אחוז המשיבים הנמצאים **במחסור, מחסור חמור או מחסור חמור מאד** (ניקוד 1-3).

לבסוף, המדד מעניק לכל משיב ניקוד משולב הקובע האם הוא נמצא במצב של **עוני חמור, עוני או העדר עוני**. מדידת שיעור העוני מתבצעת על ידי חישוב אחוז המשיבים הנמצאים בכל אחת משלוש הקטגוריות הללו.

חישוב רמת המחסור בכל אחד מהממדים

1. בחירת אינדיקטורים

רמת המחסור בכל ממד נקבעת על ידי אינדיקטורים המשלבים שלושה היבטים עיקריים: מצבו הנוכחי של הפרט בהקשר של הממד, יכולתו לשפר את מצבו ומידת הפגיעות שלו. כך למשל, שני פרטים הנמצאים במצב דומה, אך נבדלים ברמת הפגיעות או ביכולתם לשפר את מצבם, ידורגו באופן שונה. האינדיקטורים הספציפיים נבחרו על בסיס התייעצויות עם מומחים ומדדים קיימים למדידת מחסור במדינות ה-OECD, שהותאמו לתנאים המיוחדים לחברה הישראלית.

2. אופן הניקוד

רמת המחסור בכל ממד מחושבת על בסיס נוסחה המשקללת את כל האינדיקטורים לכדי ניקוד מחסור הנע על סקלה של 1-5 כמפורט לעיל. הנוסחה נבחרה על בסיס הניקוד שהיא מעניקה לקשת המצבים האפשרית העשויה להתקבל בכל ממד כתוצאה מהשילובים האפשריים השונים בין האינדיקטורים. אמת המידה לחקפות הנוסחה הייתה ההלימה בין הניקוד שהיא מעניקה לכל מצב אפשרי לאופן בו מצב זה היה מוגדר על פי הנורמות המקובלות בחברה הישראלית. את מידת ההלימה לנורמות אלו בדקנו באמצעות מחקר שאלונים אמפירי בקרב חברי סגל במוסדות אקדמיים בישראל (ראו פירוט תחת סעיף "סקר התיקוף").

3. משמעות הניקוד

ניקוד של **מחסור חמור מאד** (1) ניתן למקרים הקיצוניים ביותר של מחסור אבסולוטי שנמצאו במדגם, שמשמעו היא העדר נגישות לצרכים האנושיים הבסיסיים ביותר הקשורים לממד הרלבנטי. ניקוד של **מחסור חמור** (2) מתאר מצב בו אדם נמצא במחסור אבסולוטי ביחס לממד הרלבנטי. ניקוד של **מחסור** (3) מתאר מצב בו למרות שיש לאדם נגישות לצרכים הבסיסיים ביותר הקשורים לממד הרלבנטי, הוא נמצא **במחסור** משמעותי ביחס לאמות המידה הנורמטיביות לקיום בכבוד המקובלות בחברה הישראלית. ניקוד של **מחסור קל** (4) מתאר מצב בו אדם נמצא במחסור קל ביחס לאמות המידה הנורמטיביות לקיום בכבוד המקובלות בחברה הישראלית. ניקוד של **העדר מחסור** (5) ניתן במצב בו לא נחגלו אינדיקטורים למחסור ביחס לאמות המידה הנורמטיביות לקיום בכבוד המקובלות בחברה הישראלית.

לשם פשטות הצגת הנתונים, במדד המופיע בדו"ח זה איחדנו את **מחסור חמור מאד ומחסור חמור**, שתי הקטגוריות המבטאות מצב של מחסור אבסולוטי, תחת הכותרת **מחסור חמור**, ואת **מחסור קל והעדר מחסור** תחת הכותרת **העדר מחסור**. בהתאם, התוצאות תוצגנה בסולם של שלוש קטגוריות כלליות יותר:

מחסור חמור: מצב של מחסור אבסולוטי בממד.

מחסור: מצב של מחסור יחסי משמעותי בממד.

2. ראו פירוט והסבר בסעיף "ניקוד כולל" בהמשך.

העדר מחסור: מצב של העדר מחסור יחסי או אבסולוטי משמעותי בממד.

חישוב שיעור העוני

כאמור המדד קובע את מידת העוני של כל משיב בהתאם לשלוש קטגוריות: **עוני חמור, עוני והעדר עוני**. חישוב מידת העוני של כל יחיד התבצעה על ידי ספירת מספר הממדים בהם הוא נמצא במחסור ומספר הממדים בהם הוא נמצא במחסור חמור.

משקל מיוחד ניתן לשני ממדים מתוך החמישה: ביטחון תזונתי והתמודדות עם יוקר המחיה. הסיבה לכך היא שבממדים אלו מתודולוגית המדידה בה השתמשנו מעניקה ניקוד של מחסור רק למצבי מחסור קיצוניים במיוחד.

נוסחת החישוב מעניקה ניקוד של **עוני** לכל מי שנמצא **במחסור** בלפחות שלושה ממדים (כלומר, ברוב הממדים), וניקוד של **עוני חמור** לכל מי שנמצא במחסור בכל הממדים. למצבים של מחסור חמור הוענק משקל כפול ביחס למצבי מחסור. לכן, מספיק להימצא **במחסור חמור** בלפחות שני ממדים על מנת לקבל ניקוד של **עוני**, ובשלושה ממדים על מנת לקבל ניקוד של **עוני חמור**. לבסוף, על מנת לבטא את המשקל הגבוה של ממדי הביטחון התזונתי ויוקר המחיה, הענקנו למצבי **מחסור** בממדים אלו משקל כפול, ולמצבי **מחסור חמור** משקל גבוה פי אחד וחצי².

- אודות המדגם**
- המדד מורכב ממדגם מייצג של האוכלוסייה הכללית בישראל, אשר כלל 500 משיבים³. האיסוף התבצע על ידי מכון רותם בראשות ד"ר אריה רותם, באמצעות שילוב של סקר אינטרנטי עבור האוכלוסייה היהודית וסקר טלפוני עבור האוכלוסייה הערבית.
- הערות לגבי אופן איסוף המידע**
- המדגם של האוכלוסייה הכללית התבצע באמצעות סקר טלפוני וסקר אינטרנטי. על כן, אנחנו מעריכים כי ייתכן וישנן הטיות דגימה שגרמו לספירת חסר של אנשים שאין להם גישה לאינטרנט, ועל כן ספירת חסר של שיעור העוני.
 - במדגם האוכלוסייה הכללית לא נכללו תושבי מזרח ירושלים הערבים שאינם מחזיקים בתעודת זהות ישראלית ואזרחי ישראל מהפזורה הבדואית בדרום. להערכתנו, המשמעות היא כי ישנה הערכת חסר של שיעורי המחסור והעוני בקרב החברה הערבית.
 - לא נאסף מידע מבני 18 ומטה. אי לכך, כל תוצאות המדד מתייחסות באופן ישיר אך ורק
- לשיעורי מחסור ועוני בקרב בגירים. הערכת שיעורי העוני בקרב ילדים התבצעה באמצעות חישוב עקיף, כפי שיוסבר בהמשך.
- בבואנו להשוות את ממצאי המדד הרב-ממדי לממצאים המופיעים בדוחות העוני של הביטוח הלאומי, ובייחוד אלו המתאייחסים אל תחולת העוני, יש לקחת בחשבון כי הדו"ח של הביטוח הלאומי מתבסס על מדגם רחב, מפולח ומקיף הרבה יותר לעומת אמצעי האיסוף שעמדו לרשותנו. להערכתנו, המגבלות היחסיות של מדד העוני הרב ממדי הנובעות מהיקף הדגימה, באו לידי ביטוי בשני אופנים עיקריים. ראשית, מידת מובהקות נמוכה יותר ומרווח טעות גדול יותר, בעיקר ביחס לתתי קבוצות בתוך המדגם (כמו, למשל, האוכלוסייה החרדית או הערבית). אי לכך, נציג כאן אך ורק תוצאות המתייחסות לאוכלוסייה הכללית מבלי לגזור מסקנות על ההבדלים בין תתי קבוצות בתוך האוכלוסייה. שנית, העוצמה הסטטיסטית של המדד נמוכה מזו של דו"ח העוני של הביטוח הלאומי ולכן אנו מניחים כי תוצאות המדד ישקפו ספירת חסר של מקרי המחסור והעוני אותם ביקשנו למדוד.

3. עבור 500 משיבים, טווח הטעות המרבי הינו $\pm 4.38\%$, ברמת מובהקות של 95%. עבור 457 משיבים (עבורם חושב שיעור העוני וניקוד תחום יוקר המחיה) טווח הטעות המרבי הינו $\pm 4.58\%$ ברמת מובהקות של 95%.

- סקר התיקוף**
- מתודולוגיה**
- על מנת להעריך אמפירית כיצד יש להגדיר את כל אחד ממצבי הענייניים האפשריים במדד (מהערך מחסור ועד למחסור חמור) על פי הנורמות המקובלות בחברה הישראלית, ערכנו סקר בקרב חברי סגל במוסדות אקדמיים בישראל ממחלקות לכלכלה, עבודה סוציאלית, מדיניות ציבורית, משפטים, סוציולוגיה ופילוסופיה. על שאלות הסקר ענו 84 משיבים⁴.
- המשיבים נתבקשו לדרג את מידת המחסור בה נתון פרט ביחס לשלל מצבי הענייניים האפשריים העשויים להתקבל משילובים שונים של האינדיקטורים המרכיבים כל מדד.
- על בסיס התשובות, בדקנו עבור כל מצב עניינים מהו ניקוד המחסור הנמוך ביותר עבורו נמצאה הסכמה של לפחות 60% (מתוך הנחה שכל מי שסבור שמצב מסוים מציין מחסור חמור יסכים גם שהוא מבטא לפחות מצב של מחסור). ניקוד זה מציין את נקודת ההסכמה (על פי מודל הרוב) של המשיבים.
- סקר התיקוף התייחס לכל מצבי העניינים האפשריים בכל הממדים מלבד יוצאי הדופן הבאים:
- לא נבדקו מקרי קיצון של מחסור אבסולוטי כדוגמת העדר קורת גג או תזונה מפחים ומשיירי מזון.
 - לא בדקנו את ממד הביטחון התזונתי, מאחר שהערכות המחסור בממד זה חושבו על בסיס סקר מתוקף היטב שפותח על ידי משרד החקלאות האמריקאי ומשמש את המוסד לביטוח לאומי בישראל.
 - בממד יוקר המחיה, מורכבות מצבי העניינים האפשריים לא אפשרה לנו להשתמש במתודולוגיה בה השתמשנו עבור שאר הממדים. במקום זאת, בדקנו את המידה בה המשיבים סבורים שכל אחד מהאינדיקטורים מהווה סימן מעיד למחסור בתחום הכספי.

4. טווח הטעות המרבי הינו $\pm 10.7\%$, ברמת מובהקות של 95%.

תוצאות

באופן כללי, תוצאות סקר התיקוף דומות מאוד להנחות שעמדו ביסוד המדד של שנת 2014. בממד הבריאות המשיבים הסכימו עם כל ההנחות שבבסיס המדד בגרסתו הראשונה.

ב**ממד הדיור**, היו שלושה מצבי עניינים לגביהם המשיבים החמירו יותר ביחס למידת המחסור:

מצב עניינים			מדד 2014	סקר התיקוף
צפיפות של עד ל-2 נפשות לחדר, ליקויים חמורים שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות, סיכון גבוה לאבד את מקום המגורים מסיבות כלכליות			מחסור	מחסור חמור
צפיפות של עד ל-2 נפשות לחדר, ליקויים חמורים שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות, אין סיכון גבוה לאבד את מקום המגורים מסיבות כלכליות			מחסור קל	מחסור
צפיפות של עד ל-2 נפשות לחדר, אין ליקויים חמורים שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות, סיכון גבוה לאבד את מקום המגורים מסיבות כלכליות			מחסור קל	מחסור

ב**ממד ההשכלה** היו חמישה מצבי עניינים לגביהם המשיבים הקלו יותר ביחס למידת המחסור:

מצב עניינים			מדד 2014	סקר התיקוף
פחות מ-12 שנות לימוד ללא יכולת לשפר מצב השכלתי			מחסור חמור מאוד	מחסור חמור
פחות מ-12 שנות לימוד עם יכולת לשפר מצב השכלתי			מחסור חמור	מחסור
השכלה תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות ללא יכולת לשפר מצב השכלתי			מחסור חמור	מחסור
השכלה תיכונית מלאה ללא תעודת בגרות עם יכולת לשפר מצב השכלתי			מחסור	מחסור קל
תעודת בגרות עם יכולת לשפר מצב השכלתי			מחסור קל	העדר מחסור

במקרים בהם המשיבים בסקר התיקוף הקלו יותר מאתנו ביחס למידת המחסור (ממד ההשכלה), אמצנו את שיפוטיהם. במקרים בהם המשיבים החמירו יותר מאתנו לא שינינו את נוסחאות חישוב המחסור, הן מסיבות של שמרנות מתודולוגית והן על מנת לשמר את יכולת ההשוואה למדד הקודם.

ב**ממד יוקר המחיה**, התשובות מעידות על כך שניתן לחלק את 7 האינדיקטורים המרכיבים את הממד ל-3 קטגוריות:

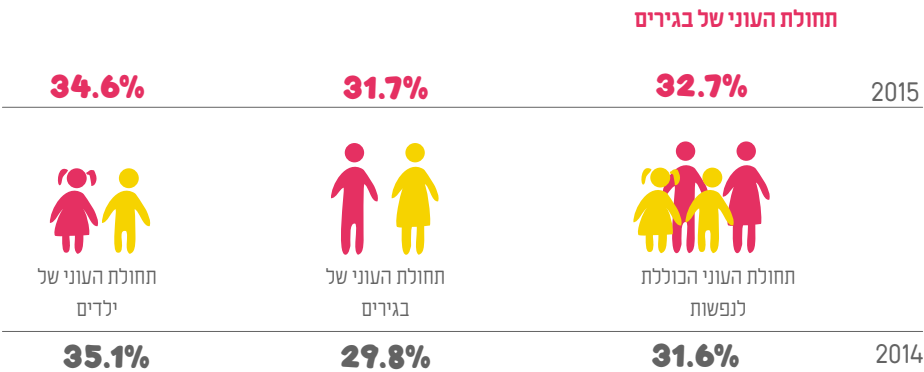
עדות מתונה למחסור	עדות חזקה למחסור	עדות חזקה מאוד למחסור
בילויים בתשלום מחוץ לבית בשכיחות נמוכה מאוד	פיגור בתשלומי חשבונות	עיקול או חסימה של חשבון בנק
עבודה בהיקף גבוה מ-12 שעות ביום	פיגור בתשלומי חובות	ניתוק של חשמל או מים בגלל אי עמידה בתשלומים
	הימנעות משימוש באמצעי חימום/קירור מסיבות כלכליות	

השתמשנו בחלוקה זו על מנת לקבוע את המשקולות היחסיים של כל אינדיקטור בממד יוקר המחיה, כפי שיוסבר בפירוט בסעיף העוסק בממד זה.

השוואה של תחולת העוני לנפשות: 2014-2015

על מנת להשוות בין ממצאי המדד לשנת 2014 לזה של שנת 2015, הפעלנו על המדגם של 2015

מתודולוגיה דומה לזו בה נעשה שימוש ב-2014⁵. להלן תוצאות ההשוואה:

לא התגלו הבדלים מובהקים מבחינה סטטיסטית בין תחולת העוני לבגירים, ילדים ונפשות בין 2014 ל-2015

בהשוואה בין שיעורי המחסור בממדים השונים בין 2014 ל-2015 נתגלה הבדל מובהק רק בתחום ההשכלה. בתחום זה, שיעורי המחסור שנתגלו השנה היו גבוהים מאלו שנתגלו בשנה הקודמת. עם זאת, בשלב זה לא ניתן לקבוע האם ההבדל

נובע משינוי שחל באוכלוסייה או מעדכון הנחות העבודה בתחום זה. מכל מקום, אין להבדל זה השפעה משמעותית על חישוב שיעורי העוני הכוללים על פי נוסחת החישוב המשקללת.

5. יוצא דופן הוא ממד הביטחון התזונתי - מכיוון שהשתמשנו השנה בשאלון שונה לחלוטין, לא ניתן להשתמש במתודולוגיה הישנה על מנת לחשב את שיעורי המחסור בממד זה.

דיוור

הסבר מתודולוגי

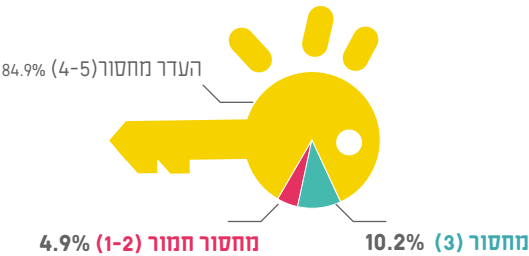
ניקוד הדיוור לוקח בחשבון ארבעה אינדיקטורים עיקריים:

- מצב בסיסי: האם יש לאדם קורת גג קבועה?
- צפיפות: מספר הנפשות הממוצע לחדר בבית.
- איכות: קיומם של ליקויים חמורים בבית שאינם מתוקנים מסיבות כלכליות.
- פגיעות: המידה בה אדם נמצא בסיכון לאבד את מקום מגוריו מסיבות כלכליות.

אומדן מידת המחסור בממד הדיוור מתבצע באופן שונה עבור אלה שהם בעלי קורת גג ואלה שהם מחוסרי קורת גג קבועה. הנחת היסוד שלנו היא שכל מי שמחסור קורת גג קבועה נתון במחסור כלשהו בתחום. בעל קורת גג קבועה, מאידך,

ממצאים

להלן שיעור הנמצאים בכל אחת משלוש רמות המחסור. (מספר משיבים=500)

סה"כ במחסור בממד הדיוור 15.1%

יחשב כנתון במחסור אך ורק במידה ותנאי המחיה שלו נמוכים משמעותית מהנורמות המקובלות לדיוור נאות בחברה הישראלית. עבור מחוסרי קורת גג קבועה, המדד מעניק ניקוד של 1 (מחסור חמור מאוד), 2 (מחסור חמור) או 3 (מחסור) על פי השכיחות בה הם נאלצו לישון ברחוב או בבית מחסה. עבור בעלי קורת גג קבועה, נוסחת החישוב פועלת באופן הבא: כל אדם מתחיל עם ניקוד בסיס של 5 (העדר מחסור) ובשלב הבא המדד מוריד נקודות מניקוד הבסיס עבור מקרים קיצוניים של צפיפות, איכות דיוור ופגיעות. המשמעות היא שהמדד יחשיב אדם כבעל מחסור בתחום הדיוור אך ורק אם מתקיים אחד התנאים הבאים: 1. חוסר דיוור 2. מקרים קיצוניים של צפיפות, איכות דיוור ירודה או פגיעות.

- **דוגמאות למצבים שונים בהם אדם יוגדר במצב של מחסור (ניקוד 3) או מחסור חמור (ניקוד 1-2)**
- אדם המתגורר בבית בו לנות שלוש נפשות בחדר, וגם קיימים בו ליקויים חמורים שאינם מטופלים מסיבות כלכליות יוגדר כבעל **מחסור**.
- אדם מחוסר דיור, אשר אין לו קורת גג קבועה, הנאלץ לישון ברחוב או בבית מחסה לעיתים או לעיתים קרובות יוגדר כבעל **מחסור חמור**.

מטריצה לניקוד

הטבלה הבאה מציגה את הניקוד לכל שילוב של רכיבי הממד על פי נוסחת החישוב.

בעלי דיור קבוע

	יש ליקויים		אין ליקויים	
	פגיעות	העדר פגיעות	פגיעות	העדר פגיעות
צפיפות של עד 2 (כולל) נפשות בחדר	מחסור (3)	מחסור קל (4)	מחסור קל (4)	העדר מחסור (5)
עד ל-3 נפשות בחדר (כולל)	מחסור חמור (2)	מחסור (3)	מחסור (3)	מחסור קל (4)
יותר מ-3 נפשות בחדר	מחסור חמור מאוד (1)	מחסור חמור (2)	מחסור חמור (2)	מחסור (3)

מחוסרי דיור קבוע

תדירות לינה ברחוב או בבית מחסה	אף פעם	לעיתים	לעיתים קרובות
	מחסור (3)	מחסור חמור (2)	מחסור חמור מאד (1)

ליקויים: דיווח על קיומם של ליקויים חמורים אשר לא תוקנו לאורך זמן מסיבות כלכליות. פגיעות: דיווח המעיד על סיכון גבוה לאבד את מקום המגורים מסיבות כלכליות.

השכלה

הסבר מתודולוגי

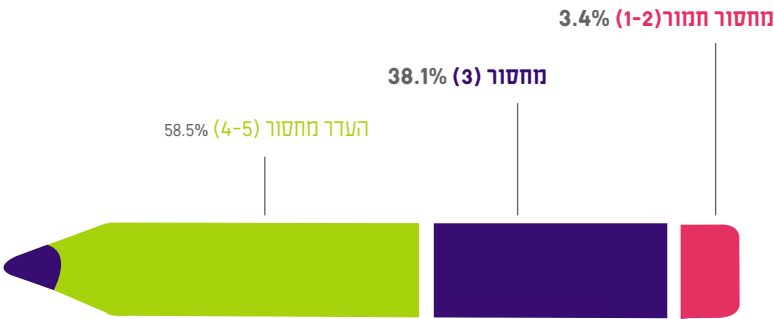
ממד ההשכלה נסמך על שני אינדיקטורים:

1. השכלה פורמלית.
2. היכולת לרכוש השכלה גבוהה יותר.

על מנת לחשב את ניקוד ההשכלה של כל פרט, ראשית נקבע ניקוד בסיס על פי רמת השכלה פורמלית, כמתואר במטריצת ההשכלה להלן

ממצאים

להלן שיעור הנמצאים בכל אחת משלוש רמות המחסור. (מספר משיבים=500)

סה"כ במחסור בממד ההשכלה 41.5%

דוגמאות למצבים שונים בהם אדם יוגדר במצב של מחסור (ניקוד 3) או מחסור חמור (ניקוד 1 ו-2)

- אדם שלמד פחות מ-12 שנות לימוד ושאין לו או שלא הייתה לו האפשרות לשפר את מצבו ההשכלתי - יוגדר כבעל מחסור חמור.
- אדם שיש לו תעודת בגרות, אך אינו יכול להשיג השכלה גבוהה יותר יוגדר כבעל מחסור.

מטריצה לניקוד

הטבלה הבאה מציגה את הניקוד לכל שילוב של רכיבי הממד על פי נוסחת החישוב.

העדר יכולת לשיפור יכולת לשיפור		
פחות מ־12 שנות לימוד	מחסור חמור (2)	מחסור (3)
תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) ללא תעודת בגרות	מחסור (3)	מחסור (3)
תיכונית מלאה (12 שנות לימוד) עם תעודת בגרות	מחסור (3)	העדר מחסור (5)
השכלה על-תיכונית לא אקדמית ללא תעודת בגרות	מחסור (3)	מחסור קל (4)
השכלה על-תיכונית לא אקדמית עם תעודת בגרות	מחסור (3)	העדר מחסור (5)
תואר ראשון	מחסור קל (4)	העדר מחסור (5)
תואר שני ומעלה	העדר מחסור (5)	העדר מחסור (5)

יכולת לשיפור: דיווח המעיד על יכולת לרכוש רמת השכלה גבוהה יותר.

העדר יכולת לשיפור: דיווח המעיד על גורמים חיצוניים המונעים (או שמנעו) במידה רבה רכישת השכלה גבוהה יותר.

בריאות

הסבר מתודולוגי

ממד הבריאות נסמך על שני מרכיבים עיקריים:
1. סוג הביטוח שאדם יכול לרכוש
2. היכולת הכלכלית לשלם עבור כל הטיפולים והשירותים הבריאותיים הנחוצים לו.

ממצאים

להלן שיעור הנמצאים בכל אחת משלוש רמות המחסור. (מספר משיבים=500)

סך הכל במחסור בממד הבריאות 8.2%

מחסור חמור (1-2) 1.8%
מחסור (3) 6.4%
העדר מחסור (4-5) 91.8%

דוגמאות למצבים שונים בהם אדם יוגדר במצב של מחסור (ניקוד 3) או מחסור חמור (ניקוד 1 ו-2)

- אדם אשר יכול לרכוש ביטוח רפואי משלים פרטי, אך נאלץ לוותר באופן קבוע על רכישת תרופות או שירותים בריאותיים חיוניים מסיבות כלכליות יוגדר כבעל מחסור.
- אדם אשר אינו יכול לרכוש ביטוח רפואי משלים או פרטי ונאלץ לוותר באופן קבוע על רכישת תרופות או שירותים בריאותיים חיוניים מסיבות כלכליות יוגדר כבעל מחסור חמור.

מטריצה לניקוד

הטבלה הבאה מציגה את הניקוד לכל שילוב של רכיבי הממד על פי נוסחת החישוב.

העדר יכולת לשיפור יכולת לשיפור		
ויתור קבוע	ויתור לעיתים	אין ויתור
ויתור קבוע	ויתור לעיתים	אין ויתור
מחסור חמור (2)	מחסור (3)	מחסור קל (4)
מחסור (3)	מחסור קל (4)	העדר מחסור (5)
מחסור (3)	מחסור קל (4)	העדר מחסור (5)
מחסור (3)	מחסור קל (4)	העדר מחסור (5)

מידת הוויתור: נקבעת לפי מידת השכיחות המדווחת על ויתור מטעמים כלכליים על רכישת תרופות או טיפולים נחוצים.
יכולת לשיפור: דיווח המעיד על יכולת לרכוש ביטוח רפואי מקיף יותר.
העדר יכולת לשיפור: דיווח המעיד על אי יכולת לרכוש ביטוח רפואי מקיף יותר.

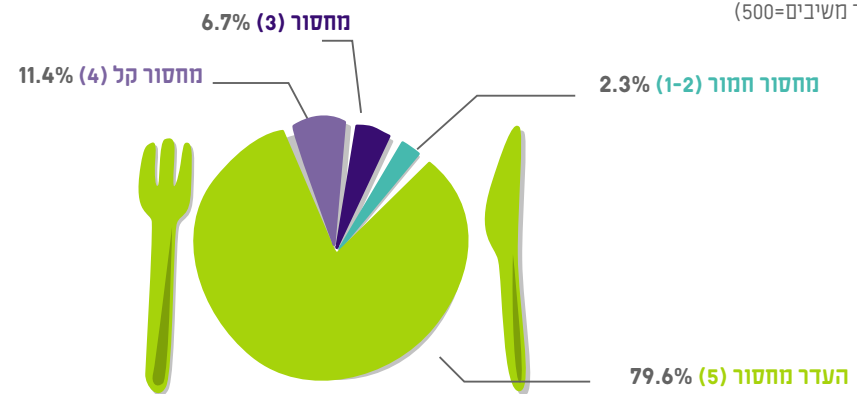
ביטחון תזונתי

הסבר מתודולוגי

שיעורי המחסור בממד זה נקבעו על פי שאלון מתוקף היטב שפותח על ידי משרד החקלאות האמריקאי ואומץ על ידי המוסד לביטוח לאומי בישראל. השאלון בוחן את מידת הביטחון התזונתי של המשיבים באמצעות עשר שאלות הבודקות נגישות לכמות ואיכות נאותה של מזון. השאלון מעניק לכל משיב ניקוד הנע בין 0 (ביטחון תזונתי מלא) ל-10 (אי-ביטחון תזונתי ברמה החמורה ביותר). ניקוד זה מתחלק לארבעה טווחים

ממצאים

להלן שיעור הנמצאים בכל אחת משלוש רמות המחסור. (מספר משיבים=500)

סה"כ במחסור בממד הביטחון התזונתי (לרבות מחסור קל) 20.4%

יוקר המחיה

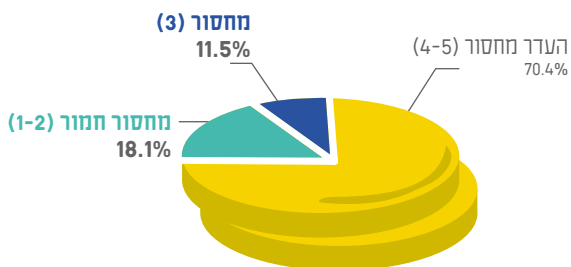
הסבר מתודולוגי

על מנת לאמוד מחסור בממד זה התייחסנו לשישה אינדיקטורים:

1. הכנסה פנויה למשק בית.
 2. היכולת הכלכלית להשתמש במערכות חימום וקירור.
 3. פיגורים בתשלומי חשבונות.
 4. פיגורים בתשלומי חובות.
 5. ניתוק חשמל/מים בגלל אי עמידה בתשלומים.
 6. עיקולים ופעולות משפטיות עקב חובות.
- המשקל הגדול ביותר ניתן לאינדיקטור הראשון, הכנסה פנויה למשק בית – הקובע את ניקוד הבסיס בממד. כפי שניתן לראות בנוסחת הניקוד בהמשך, ניקוד זה מתבסס על הגדרות שונות

ממצאים

להלן שיעור הנמצאים בכל אחת משלוש רמות המחסור. (מספר משיבים = 457)

סה"כ במחסור בממד יוקר המחיה 29.6%

6. ביטוח לאומי (2013): דוח שנתי 2012.

7. ביטוח לאומי (2014): ממדי העוני והפערים החברתיים, דו"ח שנתי 2013.

חמריצה לניקוד

נקודות שליליות

ניקוד בסיס	פחות מ-4	4	5 וחעלה
1	מחסור חמור מאד (1)	מחסור חמור מאד (1)	מחסור חמור מאד (1)
2	מחסור חמור (2)	מחסור חמור (2)	מחסור חמור (2)
3	מחסור (3)	מחסור (3)	מחסור (3)
4	מחסור קל (4)	מחסור (3)	מחסור (3)
5	העדר מחסור (5)	מחסור קל (4)	מחסור (3)

דוגמאות למצבים שונים בהם אדם יוגדר במצב של מחסור (ניקוד 3) או מחסור חמור (ניקוד 2-1)

- אדם המתגורר במשק בית ובו 3 נפשות (2.65 נפשות תקניות) והכנסת משק הבית נמו הינה 5,000 שקל בחודש - 42% מההכנסה החציונית לנפש תקנית במשק, יוגדר כבעל מחסור.
- אדם שההכנסה נמו לנפש תקנית במשק הבית שלו עומדת על 60% מההכנסה החציונית לנפש תקנית במשק, אך מעיד שאינו יכול להפעיל מערכת חימום או קירור מסיבות כלכליות, על פיגור משמעותי בתשלומי חובות ועל עיקול של חשבון בנק ב-12 החודשים האחרונים, יוגדר כבעל מחסור.
- אדם שההכנסה נמו לנפש תקנית במשק הבית שלו עומדת על 25% מההכנסה החציונית לנפש תקנית במשק יוגדר כבעל מחסור חמור.

הסבר לחישוב הניקוד

ניקוד בסיס

- 1 - פחות מ-30% מההכנסה החציונית לנפש תקנית
- 2 - בין 30% ל-40% מההכנסה החציונית לנפש תקנית.
- 3 - בין 40% ל-50% מההכנסה החציונית לנפש תקנית.
- 4 - בין 50% ל-60% מההכנסה החציונית לנפש תקנית.
- 5 - מעל 60% מההכנסה החציונית לנפש תקנית.

אינדיקטורים לצבירת ניקוד שלילי:

- אינדיקטורים המעידים באופן חזק על מחסור כספי על פי סקר התיקוף = 1 נקודה שלילית: -הימנעות בתדירות גבוהה מאד מהפעלת מערכת לחימום/קירור הבית מטעמים כלכליים -פיגור משמעותי בתשלומי חשבונות -פיגור משמעותי בתשלומי חובות
 - אינדיקטורים המעידים באופן חזק מאוד על מחסור כספי על פי סקר התיקוף = 3 נקודות שליליות: -ניתוק חשמל ו/או מים עקב אי יכולת תשלום -חסימה/ עיקול חשבון בנק בגלל חובות/ תהליך הוצאה לפועל/ תביעות משפטיות בשל חובות/ תהליך פינוי מדירה בשל אי עמידה בתשלומים
- צבירת 5 נקודות שליליות או יותר גוררת הורדת הניקוד ב-2 נקודות (עד לניקוד 3). צבירת 4 נקודות גוררת הורדת ניקוד ב-1 נקודה (עד לניקוד 3). כאמור, הורדת ניקוד הינה אפשרית רק לאלו שניקוד הבסיס שלהם הוא 4 או 5 ושההכנסה לנפש תקנית במשק הבית שלהם אינה עולה על 150% מההכנסה החציונית לנפש תקנית במשק.

ניקוד כולל וממצאים נוספים

שיעורי העוני בקרב בגירים

עד כה, הצגנו את ממצאי המדר ביחס למידת המחסור בכל אחד מהממדים בנפרד. בחלק זה, נבצע אינטגרציה של חמשת הממדים על מנת להעריך את מידת העוני, במובן הרב ממדי, עבור כל משיב, ואת שיעורי העוני בקרב האוכלוסייה הכללית כפי שהם משתקפים במדגמים.

כשם שבכל ממד, קביעת רמת המחסור דרשה שיפוטם נורמטיביים לא טריוויאליים, כך גם לגבי האופן בו יש לבצע את האינטגרציה. הקווים

הסבר מתודולוגי

המדר קובע עבור כל משיב את מידת העוני שלו לפי שלוש קטגוריות: **עוני חמור, עוני והעדר עוני**. חישוב מידת העוני של כל יחיד מתבצע על ידי ספירת מספר הממדים בהם הוא נמצא במחסור ומספר הממדים בהם הוא נמצא במחסור חמור או חמור מאוד.

משקל מיוחד ניתן לשני ממדים מתוך החמישה: **ביטחון תזונתי ויוקר המחיה**. הסיבה לכך היא, שעל פי מתודולוגית המדידה בה השתמשנו, מחסור בממדים אלו לוכד רק מצבי מחסור קיצוניים במיוחד. נוסחת החישוב מעניקה ניקוד של **עוני** לכל מי שנמצא **במחסור** בלפחות שלושה ממדים

המנחים לאורם גיבשנו את נוסחת האינטגרציה הם:

1. כמות הממדים בהם אדם נמצא במחסור או במחסור חמור היא גורם מכריע בקביעת מידת העוני הכללית שלו.
2. עומק המחסור, ולא רק קיומו או העדרו, בכל אחד בחמשת הממדים, חיוני לקביעת עומק העוני.
3. יש לתת משקל גבוה יותר לממדים אשר לוכדים אך ורק מצבי מחסור קיצוניים מאוד.

(כלומר, ברב הממדים), וניקוד של **עוני חמור** לכל מי שנמצא **במחסור** בכל הממדים. למצבים של **מחסור חמור** הוענק משקל כפול ממצבי **מחסור**. לכן, מספיק להימצא **במחסור חמור** בלפחות שני ממדים על מנת לקבל ניקוד של עוני, ובשלושה ממדים על מנת לקבל ניקוד של **מחסור חמור**. לבסוף, על מנת לבטא את המשקל הגבוה של ממדי הביטחון התזונתי ויוקר המחיה, הענקנו למצבי **מחסור** בממדים אלו משקל כפול, ולמצבי **מחסור חמור** משקל גבוה פי אחד וחצי⁸.

בניסוח טכני יותר, הנוסחה פועלת באופן הבא: לכל משיב מוענקת נקודת מחסור אחת עבור כל ממד

8. הסיבה שהענקנו משקל זה ולא משקל כפול, היא מסיבות של שמרנות מתודולוגית והרצון להימנע מספירת יתר של הסובלים מעוני חמור.

ממצאים

להלן שיעור הבגירים בכל אחת משלוש רמות העוני על פי המדגם.

11.4%

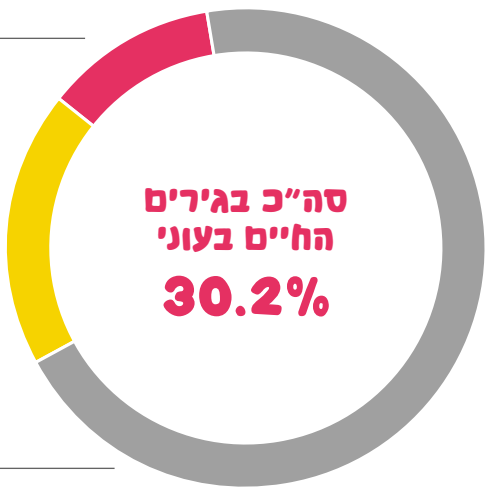
עוני חמור

18.8%

עוני

69.8%

היעדר עוני

הנוסחה מעניקה ניקוד כולל של **עוני** לכל מי שצבר שלוש עד ארבע נקודות מחסור, וניקוד כולל של **עוני חמור** לכל מי שצבר לפחות חמש נקודות מחסור.

בו הוא נמצא במחסור ושתי נקודות מחסור עבור כל ממד בו הוא נמצע במחסור חמור עד חמור מאוד. במקרה של ביטחון תזונתי ויוקר המחיה, היא מעניקה לכל משיב שתי נקודות מחסור עבור כל ממד בו הוא נמצא במחסור, ושלוש נקודות מחסור עבור כל ממד בו הוא נמצא במחסור חמור עד חמור מאוד.

עלות העוני בישראל

דו"ח העוני
האלטרנטיבי

עלות העוני בישראל

מס' 13
ישראל | 2015

חישוב תחולת העוני לנפשות

אולם, ניתן להעריך על בסיס המדגם את שיעור הילדים החיים במשקי בית עניים במובן הרב-ממדי, ועל בסיס כך את שיעור הילדים הנתונים בעוני. משק הבית של משיב יוגדר כ"עני" אם המשיב הוא עני ואם העוני שלו נובע ממחסור בממדים המשפיעים על משק הבית כמכלול (יוקר המחיה, ביטחון תזונתי ודיר).

לחישוב מדד העוני הרב ממדי המוצג כאן, נדגמו אך ורק משיבים מעל גיל 18, ועל כן הנתונים המוצגים לעיל התייחסו אך ורק לתחולת העוני של בגירים. על מנת לחשב את תחולת העוני הכוללת לנפשות, יש להוסיף לכך את שיעורי העוני בקרב ילדים.

באופן אופטימלי, חישוב זה צריך להתבצע באמצעות מדגם המשלב גם ילדים ומתייחס לממדים המותאמים במיוחד לעוני של ילדים.

להלן הערכת תחולת העוני עפ"י המדרד הרב ממדי לשנת 2015 עבור האוכלוסייה הכללית, כאשר לוקחים בחשבון גם ילדים החיים במשקי בית עניים:

998 אלף

35.2%

תחולת העוני
של ילדים

1,626 מיליון

30.2%

תחולת העוני
של בגירים

2,624 מיליון

31.9%

תחולת העוני
הכוללת לנפשות

9. בהתבסס על נתוני הלמ"ס העדכניים ביותר (ממוצע שנת 2014) בהם יש חלוקה לפי גיל (ילדים 0-18, בגירים 19-95+)

עלות העוני בישראל והתשואה על צמצומו (Social Return on Investment)

פתיחה

צמצום שיעורי העוני והפערים החברתיים הינו חובה מוסרית שחלה עלינו במדינה וכחברה. אולם, נשאלת השאלה, האם זו גם השקעה משתלמת מבחינה כלכלית טהורה?

בפרק זה אנחנו משיבים על שאלה זו באמצעות ניתוח מעמיק של העלויות וההשלכות הכלכליות של העוני על המשק הישראלי אל מול העלויות הנדרשות לשם צמצומו.

המחקר שערכנו מצביע על כך שלעוני יש מחיר כלכלי כבד למשק הישראלי, אשר עולה עם כל שנה שחולפת. העלויות הכלכליות של העוני נחלקות ל-3 סוגים:

עלויות התמודדות ישירות: הוצאות ציבוריות על סיוע לאוכלוסיות הנתונות בעוני (כמו, למשל, קצבאות הבטחת הכנסה וחלוקת מזון למשפחות באי-ביטחון תזונתי).

עלויות התמודדות עקיפות: הוצאות ציבוריות על התמודדות עם תופעות אשר נגרמות על ידי עוני (כמו, למשל, שיעורי תחלואה ופשיעה גבוהים יותר).

עלות ההזדמנות: ההפסד הנגרם למשק עקב אובדן כושר ההשתכרות הפוטנציאלי שהיה יכול להיות ממומש לולא אנשים היו נתונים בעוני.

המחקר עולה כי נכון לשנת 2013, עלויות ההתמודדות הישירות עם העוני עומדות על כ-7 מיליארד שקלים לשנה, עלויות ההתמודדות העקיפות עומדות על לפחות כ-5 מיליארד שקלים לשנה, וכי מחיר ההזדמנות עומד על כ-36 מיליארד שקלים לשנה.

כלומר, אנחנו מעריכים את העלויות השנתיות הכוללת של העוני למשק הישראלי כיום בלפחות כ-48 מיליארד שקלים: מתוכם כ-36 מיליארד נובעים מאובדן כושר השתכרות פוטנציאלי ולפחות כ-12 מיליארד מהוצאות ישירות ועקיפות על ההתמודדות עם תופעת העוני והשלכותיה החברתיות.

מהי, אם כן, התשואה הכלכלית על השקעה בצמצום העוני? באופן כללי, תשואה זו מתקבלת על ידי חישוב היחס בין ההשקעה הנדרשת על מנת לצמצם את שיעורי העוני לרווח הצפוי שיתקבל דרך החיסכון בהוצאות ההתמודדות ותוספת הערך בגין העלייה בכושר ההשתכרות.

על פי המלצות הועדה למלחמה בעוני, תיירש השקעה של כ-7.6 מיליארד שקלים בשנה במשך עשור על מנת להוריד את שיעורי העוני בישראל עד לממוצע במדינות ה-OECD.

הניתוח הכלכלי המוצג להלן יראה כי התועלת הכלכלית של יישום המלצות הוועדה, לאחר התחשבות בהיוון, כלומר, בשינוי הערך של הכסף לאורך זמן, תסתכם ב-132 מיליארד שקלים בין השנים 2016-2035 אל מול עלות של 68 מיליארד שקלים, כלומר, לרווח של 64 מיליארד שקלים ותשואה של 93% על ההשקעה.

השורה התחתונה, אם כן, היא שצמצום העוני והפערים החברתיים בישראל הוא לא רק חובה מוסרית אלא גם מדיניות כלכלית נכונה והשקעה משתלמת מבחינה כספית.

התועלת הכלכלית של יישום המלצות
הוועדה למלחמה בעוני תסתכם ב-132
מיליארד שקלים בין השנים 2016-2035

פרק זה הינו תקציר של מחקר שבוצע על ידי מכון ERI (חוקר ראשי: עמית לוונטל) עבור ארגון לתת ואינו כולל את כל החישובים והמתודולוגיות בהם נעשה שימוש. המסמך המלא, ניתן לצפייה והורדה באתר ארגון לתת: LATET.ORG.IL

אנו מודים לד"ר משה חזן, ד"ר אנליה שלוסר, ד"ר עופר סטי, מר מאור מילגרום, גב' מעיין אשכנזי ומר זאב קריל שהקדישו מזמנם ביעוץ ובביקורת.

מעגל העוני – רקע תיאורטי

על מנת להבין את האופן בו עוני מייצר עלויות כלכליות למשק, יש להבין ראשית את הקשר בין התופעה ברמת הפרט והמשפחה לבין תופעות ברמת החברה והמשק.

הימצאותם של פרטים ומשפחות במצב של עוני, משפיעה לא רק עליהם אלא גם על המעגלים החברתיים הסובבים אותם – מרמת השכונה והקהילה, דרך העיר בה הם חיים ועד לרמת המשק והמדינה כולה. ככל ששיעורי העוני במדינה גבוהים יותר, כך מורגשת השפעה זו בעוצמה גבוהה יותר.

העוני משפיע על הפרט ועל החברה, על משקי בית, הפרטים הגדלים בהם ועל המעגלים המשיקים להם. התבגרות במשק בית עני מגדילה משמעותית את הסיכוי לפשיעה, תחלואה והזדקקות לשירותי רווחה ופוגעת בפיתוח הכישורים הנדרשים להשתלבות בעולם התעסוקה וההשכלה.

ברמת המשק, מייצרות תופעות אלו שני סוגים של עלויות. ראשית, הוצאה ציבורית גבוהה יותר על

עלויות ההתמודדות עם תופעות אלו (כמו, למשל, עלות הקצבאות למשקי בית עניים ועלות חלוקת המזון למשפחות הסובלות מאי ביטחון תזונתי). שנית, פרודוקטיביות נמוכה יותר ושכר מצרפי נמוך יותר, המתרגמים ליירדה בתוצר ובקצב הצמיחה במשק.

ברמת הפרט, מעלות השלכות אלה את הסיכוי להעברה בין דורית של עוני, כלומר, את הסיכוי שאדם שגדל במשק בית עני יהיה נתון בעוני גם בבגרותו. ההעברה הבין דורית של העוני, יוצרת מעגל קסמים המנציח ומשכפל את מחיר העוני לאורך זמן, הן עבור הפרט והן עבור המשק כולו.

נסתכל על מספר דוגמאות הממחישות את העקרונות שפורטו לעיל. אי ביטחון תזונתי, הנמצא במתאם גבוה עם עוני בישראל¹, עשוי לפגוע בהתפתחות החברתית והקוגניטיבית² וכן להעלות את הסיכוי ללקות במחלות כרוניות כגון סוכרת ויתר לחץ דם³. הסתברות גבוהה יותר לבעיות בריאותיות בקרב בעלי אמצעים דלים – כתוצאה מתזונה לקויה

1. (אנדלברד ואחרים 2014)
2. Hamelin, Habicht & Beaudry 1999
3. Seligman et al 2007, 2010

וחשיפה לבעיות סביבתיות – משמעותה צריכת שירותי בריאות בכמות גבוהה יותר, המלווה בעלייה בעומס על מערכת הבריאות וההוצאה הציבורית על בריאות (ימי אשפוז, תרופות ושירותים רפואיים נוספים), כמו גם אובדן תוצר עקב היעדרות או הימנעות מעבודה.

עיכובים בהתפתחות האישית, רגשות קיפוח כתוצאה מאי שוויון חברתי-כלכלי וגישה מוגבלת לחינוך נאות, צפויים להוביל לנטייה מוגברת לפשיעה ולבעיות פסיכולוגיות⁴. פשיעה ואלימות הנגרמים מעוני, נושאים עלויות כגון: תקני כח אדם במשטרה, עבודת בתי משפט, הוצאות בגין כליאה וטיפול באסירים וכן פיצוי ושיקום קורבנות פשיעה וטיפול בנזקים שנגרמו לרכוש.

מכלול התופעות השליליות הקשורות לעוני צפוי לגרום לפגיעה ברכישת הכישורים הרלבנטיים לשוק העבודה. במהלך חייו של הפרט, העדר כישורים

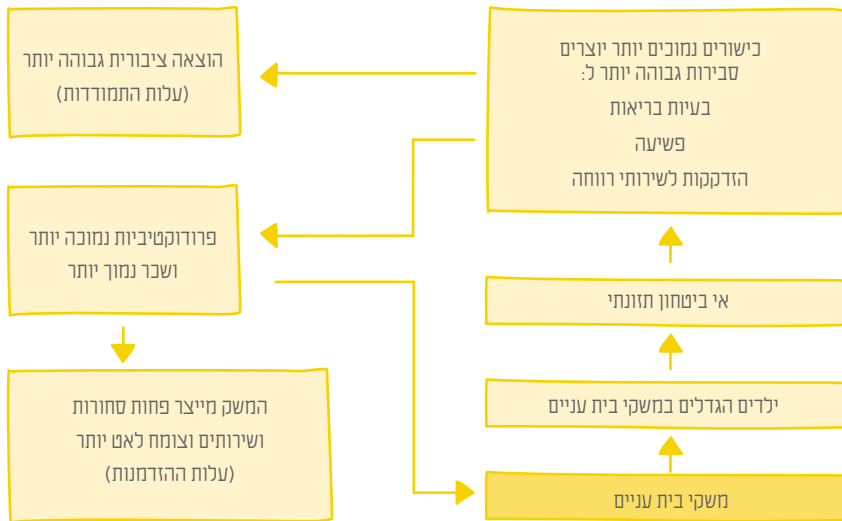
אלו יתורגם לפגיעה בפרודוקטיביות שלו כעובד, בכושר ההשתכרות שלו ובסיכוי שלו למצוא עבודה מקימת⁵.

משק כלכלי שבו ישנם פרטים רבים בעלי פרודוקטיביות נמוכה יחסית, מייצר פחות סחורות ושירותים לכלל האוכלוסייה, מה שמונע צמיחה נוספת ולצידה עלייה ברמת החיים הכללית שהיו יכולות להתרחש אלמלא העוני.

תופעת העוני, אם כן, מייצרת רשת סבוכה של סיבות ותוצאות המתורגמת לפגיעה משמעותית וארוכת טווח ברווחתו של הפרט ובשגשוגו של המשק. בסעיפים הבאים נציג הערכה מספרית של העלות למשק הנובעת ממכלול התופעות המרכיבות את אותה רשת סבוכה.

4. Fajnzylber, Lederman & Loayza, 2002 and Gilbert et al 2009
5. Solon 1999, Blanden, Hansen & Machin 2008 and Uzuki 2010

המנגנונים דרכם העוני משפיע על הפרט ועל החברה⁶

הערכת עלויות העוני

כשם שהעוני הינו תופעה חברתית מורכבת, כך הערכת העלות הכספית של העוני מורכבת אף היא. על מנת לפשט מעט את הבעיה, סיווגנו במחקר זה את העלויות לשתי קטגוריות עיקריות:

עלות הזדמנות: אובדן הסחורות והשירותים בשל העובדה שאנשים גדלו בעוני.

עלות התמודדות: ההוצאות הציבוריות, הישירות והעקיפות, הנוספות בגין תופעת העוני.

להלן יוצגו הערכות מספריות עבור שני סוגי העלויות.

עלות ההזדמנות – אובדן השתכרות

עלות ההזדמנות במקרה זה מתייחסת לשאלה: "כמה הפסיד המשק הישראלי בשנה מסוימת עקב הכנסה נמוכה בקרב אלו הנחונים בעוני". נציג להלן דרך אחת לענות על שאלה זו באמצעות מתודולוגיה המעריכה את השפעת העוני של משפחה על כושר ההשתכרות העתידי של בני המשפחה⁷.

החישוב שיוצג להלן אומד את ההפסד בשנת 2013 (השנה האחרונה לגביה יש מספיק נתונים) הנובע

6. מבוסס על תרשימים דומים של Hirsch (2008) ושל Laurie (2008).

7. מתודולוגיה זו מבוססת על מחקר שנערך בבריטניה על ידי Blanden, Hansen & Machin. מתודולוגיה זו שמרנית באופן יחסי בהערכת עלויות ההזדמנות של העוני. בנוסף בחנו מתודולוגיות פחות שמרניות, כגון המודל הקנדי של Laurie (2008), ומדדן גמורו עלויות גבוהות אף יותר. מטעמי שמרנות מתודולוגית בחרנו להתמקד כאן במודל הבריטי.

מכך שכוח העבודה הנוכחי כולל בתוכו עובדים שהפרודוקטיביות שלהם נמוכה עקב התבגרות במשפחה ענייה. לשם הדוגמה, נניח כי כוח העבודה הנוכחי בישראל כולל 100 עובדים, כאשר 20 מתוכם גדלו במשפחות עניות. כוח עבודה שכזה הינו מטבע הדברים פחות פרודוקטיבי בהשוואה למצב תאורטי בו כל 100 העובדים גדלו במשפחות שאינן עניות.

הפסד ההכנסות מתחלק לשני סוגים: הראשון, הפסד הכנסות נוספות שהיו יכולות להיות לאנשים שעבדו ב-2013 (שכירים ועצמאים הנחשבים בכוח העבודה) ושגדלו במשק בית עני. השני, הפסד הכנסות נוספות שהיו יכולות להיות לאנשים שלא עבדו ב-2013 ושגדלו במשק בית עני, לולא

הפרודוקטיביות שלהם הייתה נפגעת מכך באופן שמנע מהם להחזיק בעבודה.

ההערכה מתבססת על מחקר מקיף אודות הקשר בין עוני להשתכרות בבריטניה⁸. במחקר זה נבדק הקשר שבין הימצאותו של משק הבית של נער בן 16 מתחת לקו העוני לבין רמת התעסוקה והשכר של אותו נער בבגרותו. את הממצאים ממחקר זה השלכנו על נתונים מישראל.

את חישוב סך ההכנסות שהמשק הפסיד בשנת 2013 בגלל עוני שהיה קיים בעבר, אנו מתחילים בפועל משנת 1975 (השנה בה בני 54 בשנת 2013 היו בני 16). הטבלאות הבאות מציגות את אובדן השכר שניתן לייחס לעובדה שחלק מהבגירים במשק גדלו במשקי בית עניים.

עלות אובדן כושר השתכרות של עובדים שגדלו בעוני

גילאים	אוכלוסייה	אוכלוסייה שגדלה בעוני	עובדים שגדלו בעוני	אובדן שכר שנתי ממוצע בשקלים*	סה"כ אובדן שכר בשקלים
18-24	594,809	209,373	94,388	6,661	628,750,654
24-25	970,002	255,952	177,822	22,515	4,003,619,428
35-44	803,521	163,754	128,113	39,964	5,119,973,603
45-54	592,501	138,508	103,145	43,231	4,459,015,317
סה"כ	2,960,832	767,587	503,468	28,227	14,211,359,002

* (הערה: סה"כ אובדן השכר השנתי הממוצע מתקבל מחלוקה של אובדן השכר הכולל בגודל האוכלוסייה העובדת שגדלה בעוני. העמודה המייצגת את אובדן השכר השנתי הממוצע בשקלים אינה בת סכימה אריתמטית מכיוון שהיא מציגה ממוצעים של שנתונים השונים בגודלם)

8. Blanden, Hansen & Machin (2008)

עלות אובדן תעסוקה של מי שגדלו בעוני ואינם עובדים

גילאים	אוכלוסייה	אוכלוסייה שגדלה בעוני	אובדן עובדים	שכר שנתי ממוצע מוערך לעובד בשקלים	סה"כ אובדן שכר בשקלים
18-24	594,809	209,373	26,800	29,814	799,006,852
24-25	970,002	255,952	35,321	50,282	1,776,009,388
35-44	803,521	163,754	10,808	65,027	702,791,521
45-54	592,501	138,508	9,141	65,781	601,333,864
סה"כ	2,960,832	767,586	82,070	47,266	3,879,141,624

מהבדיקה עולה, כי האובדן לתוצר ב-2013 הנובע ישירות מאובדן כושר השתכרות ותעסוקה של מי שגדלו במשקי בית עניים עומד על כ-18 מיליארד שקלים (14.2 מיליארד ועוד 3.8 מיליארד). אולם, עלות ההזדמנות של העוני אינה נעצרת כאן. העלייה הפוטנציאלית בשכר שהוצגה לעיל, נובעת מעלייה בפרודוקטיביות של העובד. לעלייה זאת ישנה השפעה נוספת בטווח הארוך – גידול במלאי ההון במשק.

המסחר והשירותים בכלכלה מודרנית מיוצרים על ידי עובדים והון⁹. היכן שהפרודוקטיביות של העובדים גבוהה יותר, גם התפוקה שתיתן כל יחידה של הון תהיה גבוהה יותר. לכן, לבעלי ההון יש תמריץ חיובי להשקיע שם ולהגדיל את מלאי ההון. בהינתן ההנחות המקובלות בתיאוריות מאקרו כלכליות על אופן הייצור במשק מודרני, המשמעות היא שאם השכר הממוצע (המייצג את התפוקה השולית של העובדים) עולה בשיעור מסוים, יעלה בטווח הארוך התוצר כולו באותו השיעור.

9. הכוונה היא להון פיזי, כגון מכונות במפעל, מחשבים במשרד וכדומה.

בשנת 2013 ההוצאות הישירות של הממשלה בגין התמודדות עם עוני הסתכמו ב-6.9 מיליארד ₪

הוצאות ישירות על התמודדות עם עוני (כגון קצבאות הבטחת הכנסה וסיוע בשכר דירה), הסתכמו בשנת 2013 ב-6.9 מיליארד שקלים.

בדיקת סעיפי ההוצאות הממשלתיות המשקפים הוצאות עקיפות על התמודדות עם עוני, הכוללים שירותים שונים לילדים, נוער ומבוגרים בסיכון, כמו גם הוצאות מטה שונות של משרד הרווחה ב-2013, מעלה כי אלו הסתכמו ב-2.763 מיליארד שקלים. להערכתנו, כ-71% מהוצאה זו מוסברת על ידי עוני¹², כלומר 1.950 מיליארד שקלים.

בחינה של דוחות כספיים ומילוליים של עמותות הפועלות בתחום הרווחה והסיוע לאוכלוסיות הנחונות בעוני מראה כי הכנסותיהן עמדו ב-2013 על 444 מיליון שקלים.

מכאן, שעלויות התמודדות תחת קטגוריית רווחה, עמדו בשנת 2013 על כ-9.3 מיליארד שקלים.

עלות התמודדות הינה העלות השוטפת שיש למשק בשל התמודדות עם השלכות העוני. עקב זמינות נתונים מוגבלת לגבי הקשר בין עוני להוצאות ציבוריות ואחרות בישראל, נקטנו בגישת חישוב שמרנית, המעריכה בחסר את הוצאות ההתמודדות. על כן, ניתן להסיק מחישוב זה רק את העלות המינימלית של ההתמודדות עם העוני והשלכותיו.

עלויות ההתמודדות מתחלקות ל-3 קטגוריות עיקריות: הוצאות רווחה, הוצאות בריאות והוצאות פשיעה.

הוצאות רווחה.

כחלק מהוצאות הממשלה, קיימות בישראל הוצאות על שירותי רווחה לפרט ולמשפחה. בנוסף לשירותים אלו, קיימות גם מספר הוצאות המכוונות פרטנית לאוכלוסייה מעוטת הכנסה, כגון הבטחת הכנסה וסיוע בשכר דירה. כמו כן, בישראל ישנה פעילות ענפה¹¹ של עמותות המספקות שירותים מקבילים או משלימים לשירותי הרווחה.

הסעיפים מהוראות תקציב המדינה המשקפים

עלויות התמודדות

כוח העבודה – מס' עובדים	בפועל	בפוטנציה	הפרש
2,324,145	2,406,215	82,070	
שכר שנתי מצרפי (במיליונים) ¹⁰	254,052	272,114	18,062
שכר שנתי ממוצע	109,310	113,100	3,790
תוצר בשנת 2013 (במיליונים)	1,049,108	1,085,407	36,299

מהטבלה עולה כי שיעור הגידול בתוצר היה יכול להיות גבוה בכ-36.3 מיליארד שקלים (הבדל של כ-3.5%), בהנחה שהוא היה צומח בדומה לשכר, לולא חלק מהאוכלוסייה גדל במשקי עניים.

במיליוני שקלים	כאחוז מן התוצר
18,091	1.72%
18,208	1.74%
36,299	3.46%

עלות ההזדמנות בשנת 2013 – הערך הכספי שהמשק הישראלי הפסיד בגין עוני שהיה בשנים עברו – הסתכמה בכ-36.3 מיליארד שקלים, שהם 3.46% מהתוצר.

שיעור הגידול בתוצר כגידול השיעור בשכר

הטבלה הבאה מציגה את ההבדל בין השכר והתוצר בשנת 2013 בפועל, לבין השכר והתוצר הפוטנציאליים לולא הפגיעה בפרודוקטיביות הנובעת מעוני.

סיכום עלות ההזדמנות בשנת 2013

11. לפי לימור, נ. (2014). שנתון העמותות בישראל: תמצית נתונים. גייטסטאר, לוד, סך ההוצאות לשנת 2011 של עמותות מתחום הרווחה עמד על כ-7.6 מיליארד ₪ (מחירים שוטפים, וסך הכנסותיהן בשנה זו עמד על כ-8.3 מיליארד ₪ (מחירים שוטפים), כאשר רק 0.6% מסך הכנסות אלה הגיע מתמיכה ממשלתית.

12. הערכה זו מאוששת על ידי Watkins ו-Bramley (2008).

10. כלומר, סך כל הכנסות השנתיות משכר במשק.

הוצאות בריאות

קיים, כאמור, מתאם גבוה בין תחלואה למצב כלכלי. לדוגמה, על פי דו"ח התכנית הלאומית למרדי איכות לרפואת הקהילה בישראל, קיימים פערים משמעותיים ביותר בשכיחות מחלת הסוכרת כאשר מפלחים את האוכלוסייה לפי מעמד חברתי-כלכלי. הערכנו את עלות ההתמודדות עם שלוש

מחלות הנמצאות במתאם גבוה עם אי ביטחון תזונתי. מאחר ואי ביטחון תזונתי (להלן: אב"ת) מוסבר ברובו על ידי עוני, ניתן לייחס את תרומתו של העוני, דרך אב"ת, לעלות ההתמודדות עם מחלות אלו.

מחלה	מספר הלוקים בישראל	עלות מיפול שנתית לחולה בשקלים	מספר שאינם סובלים מאב"ת	מספר הלוקים שגם סובלים מאב"ת	כמה לוקים בגלל אב"ת? במיליוני ש"ח	עלות שנתית בגלל אב"ת במיליוני ש"ח
סוכרת סוג 2	409,444	42,708	338,876	70,568	36,964	1,579
יתר לחץ דם	1,011,674	2,840	781,105	230,569	38,428	109
היפרליפידמיה	1,272,334	3,911	964,050	308,285	71,143	278
סה"כ עלויות						1,966

מכיוון שמי שסובלים מיתר לחץ דם, סוכרת והיפרליפידמיה נמצאים בסיכון לבעיות בריאות נוספות, כגון מחלות לב ושבץ, ייתכן מאד כי קיימות עלויות נוספות לאלו המצוינות לעיל.

הוצאות הבריאות בשנת 2013 הסתכמו בלפחות 1.96 מיליארד שקלים¹³.

13. ההערכה זו הינה לעלות ההתמודדות עם שלוש המחלות שצינו הנמצאות במתאם גבוה עם אב"ת.

הוצאות משטרה ואכיפה

הוצאות המשטרה לביטחון הפנים (לרבות הוצאות משטרה, הוצאות של משטרת ישראל והוצאות של רשות בתי הסוהר), משרד הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד הבריאות, הקשורות באופן ישיר לפשיעה הסתכמו ב-2013 בכ-10.7 מיליארד שקלים.

מכיוון שלא קיימים נתונים מדויקים מספיק על המתאם בין פשיעה לעוני בישראל, הערכנו באופן שמרני שרק 5% מסך כל העלויות, כלומר כ-539 מיליון שקלים מיוחסים לתופעת העוני¹⁴.

סיכום עלויות התמודדות, 2013 (במיליוני שקלים)

תחום	הוצאה הנובעת מעוני
בריאות, חולי הנובע מאי ביטחון תזונתי	1,966
פשיעה	539
רווחה, ממשלתי עקיף (הוצאה שאינה מכוונת רק לאוכלוסייה ענייה)	1,951
רווחה, ממשלתי ישיר (מיועד פרטנית לאוכלוסייה ענייה)	6,902
רווחה, פרטי ישיר (באמצעות עמותות)	444
סך הכול	11,802

עלות ההתמודדות, קרי ההוצאה הציבורית (ממשלתית ופרטית) שנבעה מעוני בשנת 2013, הסתכמה בלפחות 11.8 מיליארד שקלים. אילו חלק מהוצאה זו היה נחסך, עקב שיעורי עוני נמוכים יותר באותה השנה, יכלו סכומים אלו להתווסף לתקציב המדינה.

להערכתנו, העלות הכלכלית של העוני למשק הישראלי בשנת 2013 הייתה לפחות 48.1 מיליארד שקלים: כ-36.3 מיליארד שקלים מאובדן הכנסות ועבודה (עלות ההזדמנות) ולפחות 11.8 מיליארד שקלים מהוצאות ישירות או עקיפות על התמודדות עם עוני והשלכותיו החברתיות.

14. הערכה זו נממכת על ידי Bramley ו-Watkins (2008), המראים כי בבריטניה הגבול התחתון של הוצאות בגין פשיעה עומד על 5% מתקציב הרשויות הרלבנטיות.

העלות העתידית של שימור הסטאטוס קוו

בחלק הקודם התמקדנו בשנה מסוימת (שנת 2013) והערכנו את עלותו של העוני שלא טופל בשנים עברו. בחלק זה נעריך את העלות הכלכלית העתידית במשך 20 השנים הבאות שצפויה לנבוע מהעוני שקיים כיום, בהנחה שהסטאטוס קוו יישמר ושיעורי העוני לא יצומצמו.

על מנת לאמוד את העלות העתידית של שימור המצב הקיים ביחס לעוני, נסמכנו על שני מחקרים אמפיריים מקיפים (במימון קרן המטבע הבינלאומית¹⁵ וה-OECD)¹⁶ שהעריכו את השפעת אי השוויון בהכנסה נטו על צמיחה כלכלית בטווח הבינוני. בשני המחקרים נבדק הקשר בין אי שוויון בשנה נתונה, לבין קצב הצמיחה בחמש השנים הבאות אחריה.

חישבנו, על סמך מחקרים אלו, מה הייתה יכולה להיות הצמיחה במשק הישראלי במשך 20 השנים הבאות בתרחיש דמיוני בו אין בישראל עוני כלל, והשוונו לתרחיש בו שיעורי העוני נותרים כפי שהינם. למותר לציין, כי התרחיש הראשון איננו אפשרי. אולם, מבחינה תיאורטית, הפער בין הצמיחה במשק בתרחיש זה לבין הצמיחה בתרחיש בו שיעורי העוני נותרים כפי שהינם היום, מבטא את העלות העתידית הכוללת של אי צמצום העוני.

במחקר הראשון (במימון קרן המטבע הבינלאומית) המתבסס על נתונים מ-153 מדינות, נמצא כי ירידה של נקודת אחוז¹⁷ אחת במדד ג'יני (לפי הכנסה

נטו)¹⁸ בשנת הבסיס, תעלה את קצב הצמיחה השנתי הממוצע בחמש השנים שלאחר מכן ב-0.14-0.07 נקודות אחוז¹⁹.

במחקר השני המתבסס על נתונים מ-31 מדינות ה-OECD, נבדק קצב הצמיחה במרווחים של חמש שנים (לדוגמה, בכמה צמח המשק בין 1970 ל-1975), ונמצא שקצב הצמיחה החמש-שנתי עולה ב-0.8-1.2 נקודות האחוז (מקביל לקצב שנתי ממוצע של בערך 0.24-0.16 נקודות האחוז) עם ירידה של נקודת אחוז אחת במדד ג'יני.

על מנת לשמור על עקרון השמרנות, השתמשנו בגבול התחתון של ההערכה המתבססת על נתוני מדינות ה-OECD (שדומות יותר לישראל במאפייניהן), כלומר, הערכנו שכל ירידה של נקודת ג'יני בשנה נתונה תתבטא בעלייה של 0.8 נקודות אחוז בצמיחה הכוללת בחמש השנים הבאות.

על מנת להעריך את השינוי במדד ג'יני עקב צמצום העוני, חישבנו באמצעות נתוני סקר ההכנסות של הלמ"ס לשנת 2013, את מדד ג'יני לאותה שנה עבור שני התרחישים שהוצגו לעיל. אנו מניחים, באופן שמרני, כי משקי הבית העוזבים את קו העוני הם אלו שהכי קרובים אליו וכי הכנסתם החדשה זהה לכו זה (לדוגמה, אם קו העוני למשק הבית הוא 2,989 שקלים, והכנסת משק הבית הנתון היא 2,000 שקלים בלבד, הכנסתו תעלה ב-989 שקלים).

15. Ostry, Berg, & Tsangarides (2014).

16. Cingano (2014).

17. נקודת אחוז אינה שינוי באחוזים. למשל, עלייה מ-2% ל-3% היא עלייה של 1 נקודת אחוז אבל מבטאת שינוי של 50%.

18. מדד ג'יני לאי שוויון נע בין 0 (שוויון הכנסות מוחלט) ל-1 (אי שוויון הכנסות מוחלט).

19. לדוגמה, אם בשנים 2010-2015 קצב הצמיחה הממוצע היה 2%, ירידה של מדד ג'יני בנקודת אחוז, כמו לדוגמה מ-0.29 ל-0.28, תגדיל את קצב הצמיחה ל-2.07%-2.1%.

סיכום נתוני המאקרו של המשק בשני התרחישים מרוכזים להלן:

השפעת הירידה באי השוויון על הצמיחה, כתוצאה מצמצום העוני

שנה	אוכלוסייה באלפים	תמ"ג במיליארדי ₪		תוצר לנפש באלפי ₪		מדד ג'יני		צמיחה, מרווחי 5 שנים ²⁰	
		תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (אין עוני)	תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (אין עוני)	תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (אין עוני)	תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (אין עוני)
2015	8,388.8	1,106	1,106	131.9	131.9	0.353	0.353	-	-
2020	9,105.9	1,221	1,221	134.1	134.1	0.353	0.314	1.7%	1.7%
2025	9,844.9	1,348	1,390	137.0	141.2	0.353	0.314	2.1%	5.2%
2030	10,604.6	1,489	1,534	140.4	144.7	0.353	0.314	2.5%	5.6%
2035	11,395.6	1,644	1,693	144.2	148.6	0.353	0.314	2.7%	5.9%

סך התוספת לתוצר כתוצאה מהירידה באי השוויון²¹

שנה	הפער בין תרחיש א' לתרחיש ב': העלות העתידית הכוללת של שימור שיעורי העוני הקיימים
2016-2020	0
2021-2025	120
2026-2030	217.95
2031-2035	239.39
סה"כ	577.34

20. צמיחה בשנה מסוימת לעומת התוצר לנפש לפי תרחיש א' חמש שנים לפני כן.

21. חיבור של כל התוספות השנתיות.

לסיכום, מהניתוח עולה כי שימור שיעורי העוני הנוכחיים צפוי לעלות למשק כ-580 מיליארד שקלים במשך 20 השנים הקרובות. מכיוון שאין תרחיש אפשרי בו נצליח להגיע ל-0% עוני, ברור כי אין דרך למנוע את כל ההפסד הזה אלא רק את חלקו. בסעיף הבא נראה מה צפויה להיות התשואה

על תכנית ריאלית לצמצום העוני – יישום המלצות וועדת אלאוף למלחמה בעוני.

להערכתנו, אם שיעורי העוני יישארו ברמתם הנוכחית, העלות העתידית הכוללת למשק צפויה להיות כ-580 מיליארד שקלים על פני 20 שנים.

בחלק זה אנו מבקשים להעריך את התועלות הכלכליות העתידיות של תכנית ריאלית לצמצום העוני בישראל. לשם כך בחרנו לבדוק את התכנית המוצעת בדו"ח הוועדה למלחמה בעוני משנת 2014. היעד של תכנית זו הוא הגעה לשיעור העוני הממוצע של מדינות ה-OECD בתוך 10 שנים (בתנאי שמסקנות הוועדה יאומצו במלואן)²².

לטובת הערכה זו אנו מאמצים את הנחת היסוד של הוועדה כי יעד כזה אפשרי במסגרת זמן זו, וכלבר שמסקנות הוועדה יאומצו במלואן במהלך עשר השנים הללו. שיעור העוני במדינות ה-OECD מחושב בשיטה שונה מזו הישראלית ולכן תרגמנו את היעדים של הוועדה למלחמה בעוני למונחי ההגדרה המקובלת בישראל, עד כמה שניתן.

תחולת העוני	ישראל 2013 הגדרת ה-OECD	ישראל 2013 הגדרת הביטוח הלאומי	ממוצע מדינות ה-OECD 2012-2011 הגדרת ה-OECD	אומדן ליעדי הוועדה לגדרת הביטוח הלאומי
נפשות	18%	21.8%	11.1%	13.4%
ילדים	23.5%	30.8%	13.5%	17.7%
משקי בית	-	18.6%	-	11.4%

22. דו"ח הוועדה למלחמה בעוני (2014).

23. המוסד לביטוח לאומי, מנהל המחקר והתכנון 2014: דו"ח העוני והפערים החברתיים 2013. דו"ח שנתי, י-ם.

תחזית תועלות בעתיד על צמצום העוני: יישום המלצות הוועדה למלחמה בעוני

תחולת העוני בישראל וב-OECD לפי הגדרת ה-OECD²³

תרחישים לתחזית

על מנת להעריך את התועלת הכלכלית של התכנית המוצעת על ידי הוועדה למלחמה בעוני, נבחן שני תרחישים אפשריים:

- **תרחיש א' – שימור הסטאטוס קוו:** בתרחיש זה תחולת העוני בשנים הבאות נשארת באותה הרמה מ-2013: 18.6% ממשקי הבית, 21.8% מהנפשות ו-30.8% מהילדים נמצאים מתחת לקו העוני.
- **תרחיש ב' – יעדי הוועדה מושגים:** התרחיש הזה מרמה מצב בו המלצות הוועדה למלחמה בעוני מאומצות החל מתקציב 2016, ותחולת העוני יורדת בהדרגתיות, כך שעד שנת 2025 שיעור העוני של נפשות ומשקי בית יורד ל-13.4% ו-11.4%

בהתאמה, ושיעור העוני בקרב ילדים יורד ל-17.7%. אחרי שנת 2025 שיעורי העוני נשארים ברמה זו.

התחזית בשני התרחישים מבוססת על אותן הנחות בהן השתמשנו בחלק הקודם, בהתבסס על המחקר על הקשר בין אי שוויון לצמיחה במדינות ה-OECD. בתרחיש ב', השינוי במדד גייני הודות ליידת שיעור העוני של משקי הבית ל-11.5% הינו של 0.9 נקודת גייני, מ-0.353²⁴ ל-0.344. על מנת לפשט את החישוב, נניח כי מחצית מן השינוי מתרחש ב-2020 והמחצית השנייה ב-2025. סיכום נתוני המאקרו של המשק בשני התרחישים מרוכזים להלן:

השפעת הירידה באי השוויון על הצמיחה, כתוצאה מצמצום העוני

שנה	אוכלוסייה באלפים	תמ"ג במיליארדי ש"ח		תוצר לנפש באלפי ש"ח		מדד גייני		צמיחה, מרווחי 5 שנים ²⁵	
		תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (יעדי הוועדה מושגים)	תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (יעדי הוועדה מושגים)	תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (יעדי הוועדה מושגים)	תרחיש א' (שימור המצב)	תרחיש ב' (יעדי הוועדה מושגים)
2015	8,388.8	1,106	1,106	131.9	131.9	0.353	0.353	-	-
2020	9,105.9	1,221	1,221	134.1	134.1	0.349	0.353	1.7%	1.7%
2025	9,844.9	1,348	1,353	137.4	137.0	0.344	0.353	2.1%	2.5%
2030	10,604.6	1,489	1,499	140.4	141.3	0.344	0.353	2.5%	3.2%
2035	11,395.6	1,644	1,655	144.2	145.2	0.344	0.353	2.7%	3.4%

24. ההבדל בין התוצאה של תרחיש א' לבין הנתון הרשמי, שהוא 0.36, עשוי להיגרם ממידע נוסף או שונה שעמד לרשות החוקרים מן ה-OECD.

25. צמיחה בשנה מסוימת לעומת התוצר לנפש לפי תרחיש א' חמש שנים לפני כן.

באופן כללי, תשואה היא היחס שבין השקעה ובין הרווח המתקבל מאותה השקעה.²⁷ על כן, בכדי להעריך תשואה על תכנית לצמצום עוני יש לקחת

**הערכת התשואה
על צמצום
העוני על פי
מתווה הוועדה
למלחמה בעוני**

הוצאות שנתיות
בגין יישום מסקנות
הוועדה למלחמה
בעוני, במיליארדי
שקלים²⁸

האם השקעה זו נושאת תשואה חיובית מנקודת מבט כלכלית בלבד? שאלה זו תלויה בתועלות הצפויות להתקבל. תועלות אלו הן בדמות החיסכון הצפוי בהוצאות הממשלה בשל היירידה בעוני והתוספת הצפויה לתוצר הישראלי. התוספת

תועלות מול עלויות,
של יישום מסקנות
הוועדה (במיליארדי
שקלים) 2016-2035

76.37

**הוצאות על
צמצום העוני**

103.34
תוספת לתוצר

28. דו"ח הועדה למלחמה בעוני (2014).

פני 20 שנים. אולם, לא נובע מכך כי יישום המלצות
הוועדה משתלם מבחינה כלכלית.
**על מנת לקבוע האם ההשקעה משתלמת או
לא יש להתחשב גם בצד העלויות הצפויות,
כפי שנעשה בחלק הבא.**

לסיכום, בהשוואה לתרחיש א', המדמה כי בשנים הבאות העוני בישראל יישאר ברמתו הנוכחית, לתרחיש ב' המדמה הורדת שיעורי העוני לפי יעדי הוועדה, יש תועלת משמעותית בדמות תוספת תוצר לחמש בסך של 104.34 מיליארד שקלים על

**בהינתן השגת 'עדי' הוועדה
למלחמה בעוני, התוספת הצפויה
לתוצר על פי המודל שהוצג,
הלוקח בחשבון את רמת אי השוויון
והשפעתה על הצמיחה, מסתכמת
בכ- 104 מיליארד שקלים בשנים
2016-2035.**

יישום המלצות הוועדה למלחמה בעוני תניב רווח נקי של 63.91 מיליארד שקלים ותשואה של 93% במשך השנים 2016-2035.

סיכום

בפרק זה סקרנו את המנגנונים דרכם משפיע העוני על המשק, הערכנו את עלותו הכלכלית והראנו כי ההשקעה בצמצום העוני מביאה לתשואה חיובית בשל צמיחה מוגברת, הנובעת מפירוק המנגנונים שהוזכרו ובשל חיסכון בכספי ציבור. הממצאים מצביעים על כך שצמצום העוני אינו רק חובה מוסרית אלא גם אינטרס כלכלי של כולנו – עניים, עשירים, בני מעמד הביניים, בעלי ההון, מקבלי ההחלטות וכלל הציבור בישראל. במהלך המחקר שביצענו סקרנו דרכים רבות ושונות בהן העוני משפיע על החברה, בגישה השואבת מתפיסת העוני כתופעה רב ממדית.

על חלק מדרכים אלו קיימים נתונים מועטים בהקשר הישראלי. מחקרים וסקרים נוספים, שיתמקדו באיסוף נתונים רלבנטיים ויבדקו את ההשפעה של העוני על תחומים שונים בישראל, תוך שיתוף מומחים מדיסציפלינות נוספות, כגון קרימינולוגיה ובריאות הציבור, יאפשרו לקבל תמונה מלאה יותר אודות התשואה על צמצום העוני. במקרה שכזה, אנו מעריכים כי יתברר שהתשואה הזו תהיה גדולה יותר ורבת ממדים יותר ממה שיכולנו לתאר ולבדוק במחקר זה.

התכנית, צפויה להתקבל לקראת סוף טווח התחזית ואילו עיקר ההוצאות הן בתחילתה. על כן, יש חשיבות לאופן בו מהווים את הסכומים הללו.

בכדי לחשב את התשואה נדרש צעד נוסף – חישוב ההיוון. היוון הוא השינוי בערכו של הכסף בין שתי תקופות זמן. היוון מתרחש, בין השאר, מכיוון שכסף נוכחי הוא בעל ערך גבוה יותר מכסף שיתקבל בעתיד (בגלל האפשרות להשקיע אותו ולהרוויח ריבית על ההשקעה). עיקר ההכנסות מיישום

תועלות מול עלויות, 2016-2035, של יישום מסקנות הוועדה, מהוון לפי מקדם של 2% (במיליארדי שקלים)

55.02

חסכון בהוצאות

68.65

הוצאות על צמצום העוני

77.54

תוספת לתוצר

כפי שניתן לראות, אחרי היוון, סך כל התועלות (תוספת לתוצר ועוד חיסכון) הוא 132.56 מיליארד שקלים, וזאת לעומת הוצאה של 68.65 מיליארד בלבד. אי לכך, הרי שהרווח הנקי (תועלת פחות עלות) של יישום מסקנות הוועדה הוא 63.91 מיליארד שקלים, המתרגמים לתשואה (תועלת חלקי רווח) של 93%.

29. חישוב זה מניח שאחרי השגת יעדי הוועדה למלחמה בעוני לא יהיה צורך בהוצאה ציבורית נוספת לשימור הצמצום בעוני. במידה ויהיה צורך כזה, התשואה, כמובן, תרד. במסמך המלא ניתן ללמוד על ההשפעה של הוצאות נוספות, מקדמי היוון שונים והנחות שונות לגבי התרגום של החיסכון לתוצר על חישוב התשואה של יישום מסקנות הוועדה.

עמותות שותפות

ארגון לתת פועל בשיתוף פעולה עם רשת של כ-180 עמותות וארגונים שונים (בתי תמחוי, אגפים לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות), ב-105 יישובים בפריסה ארצית ובכל המגזרים בחברה הישראלית.

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
אבו סנאן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה, ג'וליס
אופקים	בית התבשיל	08-9926034	המלאכה 48 ת.ד. 799
אילת	יד רוז'ה	08-6367137	רחוב אילות 56
אלעד	עורו משנתכם	03-9333818	אבטליון 11
אריאל	חסד לחיים	03-9367111	נחשונים 100
ארצי	אותות	02-6710095	יד חרוצים 13, ירושלים
ארצי	נכי ישראל	03-9415540	סחרוב 17, ראש"לצ
אשדוד	אהבת חסד	03-6591220	חטיבת הנגב 34
אשדוד	חסדי איילה	077-4450308	החיד"א 16
אשדוד	עמותת חמד	077-7001356	הציוניות 3/29
אשקלון	מתן בסתר	08-6845935	האגוז 5 נווה רז
באקה אל גרביה	אלופא ואל אמל (שמחה ותקווה)	04-6281686	ת.ד. 1066
באקה אל גרביה	פי סאביל אללה- מחלקה לשירותים חברתיים	04-6280419	ת.ד. 309
באר שבע	אלג'מאהיר	08-6288831	סוקולוב 17/3 ת.ד. 15061
באר שבע	באר שובע	08-6412544	בני אור 68
באר שבע	בית מוריה	08-6288812	מנדל מוכר הספרים 1, ת.ד. 4586
באר שבע	קרן עזרה לעולים נזקקים	08-6276252	ההסתדרות 2
בית ג'אן	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'וליס
בית שאן	עולם חסד יבנה-אש"ל אברהם	04-6581726	רחוב החבצלת 4
בית שמש	אהבת חסד	03-6591220	תכלת מדרכי 1
בית שמש	אהבת חסד	03-6591220	דונולו 14
בית שמש	למתנדב	02-9919936	המשלט 10
בני ברק	חסדי נעמי	03-6777777	בר יוחאי 10
בת ים	אוהבים	03-6591220	הלפר 27
בת ים	ברכת הכהן	03-5064248	חלמית 7
בת ים	המטבח של מאיר השמן	03-5071614	דניאל 67

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
בת ים	עזר מציון	03-6595070	חביבה רייך 3
בת ים	עזרה מגד	03-5510105	רבינוביץ 3
גבעתיים	המחלקה לשירותים חברתיים	03-5722211	שנקין 6
גדרה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-8593570	פינס 4
ג'וליס	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשייה ג'וליס
דימונה	מאיר פנים	08-6571312	המנבים, מוקד יוספטל
דימונה	מלב אל לב	052-2394407	ציפורי 35 ת.ד. 1164
דלית אל כרמל	נד"א - נכי דלית אל כרמל	04-8395659	אלבסטין ת.ד. 5368
הוד השרון	רעים	09-7411447	שיקמים 37
הרצליה	מתנדבי הרצליה	09-9542734	הנדיב 49
חדרה	חכמה ודעת לב חס	04-6222132	רוטשילד 38
חדרה	מרכז החסד-חדרה	04-6342619	הגיבורים 51
חולון	עורו משנתכם	03-5040720	בצלאל 3
חולון	תנו יד לחבר	03-6517520	ארבע ארצות 24
חיפה	בית החסד ע"ש כמיל שחאדה	04-8666235	פל ים 10
חיפה	לב ח"ש	04-8672999	יל"ג 7
חיפה	מאיר פנים	04-8637111	בילו 7
חיפה	נותנים באהבה -גמ"ח נוה שאנן	04-8321585	התיכון 39
חצור הגלילית	עת רחמים	04-6930687	שלמה בן יוסף 531
חשמונאים	יושבת ציון	050-4133472	רבי שמעון בר יוחאי 38/8
טבריה	שכן טוב	054-6432299	הכלנית 1
טייבה	עטאא	09-8344124	ת.ד. 708
טירה	עמותה למען נזקקים-טירה	09-7937028	ת.ד. 2372
טירת הכרמל	צדקת אבות	04-8574770	שי עגנון 10
יבנה	בני ברית	08-9739944	האורן 57
יבנה	בית חב"ד	08-9421665	זמיר 1 א'
יהוד	בית חבד-בית חס	03-5361479	סעדיה חתוכה 28
יוקנעם	קול הלב	04-9596009	צאלים 1
ירוחם	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6580697	ת.ד. 1
ירושלים	יד אליעזר	02-5912222	פולנסקי 14
ירושלים	יד עזרא וישראלית	02-5323211	יואל 20
ירושלים	עזרת אבות	02-5829984	חבקוק 2
ירושלים	עמותת החסד לב רמות	02-5861456	שכטמן 106/12
ירושלים	תכלית האדם	02-6516325	מרכז ספיר 6
ירושלים	ניצב רפאל	02-6796086	הסדנא 9 תלפיות
כסיפה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6591335	מועצה מקומית כסיפה
כפר חב"ד	בית חינוך לתשב"ר- אור שמחה	03-9606137	כפר חב"ד 21

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
כפר מנדא	המחלקה לשירותים חברתיים	04-9863003	ת.ד 1161
כפר נחף	לרווחת נחף וקדמתה	04-9081639	ת.ד 414
כפר סבא	הזן את הכל- קרן גמ"ח ע"ש פינקרט יעקב ז"ל	09-7652418	הכרמל 63
כפר סבא	מלא הטנא	09-7463079	גלר 21
כפר קרע	אלבלד	054-4231562	אל רחמה (כלבו התאומים)
כסרע-סמיע	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשיה ג'ולים
כרמיאל	יד עזרא ושולמית	04-9586647	המלאכה 16
כרמיאל	צלחת חמה	04-9582355	מנחם בגין 7, רמת גן
לוד	מפעל החסד - יד ביד	08-9213636	חשמונאים 22
מבשרת ציון	יד ביד-לקידום מבשרת ציון	02-5335526	הברוש 70
מגדל העמק	בית התבשיל	04-6443533	שלום עליכם 2
מזכרת בתיה	המחלקה לשירותים חברתיים	08-9340032	שד' אליהו 8
מעלה אדומים	בית חב"ד	02-5354960 02-5902847	נחלים 770
מצפה רמון	המחלקה לשירותים חברתיים	08-6596257	מועצה מקומית מצפה רמון
מצפה רמון	שנטי במדבר	03-5103339	סימטת שלוש 17, ת"א
מרום הגליל	המחלקה לשירותים חברתיים	04-6987827	ת.ד. 90,000, מועצה אזורית
נהריה	בית - נריה	04-9513389	אחד העם 4 א
נס ציונה	בית חב"ד	08-9400935	ביאליק 2
נצרת	העמותה לקידום שרותים חברתיים - "אלבסמה"	04-6456422	הגליל 54
נצרת עילית	חסדי מנחם	077-9350550	המלאכה 17
נתיבות	ברית שלום וחסד	08-9948081	שד' ירושלים 241
נתיבות	גלגל חוזר	050-2232051	קרית שלום ת.ד. 362
נחניה	קופת הצדקה המרכזית	09-8878377	מאירוביץ 7
נחניה	נחניה	09-8624442	הס 6
סאג'ור	הקרן לקידום העדה הדרוזית ע"ש אמין טריף	04-9563623	אזור התעשיה ג'ולים
עכו	גרעין אומץ עכו	04-9550127	בן שושן 52
עמנאל	חסדי שמואל הנביא	09-9500499	הנדיב 49, הרצליה
עפולה	יד לקהילה	04-6427756	המגל 9
עפולה	ס.ל.ע	04-6593789	קוממיות 44 א', גבעת המורה
ערד	הקרן לפיתוח ערד-יד לערד	08-9102430	נוגה 10
פתח תקוה	חסדי יעקב עזרה לזולת	03-9315268	יוסף נקר 39
פתח תקוה	טל חיים	03-9333494	ברנדה 45
פתח תקוה	מתנדבים למען הזולת - מיל"ה	03-9092002	מסקין 8/13
צפת	קרן חסדי לב	077-3377930	ארלוזורוב 72
קצרין	מתן -סיוע בצדקה ברמת הגולן	04-6918426	מושב יונתן, ד.ג רמת הגולן
קרית אונו	אפשרות	03-5356828	הנשיא 54
קרית ארבע	חסדי אבות	02-9966166	דוד המלך 25

עיר	עמותה	טלפון	כתובת משרדי העמותה
קרית אתא	ארוחה חמה	04-8446324	חנקין 20
קרית ביאליק	חסד מציון	04-8704285	החקלאים 11
קרית גת	סח"י	052-6911820	מושב יד נתן, בית 222
קרית טבעון	מעומק הלב	04-9539252	כיכר בן גוריון 1
קרית מלאכי	ביחד- יהדות, חברה, דמוקרטיה	072-2409192	סנדיגו 526/4
קרית שמונה	בית חב"ד-בית בתיה	04-6943770	הלבנון 15
ראש העין	ק.ס.מ	03-9383750	תבור 7
ראשל"צ	פתחי עולם	03-9648426	חבר 7
רהט	קפא	08-9910102	ת.ד. 212
רחובות	הבית החם למען הקהילה	08-9392600	בילו 2
רחובות	הוד ישראל	08-9472793	בר שאול 1
רחובות	לחיות בכבוד	08-9459558	התחייה 9
רמלה	חסדי אשר וחיה	08-9249055	בר לב 3
רמת גן	עלה-לרווחת הילד-הנוער והקהילה	03-6712128	אצ"ל 2
רעננה	משנה לחם	054-4752104	היצירה 21, רעננה
שרדות	מרכז החסד שדרות	077-4313342	בר לב 17
שהם	יד משהם	03-9795444	עמק אילון 30
תל אביב	א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט	072-2513838	גולומב 52
תל אביב	אוכל לנזקקים	03-6024122	נמל תל אביב 4
תל אביב	בית השנטי	03-5103339	סימטת שלוש 17
תל אביב	האגודה לקידום החינוך ביפו	03-6803000	תל גיבורים 5
תל אביב	יד ביד, אוזן קשבת ועזרה לזולת	03-6203141	נביאים 36
תל אביב	לשובע	03-7520002	צ'לנוב 18
תל אביב	מורשת יהדות בוכרה בישראל	03-6837483	הכינור 2 קריית שלום

תודה :

ארגון לתת מבקש להביע את הערכתו העמוקה לכל מי שתמך ונרתם להצלחת המחקר והפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2015.

ליפעת נוריאל ונעמה ירדני, על ריכוז העבודה מול העמותות השותפות והתמיכה הנדרשת.

תודה **למנהלי העמותות ברחבי הארץ**, על ההירתמות והתמיכה בהכנת הדו"ח ועל השותפות במאבק בעוני ובהענקת סיוע לאנשים השרויים במצוקה, במסירות אין קץ.

ומעל הכול, תודה **לאנשים ולמשפחות האמיצות**, אשר למרות הקושי, הסכימו לחשוף את אורח ותנאי חייהם המורכבים, כדי להעיד על הפנים של העוני בישראל 2015 ובכך להיות שותפות במאמץ האזרחי להשפיע ולשנות את המציאות החברתית בישראל.

ברצוננו להביע את תודתנו לארגון **MAZON**, על השותפות, הסיוע המתמשך ותמיכתו בארגון לתת ובדו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2015.

We would like to thank **MAZON: A Jewish Response to Hunger**, for supporting our advocacy efforts and the publication of the alternative poverty report.

לסוזי רונן על כתיבה והפקת הדו"ח.

לעינת גבע, ראש מחלקת המחקר בארגון לתת, על ההנחיה בכתיבת הדו"ח.

לפירמה, על עיצוב הדו"ח.

תודה למכוני המחקר **ERI ומכון רותם**, על הליווי, הייעוץ המקצועי, וניתוח הממצאים.